

Jani Selin

Hallinnan näkökulmia
huumeriippuvuuden hoitoon
Suomessa vuosina 1965-2005

Jani Selin

Hallinnan näkökulmia
huumeriippuvuuden hoitoon
Suomessa vuosina 1965-2005

Esitetään Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Villa Ranan Blomstedt-salissa
marraskuun 25. päivänä 2011 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2011

Hallinnan näkökulmia
huumeriippuvuuden hoitoon
Suomessa vuosina 1965-2005

Jani Selin

Hallinnan näkökulmia
huumeriippuvuuden hoitoon
Suomessa vuosina 1965-2005

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2011

Editors

Jussi Kotkavirta

Department of Social Sciences and Philosophy, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Ville Korhakangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

URN:ISBN:978-951-39-4473-5

ISBN 978-951-39-4473-5 (PDF)

ISBN 978-951-39-4472-8 (nid.)

ISSN 0075-4625

Copyright © 2011, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2011

ABSTRACT

Selin, Jani

Governmental perspectives on the treatment of drug addiction in Finland between 1965 and 2005.

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2011, 55 p.

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social research

ISSN 0075-4625; 421)

ISBN 978-951-39-4472-8 (nid.)

ISBN 978-951-39-4473-5 (PDF)

Summary

Diss.

This study examines the history of drug addiction treatment in Finland between 1965 and 2005 with a view towards Michel Foucault's ideas on governmentality. Over the last two decades, Finnish treatment of drug abuse has shifted from a predominantly psychosocial approach to a more medical one. This is especially evident in the rapid implementation of substitution treatments. This change has been interpreted as a break from the past, which is disputed in the study. The implementation of substitution treatments is instead shown to be a part of the history of addiction treatment in which both interruptions and continuities can be discerned. The data analysed in the study consist of approximately 500 texts - with psychosocial, social policy and medical perspectives - published in several periodicals between 1965 and 2005. The methodological and theoretical approaches used in the analysis are based on Michel Foucault's ideas on governmentality, with respect to knowledge and the technologies of government. The findings of the study show, first, that the social control aspects in drug addiction treatments did not disappear with the implementation of substitution treatments. Instead, new technologies of government were introduced and new kinds of relations between knowledge and the technologies of government were established. Second, the implementation of substitution treatments cannot be understood either as a rationalisation or medicalisation of drug addiction treatment. Third, the psychosocial and pharmacological treatments of drug addiction follow a similar style to that of therapeutic reasoning.

Keywords: drug addiction, drug addiction treatment, governmentality, history, maintenance treatment

Author's address	Jani Selin Department of Social Sciences and Philosophy University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland
Supervisors	Professor Martti Siisiäinen Department of Social Sciences and Philosophy University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland Senior Lecturer Tapio Litmanen Department of Social Sciences and Philosophy University of Jyväskylä, Jyväskylä, Finland
Reviewers	Acting Professor Ilpo Helén Department of Social Research University of Helsinki, Helsinki, Finland Docent Pekka Hakkarainen Department of Social research University of Turku, Turku, Finland
Opponents	Acting Professor Ilpo Helén Department of Social Research University of Helsinki, Helsinki, Finland

ESIPUHE

”Elämässä on hetkiä, jolloin sen tietäminen, että on mahdollista ajatella toisin kuin ajattelee ja nähdä toisin kuin näkee, on välttämätöntä katsomisen ja ajattelun jatkamiseksi.”¹

Loppuvuonna 2005, kun aloin suunnittelemaan tätä tutkimusta, olin jo pitkään ollut kiinnostunut kahdesta seikasta. Ensimmäinen koski hyvin väljästi yksilön ja yhteiskunnan suhdetta: missä määrin jokin niinkin omakohtainen kuin identiteetti voi samalla olla sosiaalista, jotain yhteistä? Toinen kysymys koski suhtautumista huumeidenkäyttäjiin Suomessa, joka omien havaintojeni mukaan oli usein pelkoa ja epäluuloa lietsovaa. Nämä kaksi teemaa liittyivät toisiinsa jo kirjoittaessani pro gradu -tutkielmaani. Tuossa vaiheessa olin jo jossain määrin perehtynyt tässä tutkimuksessa hyödyntämäni teoreettiseen viitekehykseen, joten tuntui luonnolliselta jatkaa sen parissa työskentelyä. Koska hyödyntämäni viitekehys oli vahvasti historiallinen, tuntui luontevalta suunnitella tutkimusta, joka olisi luonteeltaan historiallista. Koska olin myös perehtynyt huumehoitoihin ja huumeriippuvuuteen – hyvin pinnallisesti, kuten pian huomasin – päätin tutkia huumeriippuvuuden hoidon historiaa Suomessa. Tavoitteenani oli tutkia sitä, kuinka minuuden tai identiteetin tuottaminen huumehoidoissa on muuttunut Suomessa 1960-luvulta nykypäivään. Tällaista tutkimusta en kuitenkaan kirjoittanut, vaan monen suunnanmuutoksen, umpikujien ja yrityksen jälkeen tutkimukseni sain nykyisen muotonsa.

Se, että väitöskirjani on nyt valmis, on monien yksinäisten työtuntien, pettymysten, ajatuksia herättävien keskustelujen, antoisien yhteistyön hetkien sekä lukuisten kannustusten, kriittisten huomioiden ja moninaisten kommenttien ansiota. On vaikea nimetä ketään yksittäistä henkilöä, joka olisi kaikkein eniten vaikuttanut työni edistymiseen. On kuitenkin joitakin henkilöitä, joiden apu ja tuki on ollut korvaamatonta. Vuosina 2006-2009 työskentelin Jyväskylän yliopiston kirjaston tutkijahuoneessa ja haluan kiittää kirjastoa tästä mahdollisuudesta. Haluan kiittää myös kirjaston henkilökuntaa, jotka auttoivat tiedon ”louhimisessa” tietokannoista ja kirjaston kokoelmista. Suuri kiitos kuuluu myös mukaville huonetovereilleni. Kirjastossa työskennellessäni sain nauttia myös Timo Hankosalon kanssa käydyistä pitkistä ja monipolvisista sosiologisista ja filosofisista keskusteluista, jotka toivat niin usein piristystä arjen harmautteen ja veivät omaa ajattelua eteenpäin. Niistä kiitän Timoa. Varsinkin tässä tutkimuksen alkuvaiheessa Miikka Pyykkösen ja Jani Kaiston kanssa tekemäni yhteistyö oli antoisaa ja loi pohjaa omalle käsitykselleni tutkimuksen teosta. Vielä kirjoitustyön loppumetreillä Jani luki kirjoittamani yhteenvetoartikkelin ja kommentoi siinä olleita puutteita tarkkanäköisesti. Kiitän lämpimästi Miikkaa ja Jania. Lisäksi kiitän kaikkia esittämiäni papereita sosiologian jatkokoulutusseminaarissa kommentoineita henkilöitä. Erityisesti mieleeni ovat jääneet jo edesmenneen sosiologian professorin Kaj Ilmosen kannustavat kommentit. Vuoden 2009 elokuusta alkaen työskentelin Jyväskylän yliopiston Yhteiskunta-

¹ Foucault (1998).

tieteiden ja filosofian laitoksella. Tuolloin väitöskirjani sai muotonsa ja eteni vauhdikkaasti. Kiitän laitosta ja erityisesti sosiologian yksikköä ja siellä työskenteleviä kollegoitani.

Martti Siisiäistä ja Tapio Litmasta kiitän työni ohjaamisesta. Se ei varmaankaan aina ollut helppoa työni ja ajatusteni etsiessä pitkään oikeata muotoaan. Marttia kiitän erityisesti rohkaisusta tutkimustyöhön lähtemiseen sekä jo alkuvaiheessa häneltä saamistani kommentteista, jotka auttoivat lopullisesti täsmentämään tutkimusnäkökulmaani. Tapiota kiitän positiivisuudesta, kannustuksesta ja artikkelikäsitelmieni koskevista tarkoista kommentteista, jotka auttoivat ilmaisemaan ajatuksiani selkeämmin.

Myös Jyväskylän yliopiston ulkopuolella on lukuisa joukko ihmisiä, joiden panos mahdollisti työni loppuunsaattamisen. Kiitokset kaikille Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen piirissä organisoidun Seula-seminaarin päihdetutkijoille kommentteistanne. Erityiskiitokset seminaarin järjestäjille Christoffer Tigerstedtille ja Pekka Hakkaraiselle. Tutkimustyön kuluessa sain mahdollisuuden osallistua Nordens Välfärdcenterin (NVC) järjestämälle tutkimuskurssille, Kettil Bruun Societyn päihdehoitoseminariin Tukholmassa, sekä Master Class Addiction -seminariin Haagissa. Näiden hienojen tapahtumien ja siellä tapaamieni mahtavien ihmisten ansiosta oli helppo palata omaan työhuoneeseen täynnä uutta innostusta ja uteliaisuutta. Ennen kaikkea mieleeni on jäänyt se sydämellisyys, jolla minut otettiin niissä vastaan. Tästä haluan kiittää NVC:n Pia Rosenqvistiä ja erityisesti Kerstin Steniusta, joka kutsui minut mukaansa Haagiin. Kiitokset dosentti Pekka Hakkaraiselle ja professori Ilpo Helénille työni asiantuntevasta ja tarkasta esitarkastuksesta. Kiitokset Ilpo Helénille myös vastaväittäjäksi lupautumisesta.

Tämän tutkimuksen toteuttamisen ovat taloudellisesti mahdollistaneet Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Oskar Öflunds Stiftelse, Keski-Suomen Kulttuurirahasto, Koneen Säätiö ja Sosiaalitieteiden valtakunnallinen jatkokoulutusohjelma Sovako.

Kaikkein suurin kiitos kuuluu vaimolleni Pirittalle ja pojalleni Vilholle. Te olette joutuneet kestämään itsekeskeisyyteni ja itseriittoisuuteni puuskat, poissaoloni ja poissaolevuuttani, jota tämän työn loppuunsaattaminen "vaatii". Kuitenkin olemme samalla onnistuneet muovaamaan ja rakentamaan sellaista yhteistä, elämää, jota ilman tämä työ ei olisi valmistunut.

Jyväskylässä 13.10.2011
Jani Selin

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	9
1.1	Huumeriippuvuuden hoito ja huumeriippuvuutta koskeva asiantuntijatieto suomalaisessa huumetutkimuksessa	11
1.2	Tutkimuksen rakenne	13
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	14
3	FOUCAULT'LAINEN HALLINNAN TUTKIMUS JA HUUMERIIPPUVUUDEN SOSIOLOGIAA.....	16
3.1	Foucault'lainen hallinnan tutkimus.....	16
3.2	Riippuvuuden sosiologiaa.....	21
3.2.1	Riippuvuus ja sosiaalinen toiminta	21
3.2.2	Riippuvuuden sosiaalinen määräytyneisyys	23
3.2.3	Riippuvuus ja ruumiillistunut tapa	24
4	KORVAUSHOITO JA LÄÄKETIETEEN MUUTOS	26
4.1	Korvaus moniarvoisena tekniikkana	26
4.2	Psykiatrian muodonmuutos ja huumeriippuvuus	31
5	AINEISTO	35
6	ALKUPERÄISET ARTIKKELIT	37
7	TULOKSET.....	41
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	44
	SUMMARY	46
	LAIT JA ASETUKSET	48
	LÄHTEET	48

ALKUPERÄISET ARTIKKELIT

- I. Kansalaisuuden tuottaminen yhteisöllisissä huumehoidoissa. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus, 213-229.
- II. Implementation of substitution treatment in Finland: Beyond rationalisation and Medicalisation. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 28 (1), 29-42.
- III. Lääketiede, huumeriippuvuus ja huumeriippuvuuden hoito Suomessa 1965-2005. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 47 (4), 250-265.
- IV. Huumeriippuvuuden hoito ja lääketieteen haaste. Terapeuttinen järkeily ja hallinta psykososiaalisissa huumehoidoissa 1965-2005. *Sociologia* 48 (2), 117-133.

1 JOHDANTO

Erilaisten riippuvuuksien määrä on viime vuosikymmenten aikana moninkertaistunut ja lähes mikä tahansa inhimillisen toiminnan aluetta voidaan tarkastella riippuvuutena (nettiriippuvuus, työnarkomania, läheisriippuvuus jne.) (esim. Valverde 1998; Alexander 2004). Yhteiskuntatieteellisissä keskusteluissa tämä kehitys on liitetty yksilöllisen vapauden painottumiseen moderneissa kulutusyhteiskunnissa, joissa kyky valita on korostunut (Reith 2004; Sedgwick 2006). Huumeriippuvainen on tältä kannalta problemaattinen hahmo, joka kuluttamalla huumeita kuluttaa samalla oman kykynsä tehdä vapaita valintoja (Reith 2004). Huumeiden käyttö ei siten ole muun kulutuksen tapaan ole itsensä aktualisoimista, vaan itsen alistusta ja kuluttamista.

Hoidon kannalta yksilökohtaisen vapauden eetos on osaltaan tehnyt perinteisistä huumeriippuvaisiin kohdistetuista pakkotoimenpiteistä ongelmallisia. Suomessa päihdehoidon kehityksen on nähty kulkeneen pakkotoimista yhä terapeuttisempaan ja hoidollisempaan suuntaan (Siltanen 1990, 20-22). Tähän kehitykseen liittyy kysymys päihderiippuvuuden luonteesta, siis siitä, onko se hoitoa vai kontrollitoimia vaativa käyttäytymisen muoto. Kansainvälisesti ja historiallisesti kiistely päihderiippuvuuksien luonteesta joko legitiimeinä sairauksina tai yksilön moraalista kyvyttömyydestä tai heikkoudesta kumpuavina paheina on jatkunut ainakin kaksi vuosisataa (Levine 1978, Valverde 1998, Rosenberg 2006). Tämän rajanvedon kiistanalaisuuden vuoksi kontrolli ja hoito ovat säilyneet, tosin eri painotuksin, kiinteinä osina myös huumeriippuvuuden hoitoa.

Tämän tutkimuksen kohteena on huumeriippuvuuden hoito Suomessa vuosina 1965–2005 hallinnan näkökulmasta. Lähtökohtani on Michel Foucault'n (1983; 2007) ajatus hallinnasta systemaattisena, eri menetelmin ja eri tietoa hyödyntävien järjeilytapojen puitteissa tapahtuvana käyttäytymisen ohjailuna (conduct of conduct), joka rajaa kohteilleen mahdollisiksi tietyt toiminnan tavat. Tämä lähtökohta on suunnannut huomioni huumeriippuvuuden hoitoon yhteiskunnallisen kontrollin muotona, erityisesti vallan harjoittamisen menetelmien näkökulmasta, sekä muutoksiin näissä menetelmissä tarkasteluaikana huumeriippuvuuden hoidon kontekstissa. Lähtökohdaksi ei näin ollen oteta

ajatusta huumehoitojen järkiperaistymisestä tai humanisoitumisesta, joiden myötä vallan harjoittaminen olisi kadonnut huumehoidoista. Oletukseni on, että vallan harjoittamisen muodot ja niihin kytkeytyvät asiantuntijatiedon muodot ovat muuttuneet. Keskeistä on tällöin kysyä, miten ne ovat muuttuneet ja miten huumeriippuvuuden hoidossa tapahtuneita muutoksia voidaan tältä kannalta ymmärtää.

Tarkastellessani huumeriippuvuuden hoitoa Suomessa vuosina 1965–2005 foucaultlaisen hallinnan näkökulmasta, tutkimukseni sijoittuu kahden yhteiskuntatieteellisen tradition yhtymäkohtaan. Nämä ovat foucault'lainen hallinnan tutkimus sekä yhteiskuntatieteellinen huume tutkimus. Michel Foucault'n esittämät näkemykset tiedon ja vallan harjoittamisen yhteyksistä ovat innoittaneet tutkijoita monitahoiseen yhteiskuntatieteellisen tutkimustoimintaan. Sosiologisessa tutkimuksessa Foucault'n vuosina 1977–1979 Collège de France:ssa pitämät niin sanotut governmentality-luennot ovat luoneet pohjan vahvalle hallinnan analyttiselle tutkimustraditiolle. Tässä traditiossa keskiössä ovat olleet moninaiset hallinnan ohjelmien, hallinnan teknologioiden tai menetelmien, poliittisten rationaalisuuksien ja niihin kytkeytyvien tietomuotojen historiallinen tarkastelu (Dean 1999; Rose 1999). Erityisen huomion kohteena on ollut niin sanottu edistynyt liberaali hallinnan järki, jonka keskiössä on vastuullisen, autonomisen ja valintoja tekevän subjektin ihanne, ja sen moninaiset ilmentymät erilaisissa nykypäivän yhteiskunnallisissa yhteyksissä (esim. Rose 1996). Edistyneen liberalismien manaaminen esiin mitä moninaisimmista hallinnan ohjelmista liian helpoin perustein on herättänyt myös kritiikkiä hallinnan analytiikkaa kohtaan ja itsekritiikkiä hallinnan analytiikan tutkijoiden parissa (Collier 2009).

Suomessa hallinnan analytiikkaa tai foucaultlaista hallinnan tutkimusta edustavat historiallisesti orientoituneet tutkijat ovat tutkineet esimerkiksi naisten seksuaalisuuden, perhekasvatuksen, kansanterveyden ja sikiöseulontojen kaltaisia kohteita, pyrkien horjuttamaan genealogisesti niiden itsestään selvää luonnetta (Helén 1997; Yesilova 2009; Jauho 2007; Meskus 2009). Hallinnan analytiikan kautta on näin pyritty osallistumaan historiallisten tarkastelujen kautta nykyisyyttämme koskevien ongelmanasettelujen uudelleen arviointiin. Myös oma tutkimukseni pyrkii myös osaltaan tähän kyseenalaistamalla näkemyksiä joiden mukaan huumeriippuvuuden hoidon lääketieteellistyminen 1990-luvun lopulta alkaen merkitsi katkosta suomalaisessa huumehoitopolitiikassa.

Tutkimukseni foucault'lainen näkökulma tuo suomalaiseen huume tutkimukseen käytäntöjen merkitystä korostavan näkökulman. Havainnollistan tämän näkökulman erityisyyttä suhteuttamalla sen suomalaisen huume tutkimuksen erääseen vahvaan perinteeseen. Suomalaisen huume tutkimuksen eräs keskeinen teos on Pekka Hakkaraisen (1992) väitöskirja *Suomalainen huume kysymys*, jossa tarkastellaan huumeiden yhteiskunnallista paikkaa toisen maailmansodan jälkeen. Hakkaraisen tutkimus on merkityksellinen myös teoreettiselta kannalta, sillä siinä huume kysymystä lähestyttiin sosiaalisten ongelmien konstruoinnin näkökulmasta. Tämä sosiologisen tutkimuksen suuntaus on ollut vahva suomalaisessa huume tutkimuksessa myös Hakkaraisen väitöskirjan jäl-

keen (esim. Tammi 2003; 2007; Hakkarainen & Törrönen 2002; Jaatinen & Uusitalo 1998). Näissä tarkasteluissa keskiössä ovat olleet erilaiset tavat määrittellä huumeet ja niiden käyttö. Erilaiset huumeita koskevat kielelliset määrittelyt huumeepolitiikan, ihmisten antamien merkitysten, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja lehtikirjoittelujen tasoilla on nähty näissä tutkimuksissa moninaisten neuvottelujen, kiistojen ja yhteiskunnallisen keskustelujen tuloksina. Omassa tutkimuksessani kysymys huumeriippuvuuden rajaamisesta on niin ikään tärkeässä asemassa. Konstruktionistisesta tarkastelutavasta poiketen tarkastelen tapoja rajata huumeriippuvuutta osana hallinnan asetelmaa. Tässä asetelmassa eri määritelmien merkitykset eivät ole oleellisia, eikä niiden nähdä konstruoivan huumeriippuvuutta. Tarkastelen huumeriippuvuutta ennen kaikkea hoidettavuuden käytännöllisestä näkökulmasta. Huomioni kiinnittyy tällöin siihen miten huumeriippuvuus rajataan eri tavoin eri hoidollisten käytäntöjen puitteissa. Huumeriippuvuutta tarkastelen tällöin erilaisten toimenpiteiden organisoinnin viitepisteinä, en valmiiksi annettuna todellisuutena tai sosiaalisesti rakentuneena kohteena.

1.1 Huumeriippuvuuden hoito ja huumeriippuvuutta koskeva asiantuntijatieto suomalaisessa huumeetutkimuksessa

Huumeiden käyttö lisääntyi Suomessa voimakkaasti 1990-luvulla (Partanen & Metso 1999). Huumeepolitiikan ja huumehoitopolitiikan nähtiin tuolloin vaativan uudenlaisia keinoja hillitä huumeiden käyttöä ja niistä aiheutuvia terveydellisiä ja yhteiskunnallisia haittoja. Suomen kontrollitoimia painottanut huumeepolitiikka muotoiltiin uudelleen 1990-luvulla ”kaksiraiteiseksi” (ks. Tammi 2007). Huumeiden käytöstä aiheutuvien yksilökohtaisten ja yhteiskunnallisten haittojen vähentämisen (harm reduction) tavoite yhdistyi uudelleen muotoilussa huumeepolitiikassa perinteiseen huumekontrolliin, jonka tavoitteena oli huumeiden leviämisen ja käytön minimointi poliisin, tullin ja sosiaali- ja terveysalan viranomaisten toimesta. Haittojen vähentämiseen tähtääviä uusia toimenpiteitä olivat muun muassa neulojen vaihtopalvelut, terveysneuvonta ja lääkkeelliset korvaushoidot. Kaikkien näiden toimenpiteiden käyttöönotto herätti vilkasta keskustelua. Vuonna 1997 Sosiaali- ja terveysministeriön korvaushoitoja koskevasta määräyksestä lisääntynyt opiaattiriippuvuuden hoito korvaavalla lääkityksellä oli tämän uuden huumeepolitiikan merkittävin hoitopoliittinen uudistus. Haittojen vähentämisen kannalta keskeisiä argumentteja olivat parempi hoidossa pysyvyys, mikä merkitsi rikollisuuden vähenemistä sekä huumeiden suonensisäisen käytön lopettamisen myötä vähentyvä tartuntatautiriski (Hermanson 2001; Salaspuro 2002). Korvaushoitojen nähtiin merkitsevän muutosta suomalaisessa tavassa hoitaa huumeriippuvuutta (Murto 2003). Aiemmin hoidot olivat perustuneet ennen kaikkea erilaisiin psykososiaalisiin lähestymistapoihin. Lääkkeelliset hoidot nähtiin psykososiaalisten huumehoito-

jen kannalta ongelmallisina, koska niissä hoidon ensisijaisena tavoitteena oli huumeiden käytön lopettaminen. Lääkkeiden käytön nähtiin psykososiaalisten hoitojen näkökulmasta johtavan riippuvuuden paranemisen sijasta uuteen riippuvuuteen (Hakkarainen & Kuussaari 1996). Tällä hetkellä korvaushoidot ovat keskeisessä asemassa opiaattiriippuvuuden hoidossa ja vuoden 1997 Sosiaali- ja terveysministeriön määräystä korvaushoidoista on muutettu ja täsmennetty asetuksilla vuosina 2001, 2003 ja 2008. Näiden muutosten myötä jopa koko elämän kestävä ylläpitohoito on tullut mahdolliseksi, kuten myös lääkkeiden apteekkijakelu vuonna 2008.

Tätä muutosta on yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa eritelty ennen kaikkea huume politiikan kannalta (Hurme 2002; Tammi 2003; 2007; Hakkarainen & Tigerstedt 2005). Hurmeen (2002) ja Tammen (2007) tutkimuksissa keskiössä on niin sanottu harm reduction -ajattelu huume politiikassa. Tämän huumeiden käytöstä aiheutuvien haittojen vähentämiseen tähtäävä huume poliittinen ajattelu vaikutti myös Suomessa 1990- ja 2000-luvuilla käydyissä huume poliittisissa keskusteluissa ja huume politiikan muotoilussa. Hakkarainen ja Tigerstedt (2005) ovat puolestaan eritelleet korvaushoitojen läpimurtoon vaikuttaneita tekijöitä huume politiikan tasolla. Hakkarainen ja Tigerstedt (2005, 144-145) esittävät viisi keskeistä tekijää. Ensimmäisenä tekijänä Hakkarainen ja Tigerstedt pitivät huume ongelmien merkittävää kasvua 1990-luvun lopulla. Toiseksi korvaushoidot nousivat julkisuuteen kiistojen myötä, joita käytiin eräiden yksityislääkärien harjoittamasta heroiiniriippuvuuden lääkehoidosta buprenorfiinilla. Kolmantena tekijänä kirjoittajat pitivät vaikutusvaltaisten hallinnon, politiikan, ammattikuntien, median ja kansalaisten edustajien aktiivisuutta korvaushoitojen edistämisessä. Neljäntenä seikkana Hakkarainen ja Tigerstedt nostavat esiin korvaushoitojen nopean yleistymisen kansainvälisesti. Viimeiseksi kirjoittajat näkevät huumeriippuvuuden lääkkeellisen hoidon olevan osa huume ongelmien uudelleenkehystämistä niin sosiaalipolitiikassa kuin lääketieteessä. Tässä asetelmassa korostuvat asiakkuus sekä huume politiikan jakautuminen kriminaalipolitiikaksi ja sosiaali- ja terveyspolitiikaksi. Näissä tutkimuksissa huomio on siten suuntautunut huume hoitojen kehityksen ”ylätasoon” eli suunnitelmallisiin poliittisiin pyrkimyksiin järjestää huume hoitoja, sekä näiden pyrkimysten taustalla vaikuttaneisiin neuvotteluihin joiden pohjalta erilaiset huume poliittiset näkökannat ja määrittelyt on sovitettu yhteen.

Suomalaisen huume tutkimuksen kentällä huume hoitojen tutkimusta on tehty melko paljon. Tutkimus on jakautunut arviointi- ja kehittämistutkimukseen (Baas & Seppänen-Leiman 2002; Törmä ym. 2002) ja huume hoitojärjestelmää koskevaa tutkimusta (Hakkarainen & Kuussaari 1996; Kuussaari 2006). Lisäksi on tutkimuksia, joissa huume hoidoissa mukana olleiden asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset ja näkemykset hoidosta ovat keskiössä (Virokannas 2004; Forssén 2005). Etnografisesti, foucaultlaisia näkökulmia hyödyntäen, korvaushoitoja on tutkinut Weckroth (2006). Hoitomenetelmiä koskevaa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta on kuitenkin vähän. Niin ikään huume hoitojen historiaa on tutkittu melko vähän. Kinnunen ja Lehto (1998), Kaukonen (2000; 2002) ja Kuussaari (2006) ovat käsitelleet huume hoitojen historiaa hoitojärjestelmän

kehittymisen kannalta. Ahonen (2005) on tutkinut maan suurimman päihdehoitoja tarjoavan organisaation, A-klinikkasäätiön historiaa, sivuten myös säätiön piirissä tarjottuja huumehoitoja. Siltanen (1990) on puolestaan tutkinut valtiolisten alkoholistihuoltoloiden kehitystä 1960-luvulta 1990-luvun alkuun. Käytettyjen hoitomenetelmien ja huumeriippuvuutta koskevan tietämyksen historiallista tarkastelua löytyy ainoastaan Ylikankaan (2009) tutkimuksesta, joka tarkastelee huumeita Suomessa vuosina 1800 – 1950. Huumeriippuvuutta ja huumeita koskevia kulttuurisia käsityksiä on tutkittu historiallisesta näkökulmasta paljon eri media-aineistojen perusteella (Hakkarainen & Törrönen 2002; Piispa 2001, Törrönen 2002; Hellman 2009). Huumeriippuvuutta ja sen hoitoa koskevia asiantuntijanäkemyksiä ovat puolestaan käsitelleet Hakkarainen ja Kuussaari (1996). Huumeriippuvuuden hoitoon käytettyihin menetelmiin ja huumeriippuvuutta koskevaan asiantuntijatietoon kohdistuvaa tutkimusta on kaiken kaikkiaan melko niukasti, eikä lääketieteen suhdetta huumeriippuvuuden hoitoon ole tätä ennen tutkittu lainkaan. Oma tutkimukseni tuo tältä osin uutta tietoa huumeriippuvuuden hoidosta Suomessa.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Läpi tutkimukseni hallinnan näkökulma, erityisesti tutkimukseni keskeinen käsite, hallinnan asetelma, on läsnä kaikissa tarkasteluissani. Hallinnan näkökulma toimii viitepisteenä, johon peilaan tutkimusongelmaani sekä tutkimukseni sijaa sosiologian ja huumeriippuvuutta koskevan sosiologisen tutkimuksen alueilla. Tämän yhteenvetoartikkelin rakenne on seuraava. Toisessa luvussa esittelen tutkimustehtäväni. Kolmannessa luvussa kuvaan tutkimukseni teoreettis-menetelmällisiä lähtökohtia. Tämän jälkeen esittelen sosiologisia teoretisointeja huumeriippuvuudesta ja suhteutan lopuksi oman lähestymistapaani näihin. Neljännessä luvussa kontekstualisoin Suomessa tapahtunutta huumehoitojen lääketieteellistymistä huumeriippuvuuden, korvaushoitojen ja lääketieteen historian tarkasteluilla. Viidennessä luvussa esittelen käyttämäni aineistoa ja sen keräämistapaa. Kuudennessa luvussa esittelen yhteenvedot neljästä alkuperäisestä artikkelista, jotka muodostavat tutkimukseni ytimen. Seitsemännessä luvussa tuon kootusti esiin tutkimukseni keskeisimmät tulokset. Kahdeksannessa luvussa keskustelen tutkimustulosten pohjalta huumeriippuvuuden hoidon historiasta sekä siitä, kuinka se voi auttaa kohtaamaan huumehoitoihin liittyviä ongelmia nykyään ja tulevaisuudessa.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana ovat Michel Foucault'n ja hänen ajatuksiaan hyödyntäneiden tutkijoiden tiedon ja vallan suhdetta koskevat tutkimukset ja pohdinnat. Aineiston analyysissa olen hyödyntänyt myös Foucault'n (2005) diskurssianalyyttistä lähestymistapaa, aineksia tieteen ja teknologian tutkimuksesta sekä tieteen filosofiasta. Kysymys asiantuntijatiedon ja hallinnan suhteesta muodostaa tarkastelujani yhdistävän teoreettisen näkökulman. Tarkastelen tutkimuksessani tästä näkökulmasta huumehoitojen lääketieteellistymistä. Jäljitän asiantuntijatiedon ja hallinnan suhteen kannalta riippuvuutta koskevassa asiantuntijatietämyksessä ja hoitomenetelmissä, joiden kautta huumeriippuvaisten käyttäytymistä on pyritty ohjaamaan huumehoidon kontekstissa, tapahtuneita muutoksia vuosina 1965–2005.

Näkökulman kiinnittäminen juuri huumeriippuvuutta koskevaan asiantuntijatietoon ja hoidon käytäntöihin suuntaa huomion pois huume- ja huumehoitopolitiikasta. Huumeepoliittiset suhdanteet eittämättä ovat vaikuttamassa siihen, minkälainen tieto on käypää ja hyväksyttävää tietyssä aikana.² Tällainen näkökulma kykenee tavoittamaan kuitenkin vain osan niistä käytännöistä, joiden puitteissa huumeriippuvuus on kohteena rajattu. Keskittymällä huumeriippuvuuden hoitoon, jota määrittelen Kuussaaren (2006) tapaan yksilökohtaiseksi *"työksi, jonka tavoitteena on päihdehaittojen ehkäisy ja asiakkaiden toimintakyvyn turvaaminen, palauttaminen tai lisääminen (kursivointi alkuperäinen)"*, analysoin tähän työskentelyyn liittyviä moninaisia hallinnan tekniikoita. Asiantuntijatiedon ja hoidon menetelmien tarkastelu hallinnan näkökulmasta tarjoaa mahdollisuuden tarkastella huumeriippuvuuden hoidon historian dynamiikkaa monitahoisemmin, etsimättä tapahtuneiden muutosten viitepistettä huumeepoliitikasta. Voidaan myös epäillä sitä, että päihdehoitojärjestelmä, joka Suomessa koostuu yksityisistä, kunnallisista ja kolmannen sektorin toimijoista, olisi koskaan kehittynyt tiukassa valtiollisen hoitopolitiikan ohjauksessa (Stenius 1994, 24).

² Esimerkiksi näkemys, jonka mukaan huumeriippuvuuden taustalla oli psykopatian kaltainen persoonallisuuden patologia, yleistyi Suomessa toisen maailmansodan jälkeen samanaikaisesti huumeiden käyttäjien joukon muuttuessa aiempaa työväenluokkaisemmaksi (Selin 2010).

Tarkasteluni kohdistuu aikavälille 1965–2005. Kyseinen ajanjakso on valittu, koska 1960-luvun puolivälissä huumeiden käyttö lisääntyi voimakkaasti. Tätä on kutsuttu ensimmäiseksi huumeaalloksi (Salasuo 2004). Tarkasteluni päättyy vuoteen 2005, koska tuolloin korvaushoidoista oli tullut jo keskeinen osa huumehoitoja.

Tutkimusongelma, johon tässä tutkimuksessa etsin vastausta koskee huumehoitojen lääketieteellistymistä. Etsin tutkimuksessani vastausta siihen, minkälaisesta muutoksesta oli kyse huumeriippuvuutta koskevan tietämyksen ja hoitomenetelmien näkökulmasta. Lähtökohtanani on ollut, ettei aiempi tutkimus ole riittävästi kiinnittänyt huomiota näihin tasoihin, vaan keskittynyt huumeepolitiikan tasolla tapahtuneisiin huumeekysymyksen uudelleen määrittelyihin. Toisaalta varsinkin huumehoitotyötä tekevät ihmiset ovat olleet taipuvaisia näkemään korvaushoitojen läpimurron epätoivottavan medikalisaationa ja tässä mielessä katkoksenä suhteessa suomalaisen huumehoidon sosiaaliterapeutiseen perinteeseen (Laitila-Ukkola 2005). Korvaushoitoja kärjekkäimmin puolustaneet lääkärit olivat puolestaan taipuvaisia näkemään muutoksen huumehoitojen järkiperaistymisenä, joka sai perustelunsa ja oikeutuksensa lääketieteen edistymisestä (Selin 2011a). Suuntaamalla huomion huumeriippuvuutta koskevaan tietämykseen ja hoitomenetelmiin, siis huumeriippuvuuden hoidettavuuden käytännölliseen ulottuvuuteen, pyrin monipuolistamaan kuvaa tapahtuneesta muutoksesta ja kyseenalaistamaan sitä, että kyse olisi katkoksesta tai huumehoitojen järkiperaistymisestä. Tutkin siis sitä, mikä huumeriippuvuuden hoidossa muuttui ja miten muuttui. Näitä muutoksia tarkastelen kahden huumehoitojen toteuttamista ja tiedollista perustaa koskevan jaottelun pohjalta. Nämä ovat ”psykososiaalinen” ja ”lääketieteellinen”. Tähän jaotteluun nojautuminen oli alun perin käytännöllinen. Se mahdollisti työn jakamisen käytännölliseltä kannalta helpommin haltuun otettaviksi osiksi. Myöhemmin osoitautui, että se mahdollisti myös tämän erottelun kyseenalaistamisen ja ”psykososiaalisen” ja ”lääketieteellisen” välisen suhteen tematisoinnin.³

³ ”Psykososiaalisen” ja ”lääketieteellisen” välisen jaottelun ongelmat kävivät ilmeisiksi huumeriippuvuuden psykososiaalisia hoitoja käsittelevässä tutkimuksen osassa (Selin 2011b) ja näiden välistä suhdetta pohtivassa teoreettisessa osassa tutkimusta (Selin 2011a).

3 FOUCAULT'LAINEN HALLINNAN TUTKIMUS JA HUUMERIIPPUVUUDEN SOSIOLOGIAA

3.1 Foucault'lainen hallinnan tutkimus

Michel Foucault'n ajattelu on sosiologisen perinteen kannalta monin tavoin ongelmallista ja haastavaa. Tämä tulee hyvin ilmi tavassa, jolla Foucault'ta on tulkittu. Foucault'ta on pidetty konstruktionistina, relativistina, nihilistinä ja hänen esittämänsä kritiikin on nähty olevan vailla normatiivista perustaa (Fraser 1989; Habermas 1987). Ongelmallisiksi nämä tulkinnat tekee kuitenkin se, ettei Foucault teoksissaan useinkaan ota eksplisiittisesti kantaa mihinkään näistä kysymyksistä. Tämä siksi, että hänen tutkimuksensa ovat ennen kaikkea historiallisia tutkimuksia, joissa lähestytään tiettyä ongelmaa määrätyn historiallisen aineiston kautta. Tutkimuskohteena ei näin ole koskaan yhteiskunnallinen todellisuus, jonka tutkiminen pohjaisi eksplisiittisesti muotoiltuihin sosiaaliantologisiin kantoihin tai yhteiskunnan, toimijan tai rakenteen kaltaisiin käsitteisiin. Foucault'n (2000) mukaan hänen tuotantoaan luonnehtii pyrkimys tarkastella subjektin suhdetta totuuteen tai sitä kuinka totuuden tuotanto ja vallan harjoittaminen (mahdollisesti) kietoutuvat toisiinsa ajallisesti ja paikallisesti erityisellä tavalla. Tämän problematiikan tutkimiseksi Foucault kehitteli jatkuvasti metodologiaa, jonka lähtökohtana oli kysymys siitä, kuinka kirjoittaa toden ja epätoden erottamisen historiaa (Foucault 2000). Tällainen historian tutkimus oli Foucault'lle (2000, 238) nominalistista kritiikkiä, historiallisen tiedon tuottamista "objektiivisuuksien objektivitumisista". Sen lähtökohtana eivät olleet mitkään objektiivisina pidetyt oletukset ihmisestä tai yhteiskunnasta. Juuri tämän nominalismin syvyys tekee Foucault'sta haastavan ja ongelmallisen ajattelijan suhteessa sosiologisen teorian traditioon.

Tarkastelen seuraavassa kahta tutkimuksessani hyödyntämää Foucault'n metodologiaa, tiedon arkeologiaa ja geneologiaa yrityksinä hahmotella lähestymistapaa historialliseen tutkimukseen joka ei ota lähtökohdaksi antropologisia oletuksia ihmisen olemuksesta. Pyrin osoittamaan, että nämä metodologiat eivät aseta tiukkoja sääntöjä tutkimuksen teolle, vaan tarjoavat ainoastaan

lähestymistavan historiallisten aineistojen käsittelylle jossa on aina otettava huomioon kunkin tutkimuskohteen erityispiirteet. Pysin edelleen osoittamaan, että Foucault'n empiiristen tutkimusten, metodologisten pohdintojen tai esimerkiksi valtaa koskevien teoretisointien taustalla ei ole pyrkimys systemaattisen yhteiskuntateoreettisen käsiteapparaatin luomiseen, jota voitaisiin yksinkertaisesti arvioida konstruktionismin, relativismin tai normatiivisen perustan kaltaisten kriteerien suhteen.

Foucault esitti teoksessaan *Sanat ja asiat* (Foucault 2010) modernin filosofian kritiikkensä. Hänen mukaansa Immanuel Kantista alkaen modernia ajattelua on luonnehtinut ihmisen asemointi paradoksaaliseen asemaan sekä tietävänä subjektina että tiedon mahdollisuuden ehtona toimivana transsendentaalina subjektina. Tälle kaksijakoisuudelle ominainen kehämäisyys on Foucault'n mukaan ajanut modernin ajattelun jatkuvasti umpikujaan. Foucault'n filosofian keskeinen teema oli 1960-luvulta alkaen päästä eroon subjektin keskeisyydestä ja kehittää toisenlaista ajattelua ja historiallisen tutkimuksen metodologiaa. Foucault'n kaksi keskeistä metodologista välineistöä ovat tiedon arkeologia ja genealogia.

Tiedon arkeologiaa luonnehtii (transsendentaalin) subjektin keskeisyydestä luopuminen ja huomion kiinnittäminen diskursiivisiin tapahtumiin (lausumiin), niiden muodostamiin sarjoihin ja sarjojen välisiin yhteyksiin, sarjojen tasoilla tapahtuviin muutoksiin, sekä myös suhteet ei-diskursiivisiin tapahtumiin (Foucault 2005). Luonteeltaan tämä metodologia on vertailevaa ja säännönmukaisuuksia etsivää (Kaisto ym. 2009). Vertailevaa se on siinä mielessä, että huomio kiinnittyy eritasoihin muutoksiin tavoissa tuottaa järkeviä lausumia, eli lausumia joiden totuudellisuutta ja virheellisyyttä voidaan arvioida. Diskursiiviselle käytännölle ominainen säännönmukaisuus puolestaan rajaa ne järkevät lausumat, joita diskursissa voidaan esittää. Diskursiivinen käytäntö on dynaaminen, paikallinen ja sosiaalishistoriallinen edellytys järkevien lausumien esittämiselle (Alhanen 2007; Barad 2007). Diskursiivista käytäntöä voidaan analysoida Foucault'n (2005) mukaan kohteiden muotoutumisen, subjektin aseman, käsitteiden tai tutkimusteemojen näkökulmista. Diskursiivinen käytäntö on tietynlainen järkeilyn tapa. Tarkoitin järkeilyn tavalla Hackingin (1985) tapaan niitä edellytyksiä, joiden puitteissa väitteiden totuudellisuutta voidaan arvioida. Järkeilyn tavan puitteissa voidaan näin arvioida väittämien totuutta. Itse järkeilyn tavalla ei kuitenkaan ole totuusarvoa. Hackingin kannalta järkeilyn tavat ja niihin liittyvät luokittelut ovat kiinnostavia sikäli kuin niillä on eettis-poliittista relevanssia: luokituksilla on vaikutusta suhteessa kokemukseen itsestä, suhteessa toisiin ja suhteessa tietoon (Helén 2004, 90-91). Näin järkeilytavat liittyvät foucaultlaisen tutkimuksen kannalta keskeiseen kysymykseen tiedon ja vallan sekä diskursiivisen ja ei-diskursiivisen suhteesta. Diskursiivisen ja ei-diskursiivisen suhteen ongelmallisuus tiedon arkeologiassa on nähty syyntä Foucault'n 1970-luvun valtaa korostaneen genealogisen lähestymistavan kehittelyyn (Dreyfus & Rabinow 1983). Tämä tulkinta on kuitenkin ongelmallinen, koska tällä diskursiivinen/ei-diskursiivinen erottelulla ei ole juurikaan merkitystä kun diskursia tarkastellaan käytäntönä. Se onko jokin käytäntö diskursii-

vinen vai ei, riippuu ainoastaan siitä toimiiko se lausumien järkevyyden ehtona (Alhanen 2007). Tämän selvittäminen on puolestaan empiirinen kysymys.

Kysymys tiedon ja vallan suhteesta nousee 1970-luvun alusta Foucault'n genealogisen historian tutkimuksen osaksi. Genealogia hylkää alkuperän etsimisen korvaten sen polveutumisen tarkastelulla, pyrkien hajottamaan tutkimuskohteensa heterogeeniseksi joukoksi tapahtumia, joita ei yhdistä yksi loigikka tai lineaarisuus (Foucault 1998a). Tämän muutoksen myötä tiedon ja vallan käytäntöjen suhteiden analyysistä tulee oleellinen osa Foucault'n tutkimuksia. Foucault'n kehittelemät vallan teoretisoinnit kumpusivat näkemyksestä, jonka mukaan perinteinen valtateoria, jossa suvereniteetin ja oikeuksien käsitteillä oli keskeinen asema, eivät kyenneet tyydyttävästi kuvaamaan sitä tapaa jolla valta toimi moderneissa yhteiskunnissa (Foucault 2003a). Foucault kuitenkin sanoutui irti näkemyksestä, jonka mukaan hän olisi pyrkinyt ontologisoimaan vallan yhteiskuntaa liikuttavaksi perustaksi (Foucault 2007, 2, 247-248). Foucault (2003a; 1998b) esitti valtaa koskevat näkemyksensä ennen muuta metodologisina lähtökohtina, joita on tarvittaessa muutettava ja täsmennettävä. Tämä on yhtenevä myös tiedon arkeologian taustalla olevan ihmistä koskevien yleistysten ja vakioiden sulkeistamisen kanssa.

Olen tutkimuksessani analysoinut huumeriippuvuutta asetelmana. Käytän asetelmaa tässä suomenkielisenä ilmauksena dispositiivin käsitteelle, jota muun muassa Foucault (1998b; 2005), toimijaverkkoteoreetikot (esim. Gomart 2002) ja eräät tieteenfilosofit (esim. Barad 2007) ovat käyttäneet, joskin toisistaan hieman poikkeavilla tavoilla. Asetelma on moniaineksinen kokonaisuus, joka koostuu tiedon, vallan ja subjektivaation käytännöistä. Nämä käytännöt yhdessä muodostavat asetelman järkevyyden, jonka puitteissa esimerkiksi huumeriippuvuuden hoito pannaan toimeen. (Deleuze 1992.) Hallinnan järki on hallinnan toimenpiteitä ohjaavaa, systematisoivaa ja problematisoivaa ajattelua (Dean 1999.) Se ei palaudu eksplisiittisesti esitettyihin hallinnan pyrkimyksiin tai eri toimijoiden intresseihin tai laskelmointeihin. Se on strategista järkeä, joka on käytännöllistä, tavoitteellista ja ei-subjektivistista. (Foucault 1998b.) Tämän problematisoivan järjen puitteissa voidaan muotoilla vastauksia käytäntöihin liittyviin ongelmiin, mutta se määrittää myös itse ongelmakentän, johon käytäntöjen asetelma on vastaus (Dean 1999, 27-28; Foucault 1997a, 118). Strategisen järjen puitteissa erilaiset tiedon muodot ja hallinnan teknologiat saavat mielekkyytensä. Analyysini teoreettinen ja metodologinen lähtökohta on ollut ajatus siitä, että huumeriippuvuutta ei lähestytä itsestään selvänä kohteena, vaan sitä analysoidaan suhteessa historiallisesti ja korostetusti paikallisesti muuttuviin tieteellisiin ja yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Huumeriippuvuus eri käytäntöjen kohteena vaihtelee (ks. Mol 2002). Huumeriippuvuus esimerkiksi kansanterveydellisten toimien kohteena on erilainen kuin huumeriippuvuus terapeutin yhteisön eri käytäntöjen yhteydessä. Tältä kannalta myös tieteellisellä toiminnalla ja teknologialla on erityinen asema ilmiöiden kohteiden rajaamisessa: tieteelliset käytännöt nähdään ilmiöiden esiin tulon ja havaitsemisen edellytyksenä (Barad 2007). Se, mitä riippuvuus on, nähdään tiettyjen rajaavien käytäntöjen (boundary-making practices) mahdollistamana (Barad 2007). Nämä näke-

mykset ovat suunnanneet tarkasteluani kohti käytäntöjä, joiden kautta huumeista riippuvaiseksi todettujen yksilöiden käyttäytymistä on pyritty muuttamaan, sekä teknologioita, joiden puitteissa käsitykset riippuvuudesta kohteena ja sen hoidosta ovat muotoutuneet.

Asetelman analyysin liittyvä ihmistä koskevien yleistysten sulkeistaminen on eri asia kuin täydellinen relativismi, jossa kaikkia totuuksia pidetään yhtä suhteellisina. Ihmistä koskevat yleistyksen laitetaan vain syrjään, mutta tämä ei tarkoita ”että ne hylätään heti kättelyssä, erittelemättä ja kaikki samalla kertaa” (Foucault 2003b). Foucault’n epistemologinen relativismi on siten ennen kaikkea metodologista koskien vain sellaisia totuuksia, joiden epäilylle on olemassa vahvoja perusteita (Veyne 2010). Tiedon arkeologiassa tutkimuksen kohteena olivat käytännöt jotka mahdollistavat toden ja epätoden erottelun. Jos tämä unohdetaan, on Foucault’n näkemyksiä totuuden ja vallan suhteesta helppo pitää relativistisina. Totuuden ja vallan suhdetta ei tule ymmärtää tieteellisten väittämien ja empiiristen havaintojen vastaavuutta koskettavaksi kysymykseksi. Kyse on ennen kaikkea totuuden *oikeuttamisen* ja vallan harjoittamisen suhteesta. On siis eri asia väittää, että empiirisesti todennettava väite hyödyntää tilastollisen järjelyn tapaa, joka on muotoutunut historiallisesti yhteydessä tietynlaiseen vallan harjoittamisen problematiikkaan, kuin esittää tuon väitteen olevan epätosi. Esimerkiksi väitettä ”köyhien määrä on kaksinkertaistunut”, voi horjuttaa sen osoittaminen, että siinä vaikuttaa sellainen poliittinen rationaalisuus, jolle köyhyys on yhtäältä ongelma, mutta myös välttämättömyys talouden toiminnan kannalta (Dean 1997). Keskusteluun herättävä kriittinen kysymys voisi tällöin kuulua, onko köyhyys todella välttämätöntä hyvinvointimme kannalta?

Erityisesti anglosaksisessa tutkimuskirjallisuudessa Foucault tavataan yhdistää sosiaaliseen konstruktionismiin. Jos konstruktionismilla tarkoitetaan sosiaaliantologian kantaa esimerkiksi Bergerin ja Luckmanin (1994) tapaan, niin Foucault’n ajattelu tai hallinnan analytiikka eivät edusta tällaista näkemystä. Kuten jo edellä olen painottanut, Foucault’n tutkimusten yleisenä teemana ei ollut yhteiskunta vaan ihmistä koskevien verifioitavien ja falsifioitavien diskurssien muotoutuminen ja niiden vaikutukset todellisuuteen (Foucault 2000). Totuutta tai todellisuutta ei siten nähdä konstruoituina ja tämän vuoksi kontingentteina ja kritisoitavissa olevina (Foucault 1984, 127-128). Helénin (2005) mukaan näistä vaikutuksista kiinnostavia ovat totuus ja eetos eli tietynlaiset toiminnan tavat, sikäli kuin ne ovat relevantteja elämänkäytännöllemme. Toisin sanoen diskursiivisten käytäntöjen ja hallinnan käytäntöjen suhde on kiinnostava silloin kun siihen liittyy pyrkimyksiä ohjata ihmisten käyttäytymistä ja yksilökohtaista elämää tiettyihin totuuksiin nojautuen. Jos käytännöillä on tällaisia vaikutuksia, on ne jälleen kyettävä empiirisesti osoittamaan. Nämä vaikutukset eivät kuitenkaan ole yhteneviä hallinnan pyrkimysten ja ohjelmien kanssa. Tiettyjen totuudellisten diskurssien puitteissa muotoillut tavoitteet ja pyrkimykset eivät toteudu sellaisenaan (Gordon 1980). Ohjelmallisilla hallintapyrkimyksillä voi olla ”tarkoitettuja, tarkoittamattomia, puolitaroituksellisia ja järjettömiä vaikutuksia” (Dean 1998, 193). Näiden vaikutusten perusteella on mahdollista havaita Foucault’n (1998b) tarkoittama vallan harjoittamisen strateginen ulottu-

vuus: eri hallintapyrkimysten ei-subjektiivinen, mutta intentionaalinen järkevyyks (ks. Dean 1998; Gordon 1980). Niinpä Deanin (1998, 193) mukaan todellisuutta ei tältä kannalta konstruoida, vaan se mitä konstruoidaan, koskee tapoja tietää totuus itsestämme, toisistamme, käyttäytymisestämme ja niiden vaikutuksista.

Genealogisen tutkimuksen lähtökohtana on jokin nykyisyyden ongelma, epäkohta tai kiistanalaisuus. Genealoginen kritiikki pyrkii problematisoimaan tällaisen epäkohdan taustalla vaikuttavaa ongelmanasettelua tai problematisoinnin tapaa, kuten yllä kuvaamassani köyhyys-esimerkissä. Tämä kritiikki pyrkii osoittamaan ongelmanasettelun kontingenssin ja avaamaan mahdollisuuden toisin olemiseen, tekemiseen ja ajatteluun, sekä näin mahdollistamaan vapauden määrittelemättömän työn (Foucault 1997a, 117-119; 1997b, 315-316). Habermasin (1987) ja Fraserin (1989) mukaan tämänkaltainen kritiikki on epäuskottavaa, koska se on vailla normatiivista perustaa. Genealogiassa kuitenkin on kyse empiirisestä historiallisesta tutkimuksesta, jonka lähtökohtana on jokin tietty ongelma tai itsestään selvyys johon kritiikki kohdistuu. Kyse ei ole siten totaalisesta kritiikistä, kuten Habermas ja Fraser asian ymmärtävät (Fraser 1989; Habermas 1987; ks. Dean 1994). Genealogisessa kritiikissä tavoitteena va "vapauden määrittelemättömän työn" mahdollistaminen avaa mahdollisuuden kritisoida valtaa monesta erilaisesta normatiivisesta kehikosta käsin (esim. Foucault 2007, 3).⁴ Habermas (1987, 275, 280) ajautuu harhaan myös esittäessään genealogian pyrkivän "todelliseen tiedon objektiivisuuteen" jolle genealogia ei kuitenkaan kykene esittämään mitään perusteita. Kuten olen edellä esittänyt genealoginen tutkimus kiinnittää huomionsa ennen muuta totuusvaikutuksiin väittämien totuudellisuuden arvioinnin sijasta (ks. Dean 1994; Foucault 1984). Kyse ei siten ole siitä, että virheellinen tieto korvattaisiin todella objektiivisellä tiedolla, vaan siitä, että joitakin tiettyjä totuuksia horjutetaan osoittamalla niiden historiallinen kontingenssi.

Foucaultlaista hallinnan analytiikkaa on monesti kritisoitu sen tavasta paikantaa ja löytää niin sanotun "edistyneen liberalismiin" (Rose 1999) tai uusliberalismin mukainen hallinnan järki sille tyypillisine hallinnan teknologioineen lähes mistä tahansa ilmiöstä tai toiminnan tavasta (Collier 2009). Collierin (2009) mukaan hallinnan analytiikassa on ollut taipumusta käyttää edistyneen liberalismiin hallinnan järkeä selittävänä yläkategoriana, jolloin erilaiset vastuullistamisen ja yksilön aktiivisuutta korostavat tekniikat tulkitaan merkeiksi siitä, että ollaan tekemisissä uusliberaalin kokonaisuuden kanssa. Tällöin "edistynyt liberalismi" on vaarassa menettää analyttisen tarkkuutensa ja muuttua liian sokeaksi empirialle. Heterogeeniseksi ymmärretty asetelma tulkitaan näin tiettyä

⁴ Foucaultlaisesta näkökulmasta vapaus ja vallan alaisuus eivät ole toistensa vastakohtia (esim. Rose 1999). Genealogisen kritiikin tarkoituksena ei ole tarjota valmiita vastauksia ja ohjeita vallan alaisuudesta vapautumiselle tai yhteiskunnan uudistamiselle kohti jotakin tiettyä normatiivista ideaalia. Osoittamalla jonkin itsestäänselvyyden kontingenssi se pyrkii avaamaan mahdollisuuksia esimerkiksi sellaisille itsehallinnan käytännöille, joiden kautta alistavia valtasuhteita voidaan horjuttaa (Foucault 1984, 129).

aikakautta dominoivaksi koherentiksi kokonaisuudeksi.⁵ (Collier 2009, 97-98.) Tämän välttämiseksi Collier (2009, 99) ehdottaa herkkyyttä tutkimuskohteelle ja kiinnittämistä huomiota siihen, miten eri hallinnan teknologioita ja järjelyn tapoja yhdistellään hallinnassa. Tämänkaltaisen lähestymistapa on ohjannut myös omaa tutkimustani. Olen pyrkinyt analysoimaan huumeriippuvuuden eri asetelmia ajallisesti ja paikallisesti vaihtelevissa hoidollisissa yhteyksissä. Huomioni on kiinnittynyt ennen kaikkea siihen miten eri hallinnan teknologioita ja asiantuntija tietoa on asetelmissa vaihtelevasti yhdistelty.

3.2 Riippuvuuden sosiologiaa

Riippuvuus päihteistä ja yleisemmin riippuvuus inhimillisen käyttäytymisen muotona on ollut laajan ja monialaisen tutkimustoiminnan kohteena. Vaikka riippuvuuksia koskevan tutkimuksen pääpaino on nykyään lääketieteen ja psykologian alueilla, niin myös yhteiskuntatieteissä, taloustieteissä ja filosofiassa riippuvuus on ollut tutkimuksen kohteena (Bateson 1973; Becker & Murphy 1988; Giddens 1995; Elster & Skog 1999; Gray 2007). Huumeriippuvuus ei yleensä ole ollut esimerkiksi yhteiskuntatieteellisen päihdetutkimuksen keskeinen kohde, koska riippuvuus kattaa vain pienen osan päihteidenkäytöstä. Tutkimus onkin useimmiten keskittynyt päihteiden käyttötapojen, käytön yleisyyden, päihteiden kulttuuristen merkitysten tai päihdepolitiikan tarkasteluun. Tarkastelen seuraavassa eräitä keskeisiä yhteiskuntatieteellisiä ja erityisesti sosiologisia riippuvuutta koskevia teoretisointeja. Tarkastelen eri aikoina esitettyjä yhteiskuntateoreettisia näkemyksiä huumeriippuvuudesta suhteessa sosiaalisen toiminnan ja yhteiskunnallisten rakenteiden asemaan näissä teorioissa. Sosiaalisen toiminnan näkökulmasta huumeriippuvuutta ovat teoretisoineet klassisen sosiologisen riippuvuusteorian esittänyt Alfred Lindesmith sekä Howard Becker. Huumeriippuvuutta sosiaalisten rakenteiden näkökulmasta teoretisointeja tarkastelussani edustavat Robert K. Merton ja Bruce K. Alexander. Sosiologisia huumeriippuvuutta koskevia teoretisointeja, joissa toiminnan rakenteen dualismi on pyritty ylittämään edustaa tarkastelussani Darin Weinberg. Lopuksi tuon esille, kuinka oma lähestymistapani eroaa esittelemistäni huumeriippuvuuden yhteiskuntatieteellisistä tarkasteluista.

3.2.1 Riippuvuus ja sosiaalinen toiminta

Vuonna 1938 Alfred Lindesmith esitti klassisen teoriansa opiaattiriippuvuudesta. Lindesmithin (1938, 602-609) mukaan riippuvuuden muodostumisen kan-

⁵ Tällainen globaali analytiikka luonnehtii monia sosiologisia teoretisointeja. Tämä koskee esimerkiksi medikalisaatioteoretisointeja. Medikalisaatio eli joidenkin inhimillisen käyttäytymisen tai elämänalueen uudelleen määrittely lääketieteellisinä kysymyksinä, nähdään niissä helposti hyvin yleisenä ja lineaarisena prosessina. (esim. Conrad & Schneider 1992; Conrad 1992; Conrad 2005). Tämän heikentää sen kykyä uskottavasti selittää mitä erilaisimpia ilmiöitä.

nalta keskeisiä olivat vieroitusoireet ja niiden tietoinen välttäminen. Vasta silloin kun huumeen käyttäjä tulkitsee kokemiensa fyysisten vieroitusoireiden johtuvan huumeen käytön lopettamisesta, on kyse riippuvuudesta. Tullakseen riippuvaiseksi huumeiden käyttäjän on sovellettava huumeiden lopettamisen aiheuttamien vaikutusten tulkintaan tiettyjä kulttuurisia merkityksiä. Lindesmithin näkemys symbolisesti välittyneiden merkitysten keskeisyydestä riippuvuuden selittämisessä perustui hänen opettajansa Herbert Blumerin symbolisen interaktionismin lähtökohtiin (Weinberg 1997, 151).

Symbolisen interaktionismin eräs keskeinen edustaja Howard Becker tarkasteli huumeiden käyttöä samankaltaisesti kuin Lindesmith. Vaikka Becker ei esittänytkaan suoranaista teoriaa riippuvuudesta, niin myös hänelle huumeiden koetut vaikutukset olivat aina symbolisesti välittyneitä. Beckerin (Becker 1967, 165-166) mukaan huumeiden vaikutukset olivat riippuvaisia käyttäjän niitä koskevasta tietämyksestä. Toisin kuin muiden huumeiden kohdalla, opiaattien tapauksessa huumetta ja sen käyttöä koskeva tietämys lisää koettuja haittoja, joiden vakavin seuraus on riippuvuus. Tämä ero on Beckerin (1967, 175) mukaan seurausta opiaattien fysiologisista vaikutuksista: toisin kuin esimerkiksi kannabiksen kohdalla, opiaattien tuottamat vaikutukset ovat ”selviä ja tunnistettavia”, jolloin vain tietyt kulttuuriset tulkinnat niistä ovat mahdollisia. Opiaatit aiheuttavat siten enemmän riippuvuutta, koska niiden aiheuttamat kokemukset tulkitaan kulttuurisesti helpommin merkeiksi riippuvuudesta.

Niin Lindesmithin kuin Beckerin näkemyksissä korostuvat ensinnäkin yksilön omalle toiminnalleen ja kokemukselleen antamat kulttuuriset merkitykset. Huumeriippuvuus on näin ennen kaikkea yksilön toiminnan ja valinnan myötä rakentunut ilmiö. Huumeiden kohdalla molempien näkökulmia luonnehtii toiseksi huumeen fysiologisten vaikutusten ja huumeen koetun kokonaisvaikutuksen erottaminen toisistaan. Huumeen fysiologinen vaikutus on heille toisin sanoen pohja tai perusta, jonka päälle kulttuuri lisää oman kerroksensa.⁶ Tästä kokonaisuudesta rakentuu kokemus. Esimerkiksi Gomart (2002) ja Sulkunen (2002) ovat kritisoineet tätä dualistista näkemystä huumeriippuvuudesta, jossa kehon passiivinen kokemus ja kielellisesti välittynyt kokemus erotetaan tiukasti toisistaan, koska siinä huumeen oletetaan lähtökohtaisesti olevan muuttumaton ja olemuksellisesti pysyvä. Tämä oletus tekee vaikeaksi käsittää sitä, miten samalla huumeella voi olla hyvin erilaisia, jopa vastakkaisia, vaikutuksia.

⁶ Bjerg (2008) on omassa Slavoj Žižekin filosofiaan perustuvassa analyysissään huumeriippuvuudesta ja kapitalistisesta kulutusyhteiskunnasta puolestaan korostanut huumeiden välittömiä vaikutuksia. Tältä kannalta huumeiden erityislaatu kulutushyödykkeenä perustuu niiden ominaisuuksiin, jotka mahdollistavat symbolisen tason ohittamisen. Bjerg jättää tarkastelussaan huomiotta koko sen laajan huumetutkimuskirjallisuuden (esim. Becker 1967) jossa kontekstin merkityksen on osoitettu vaikuttavan monin tavoin huumekokemukseen. Howard Beckerin tapaan Bjerg myös kiinnittyy ongelmalliseen erotteluun huumeiden välittömien (kemiallisista ominaisuuksista seuraavien) vaikutusten ja kulttuurisesti välittyneiden kokemusten välillä.

3.2.2 Riippuvuuden sosiaalinen määräytyneisyys

Robert K. Merton (1938) liittää artikkelissaan *Social structure and anomie* huumeriippuvuuden erääksi erikoistapaukseksi sosiaalisten rakenteiden tuottamasta anomiaasta. Merton pyrkii artikkelissaan esittämään sosiologisen selityksen poikkeavalle käytökselle. Hän esittää viisikohtaisen typologian sosiaalisista rooleista, joiden avulla voidaan tarkastella yksilöiden sopeutumista suhteessa yhteisössä vallitseviin arvopäämääriin ja normeihin. Huumeriippuvaiset ja alkoholistit kuuluvat Mertonin (1938, 677) mukaan ”ulkopuolisten” ryhmään, jotka jättäytyvät sekä yhteisön päämääriin että sen normien ulkopuolelle. Ulkopuolisuus sopeutumisen tapana on seurausta tilanteesta, jossa yksilöt kyllä sitoutuvat yhteisön päämääriin ja normeihin, mutta huomaavat, etteivät lailliset keinot niiden saavuttamiseksi ole heidän ulottuvillaan. Hyväksyessään pohjimmiltaan yhteisön normit nämä henkilöt eivät kykene myöskään valitsemaan laittomia keinoja arvostettujen päämäärien tavoittelemiseksi. Tämän sosiaalisten rakenteiden aiheuttaman psyykkisen konfliktin seurauksena he päätyvät jättäytymään näitä päämääriä ja normeja arvottavan yhteisön ulkopuolelle (Merton 1938, 677-678).

Kysymys yksilön psyykkisten tarpeiden ja yhteiskunnan rakenteiden välisestä suhteesta on keskeinen myös Bruce K. Alexanderin (2004, 2001) teoriassa huumeriippuvuudesta. Alexander (2004, 11-12) ottaa lähtökohdakseen riippuvuudelle (addiction) ennen 1800-lukua englannin kielessä annetun merkityksen jollekin toiminnalle tai olemisen tavalle ”antautumisena” tai ”omistautumisena”.⁷ Tämän yleisen merkityksen kautta Alexander (2004, 12-16) liittää riippuvuuden alaan luontevasti päihderiippuvuuden lisäksi niin nykyaikaamme leimaavat käyttäytymisriippuvuudet (nettiriippuvuus, läheisriippuvuus jne.) kuin minkä tahansa normaalia *psykososiaalista integraatiota korvaavan elämäntyylin*. Alexanderille (2004, 14) psykososiaalinen integraatio on luonnollinen edellytys täydelle inhimilliselle olemassaololle. Se merkitsee suhteiden luomista ja ylläpitämistä yhteiskunnan eri ryhmien välillä, minkä myötä sekä yksilöiden luovuus että kyky ryhmätoimintaan laajenee. Epätäydellinen psykososiaalinen integraatio merkitsee puolestaan ”syrjäytymistä” (dislocation). Syrjäytymisestä on tullut Alexanderin (2004, 15) mukaan normi tai yleinen tila markkinatalouteen sitoutuneissa yhteiskunnissa. Vapaat markkinat tuottavat siten syrjäytymistä eli vailinaista psykososiaalista integraatiota, mikä puolestaan aiheuttaa riippuvuutta. Alexander (2001, 2004) perustelee väitettään historiallisella todistusaineistolla. Hän nostaa esiin erityisesti kanadalaisten alkuperäisasukkaiden ja eurooppalaisten suhteen, esittäen, että vasta siinä vaiheessa kuin Kanadan alkuperäisasukkaiden sosiaalista integraatiota ylläpitävä elämänmuoto tuhoutui markkinatalouden myötä, tuli alkoholista heille riippuvuutta aiheuttava ongelma. Riippuvuuteen yhteiskunnallisena ongelmana ei ole Alexanderin (2004, 25) mukaan helppoa vastausta, koska sitä ”tuottavat yhteiskunnan itsensä pe-

⁷ Myös Ferentzy (2001, 366) tekee saman huomion artikkelissaan, joka käsittelee riippuvuuden sairauskäsityksen historiaa ja erityisesti riippuvuuden ja sairauden toisiinsa liittämistä 1600-luvun pappien kirjoituksissa.

rustavat periaatteet”. Riippuvuus on siis vapaiden markkinoiden yhteiskuntaa rakenteistavien voimien seurausta.

Niin Mertonin kuin Alexanderin näkemyksissä yhteiskunnan rakenteet tuottavat riippuvuutta. Yksilön toiminnalle jää tässä pyrkimys sopeutua oma-kohtaisesti tyydyttävällä tavalla näiden rakenteiden esittämiin haasteisiin. Tämän sopeutumisen epäonnistumisen eräs seuraus on riippuvuus. Molemmat teoreetikot ottavat lähtökohdaksi ajatuksen normaalista tai luonnollisesta tilasta, josta riippuvaiset ovat syrjäytyneet. Niin Alexanderin kuin Mertonin teoriaa yhdistää oletus normaalista sosiaalisesta kansalaisesta ja ihmisestä. Tämän normaalin ihmisyyden edellytyksenä on toimiva ja yksilöllisesti tyydyttävä yhteiskuntarakente, jonka puute aiheuttaa ongelmia, kuten riippuvuutta ja ”psyko-patologista persoonallisuutta” (Merton 1938, 679). Alexanderille normaalia kansalaisuutta tuottaa psykososiaalinen integraatio ja Mertonille yhteisön normien ja päämäärien mukainen elämä. Molempien analyysien lähtökohdana ajatus normaalista ihmisyydestä, jonka suhteen yhteiskunta voidaan arvottaa. Tämä ihmisyyden jää kuitenkin näiden teorioiden lähtökohtien kannalta pulmallisesti yhteiskunnallisen määrättyneisyyden ulkopuoliseksi abstraktiksi (vrt. Canguilhem 1998, 282-283). Sosiologisen teorian piirissä huumeriippuvuutta on teoretisoitu edellä kuvattujen näkökulmien lisäksi myös Darin Weinberg (1997, 2002), esittäen oman ”praksiokologisen” näkemyksensä riippuvuudesta.

3.2.3 Riippuvuus ja ruumiillistunut tapa

Weinberg (1997, 2002) kritisoi ennen kaikkea symbolisessa interaktionismissa korostuvaa kognitiivisuuden tai tietoisuuden tulkinnan liian määräävää asemaa huumeriippuvuuden teoretisoinnissa. Tämä painotus tekee Weinbergin (2002, 12) mukaan vaikeaksi käsitteellistää riippuvuuteen liittyvää pakonomaisuutta. Jos päihteiden käyttöön liittyy aina kognitiivinen tulkinta tai tietoinen päätös, niin esimerkiksi riippuvuuteen usein liittyvä ”retkahtaminen” eli päihteiden käytön uudelleen aloittaminen raittiin jakson jälkeen näyttäytyy epäintuitiivisesti tietoisena valintana. Weinbergin (2002, 14) oma näkemys riippuvuuden sosiologisesta teoriasta ottaa lähtökohdaksi ruumiin sosiologisen ”praksiokologian”. Keskeinen elementti tässä näkemyksessä on bourdieulainen ajatus habituksesta käytännössä ruumiillistuneena esireflektiivisenä tietona. Merkitykset ruumiillistuvat erilaisia kohteita ja toiminnan muotoja sisältäviin sosiaalisiin maailmoihin sosiaalistumisen ja osallistumisen myötä osaksi esireflektiivistä ja totunnaistunutta inhimillistä olemista. Huumeiden ja huumeriippuvuuden kannalta tämä näkemys merkitsee, että huumeisiin kohdistuvan halun synnyn kannalta keskeisiä ovat tavat, joilla huumeita on opittu ja totuttu käyttämään moninaisissa sosiaalisissa konteksteissa. (Weinberg 1997, 19; 2002, 15.)

Weinberg (2002) esittää oman teoriansa riippuvuudesta korjauksena symbolisen interaktionismin lisäksi suhteessa lääketieteellisiin (neurologisiin) teorioihin ja psykologisiin (oppimisteoreettisiin) näkökantoihin riippuvuudesta. Toisin kuin symbolisessa interaktionismissa, jossa riippuvuus tulkitaan tietoisuuden reflektion tai tulkinnan tulokseksi, lääketieteellisissä ja psykologisissa teori-

oissa symbolinen ulottuvuus jätetään huomiotta. Kyse on siis siitä, että lääketiede ja psykologia sulkeistavat merkityksenannon tarkastelunsa ulkopuolelle ja tarkastelevat riippuvuutta ennen kaikkea pakonomaisena toimintana. Symbolinen interaktionismi puolestaan korostaa yksilön asemaa aktiivisena toimijana, joka antaa kulttuurinsa puitteissa merkityksiä omalle toiminnalleen. Weinbergin (2002, 15) mukaan hänen teoriansa puitteissa voidaan huomioida sekä merkityksenanto että pakonomaisuus (habituksen esireflektiivinen luonne). Weinberg ei mainitse edellä käsiteltyjä sosiaalista määräytyneisyyttä korostavia riippuvuusteoretisointeja omissa tarkasteluissaan. Näiden teoretisointien ja riippuvuuden pakonomaista luonnetta korostavien lääketieteellisten ja psykologisten teorioiden välillä vallitsee kuitenkin vastaavuussuhde: molemmilta kannoilta riippuvuudessa vaikuttavat toimijan pyrkimyksistä riippumattomat voimat. Yhteiskunnallista määräytyneisyyttä korostavissa riippuvuuden teorioissa ei neurologisten ja oppimisteoreettisten teorioiden tavoin kiinnitetä huomiota yksilön huumeiden käytölle antamiin merkityksiin eri sosiaalisissa yhteyksissä. Yhteiskunnallista määräytyneisyyttä painottavissa teorioissa yksilön poikkeava käytös nähdään yhteiskunnallisten rakenteiden tuottamaksi ja samalla tehdään oletus ideaalista tilanteesta, jossa poikkeavuutta ei ilmene, vaan ihmisen luonnollinen olemus voi aktualisoitua. Omassa teoriassaan Weinberg ei tee tällaista oletusta, mutta kiinnittyy symbolisen interaktionismin tavoin oletukseen huumeen muuttumattomasta olemuksesta, joka tuottaa tiettyjä fysiologisia vaikutuksia joiden päälle kulttuuriset merkitykset tuovat oman lisänsä (Weinberg 1997, alaviite 2).

Omassa tutkimuksessani en ole ottanut lähtökohdakseni oletuksia huumeiden tai ihmisten muuttumattomista ominaisuuksista, joiden kautta huumeriippuvuuden luonne paljastuisi. Lähtökohtanani ei ole ollut myöskään tarkastella huumeriippuvuutta ja sen hoidon historiaa Suomessa ongelmakeskeisestä näkökulmasta. En tarkastele huumeriippuvuutta siten jonakin epätoivottavana ja korjaamista vaativana tilana tai yhteiskunnallisena ongelmana. En ole toisin sanoen ottanut kantaa siihen mitä riippuvuus on ja miten sitä tulisi hoitaa tai mikä hoidon tavoitteen tulisi olla. Symbolisen interaktionismin ja Weinbergin teorian tavoin puitteet, joissa huumeriippuvuutta on tarkasteltu ja hoidettu ovat sen sijaan keskeisessä osassa analysoidessani huumeriippuvuutta asiantuntijatiedon ja hallinnan kohteena. Nämä puitteet tai asetelmat muodostuvat käytännöistä, joita ovat tietämisen käytännöt ja huumeriippuvaisten käytöstä ohjaavat käytännöt. Toisin kuin symbolisessa interaktionismissa tai Weinbergin teoriassa, nämä käytännöt eivät toimi selityksenä merkityksille, joita riippuvuus eri puitteissa tai asetelmissa saa. Käytännöt saavat sen sijaan mielekkyytensä siitä, miten ne toimivat osana asetelmaa. Esimerkiksi tarkastellessani terapeuttisten yhteisöjen hoitomenetelmiä riippuvuuden tunnistaminen rinnastui hoidossa olleiden sopeutumiseen yhteisön sääntöihin. Säännöistä poikkeaminen saattoi näin olla sekä merkki riippuvuudesta että tapa tietää ja tunnistaa yksilön riippuvuus. Riippuvuus rajautui siten tässä yhteydessä sosiaalisiksi sopeutumatomuudeksi.

4 KORVAUSHOITO JA LÄÄKETIETEEN MUUTOS

4.1 Korvaus moniarvoisena tekniikkana

Riippuvuutta aiheuttavan ja laittomasti käytetyn opiaatin korvaaminen laillisesti annostellulla opiaatilla on ollut hyvin yleinen menetelmä huumeriippuvuuden hoidossa. Yhdysvalloissa lääkäreiden määräämät opiaatit olivat 1900-luvun alussa eräs tapa, jolla opiaattiriippuvaiset saattoivat saada käyttöönsä huumeita. Vuonna 1915 säädetyn huumausaineiden kauppaa koskevan verolain (Harrison Act) myötä huumausaineiden kontrolli kiristyi. Lain tulkinnan ja toimeenpanon kiristyttyä vuoden 1919 jälkeen, ylläpidonomaista hoitoa tarjoavat klinikat pakotettiin vähitellen lopettamaan toimintansa. (Musto 1999.) Myös Suomessa opiaattien käyttö opiaattiriippuvuuden vieroitushoidossa oli tavallista 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa (Ylikangas 2009, 60-62).

Yhdysvalloissa ajatus laittomasti käytetyn opiaatin korvaamisesta lääkinällisesti annostellulla opiaatilla palasi huumehoitoihin 1960-luvun puolivälissä. Tuolloin amerikkalaiset lääkärit Vincent Dole ja Marie Nyswander esittelivät tuloksia kokeellisesta, metadonilla toteutetusta opiaattiriippuvuuden hoidosta. Erona vuosisadan alun käytäntöön tutkijat halusivat korostaa, että kyse ei ollut vain ”kontrolloimattomasta jakelusta” lääkäreiden toimesta, vaan lääkärin antamasta lääketieteellisestä lääkemääräyksestä osana hoitoa (Dole & Nyswander 1965). Metadoni poikkesi farmakologisesti vuosisadan alussa lääkkeellisissä huumehoidossa käytetyistä opiaateista (heroiini, morfiini) sikäli, että se oli pitkävaikutteinen ja esti muiden opiaattien vaikutukset. Tämä mahdollisti metadonin annostelun vain kerran päivässä valvotuissa oloissa. Korvaava opiaattia ei siten annettu potilaan mukaan. Metadoni-korvaushoito yleistyi Yhdysvalloissa 1970-luvulla (Hunt & Sun 1998, 8). Se otettiin laajasti käyttöön 1970- ja 1980-luvuilla muun muassa Hollannissa, Tanskassa ja Englannissa (Derks ym. 1998, 87; Laursen & Jepsen 2002, 29; Mold 2008, 43).

Metadonin käyttöönotto korvaushoitolääkkeenä Englannissa merkitsi käytäntönä olleen heroiinin lääkinnällisen määräämisen korvaamista metadonilla. Englannissa oli ollut käytössä Yhdysvalloissa 1920-luvulla torjuttu malli, jossa

opiattiriippuvuutta hoidettiin ylläpidonomaaisesti lääkärien toimesta määräämällä heroïinia tai morfiinia suonensisäiseen käyttöön. Tämän tarkoituksena oli ehkäistä laittomien opiaattimarkkinoiden synty ja säädellä huumeiden käyttöä. (Mold 2008.) Moldin (2008, 58-59) mukaan metadoni otettiin vähitellen käyttöön 1970-luvulla psykiatrien kliinisten kokemusten pohjalta, koska sitä pidettiin heroïinia enemmän lääkkeenä ja sen toivottiin parantavan riippuvuuden, mihin heroïini ei näyttänyt johtavan. Dole ja Nyswander esittivät omien tutkimustensa pohjalta ajatuksen, että riippuvuudessa oli kyse opiaattien aiheuttamasta aineenvaihdunnan häiriöstä, jonka metadoni diabetesta sairastavien ottaman insuliinin tapaan korjasi. Tämä oli vastoin vallitsevaa amerikkalaista psykiatrissa näkemystä, jonka mukaan addiktio taustalla oli luonnehäiriö. (Courtwright 1997.) Tämä riippuvuuden biologinen teoria ei kuitenkaan ollut tärkein syy metadonikorvaushoidon laajenemiselle Yhdysvalloissa. Tärkeämpi tekijä oli metadonikorvaushoidon rikollisuutta vähentävä vaikutus (Musto 1999, 249; Mold 2008, 56.). Englannissa metadonin imago lääkinnällisempänä opiaattina kuin heroïini tarjosi huumehoidoista vastanneille psykiatreille mahdollisuuden perustella toimintansa pelkän huumeiden käytön säätelyn sijasta enemmän hoitollisena toimintana (Mold 2008, 60).

Huumeena käytetyn opiaatin korvaaminen toisella opiaatilla on siten ollut hyvin yleinen huumeepoliittinen toimenpide. Sillä on yllä kuvatulla tavalla ollut kaksinainen funktio. Ensinnäkin korvaushoitoa on käytetty keinona säädellä, hallita ja ehkäistä laittomien huumemarkkinoiden syntyä. Tässä asetelmassa keskeinen ero on koskenut opiaatin jakelun laittomuutta ja laillisuutta. Korvaaminen on ollut hyväksyttävää sikäli kuin se on tapahtunut laillisten kanavien kautta. "Huumeen" ongelmallisuus ei siten palaudu suoranaisesti sen riippuvuutta aiheuttaviin ominaisuuksiin, vaan siihen yhteyteen jossa sitä kulutetaan (ks. Christie & Bruun 1986). Lovell (2007) kutsuu riippuvuutta aiheuttavien aineiden laillisten ja laittomien markkinoiden yhteyttä lääkevuodoksi, jossa riippuvuutta aiheuttava tuote muuttuu käyttötavaltaan ja symboliselta kannalta siirtyessään formaalista ja laillisesta yhteydestä epäformaaliin ja laittomaan yhteyteen. Nämä yhteydet tai verkostot ovat kuitenkin toisiinsa kietoutuneita. Esimerkiksi Intiassa 1990-luvulla kipulääkkeenä myyty buprenorfiini otettiin käyttöön huumetarkoituksessa heroïinin tarjonnan supistuessa (Lovell 2007; Agar 2001). Suomessa buprenorfiini on puolestaan "valunut" korvaushoitolääkkeestä käytetyimmäksi opiaatiksi (Hakkarainen & Metso 2007). Toiseksi korvaamista on metadonihoidon myötä alettu käyttää myös lääketieteellisenä hoitona. Tässä asetelmassa huumeena käytetyn ja lääkkeenä käytetyn opiaatin erossa ei ole kyse pelkästään erosta laittoman ja laillisen käytön välillä. Vasta osana Dolen ja Nyswanderin ohjelman kaltaista asetelmaa korvavasta opiaatista tulee lääke ja sen annostelusta hoitoa. Seuraavassa tarkastelen lähemmin tätä näkökohtaa ja korvauksen moniarvoisuutta lääketieteellisenä toimenpiteenä.

Monien korvaushoitoon kriittisesti suhtautuvien kannalta metadonin ja buprenorfiinin kaltaisten korvaushoitolääkkeiden käyttäminen on huumeriippuvuuden ylläpitoa ja merkitsee vain yhden riippuvuutta aiheuttavan (laittoman) aineen korvaamista toisella (laillisella) (Hakkarainen & Kuussaari 1996).

Hoidon lisäksi ajatus riippuvuutta aiheuttavan opiaatin korvaamisesta toisella opiaatilla on liittynyt myös riippuvuuden diagnosoimiseen. Tältä kannalta korvaava opiaatti ei toimi lääkkeenä eikä sen yhteiskunnallinen hyödyllisyys perustu huumeiden käytön säätelyyn. Korvaushoito teknologiana on siten moniarvoinen, eli sille voidaan antaa hyvin erilaisia käyttötarkoituksia. Emilie Gomartin (2002) toimijaverkkoteoreettinen tutkimus metadonin hyvin erilaisiksi käsitetyistä vaikutuksista toisaalta Yhdysvalloissa ja toisaalta Ranskassa käsittelee juuri tätä kysymystä. Dolen ja Nyswanderin mukaan metadoni oli ennen kaikkea lääke. Ranskassa vuonna 1975 tehtyjen kokeiden tuloksena sen todettiin olevan liian samanlainen heroiinin kanssa voidakseen toimia hoitona. Metadonin havaittiin sen sijaan olevan erittäin käyttökelpoinen psykiatrisen diagnosoinnin väline. (Gomart 2002, 94.) Eri tutkimustulosten esittämien erilaisien metadonin vaikutusten pohjalta Gomart kysyy, onko kyse tulkintaeroista vai onko olemassa kaksi eri metadonia? Jos siis kyse on farmakologisesti samasta aineesta, kuinka sillä voi olla toisistaan poikkeavia vaikutuksia?

Gomartin (2002) analyysin mukaan Dolen ja Nyswanderin metadonilla oli kolme vaikutusta tai ominaisuutta. Se erosi ensinnäkin heroiinista muuttaen huumetta himoavan heroiiniriippuvaisen stabiiliksi ja normaalisti toimivaksi kansalaiseksi. Toiseksi aloitettaessa metadonihoidoa annosta oli vaiheittain lisättävä kunnes riippuvaisen elimistön aineenvaihdunta, jonka häiriöksi huumeriippuvuus tässä mallissa teoretisoitiin, olisi saavuttanut uuden tasapainon. Kolmanneksi metadoni estää heroiinin vaikutuksen. Ranskalaisten Saint-Annin sairaalan psykiatrien kokeissa metadoni sai kolme erilaista ominaisuutta tai vaikutusta. Metadonin nähtiin ensinnäkin olevan vaikutuksiltaan samanlainen kuin heroiinin. Toiseksi metadoniannosta laskettiin eikä nostettu. Koska hoidon onnistumisen nähtiin riippuvan potilaan persoonallisuudesta, ei niinkään metadonin vaikutuksista, käytettiin tiukkoja potilaiden valintakriteerejä. Jokaisen hoito-ohjelmaan osallistuvan oli osoitettava hoitomyöntyvyyttä eli suostuttava tiukkoihin sääntöihin, päivittäisiin keskusteluihin ja virtsatesteihin. Näin pyrittiin valikoimaan vain sellaiset henkilöt, joille metadoni ei tuottanut heroiinin tavoin nautintoa. Tämä vuoksi metadonia annosteltiin eri tavoin kuin Dolen ja Nyswanderin mallissa: annoksia laskettiin vähitellen tasolle jolla vieroitusoireet juuri ja juuri pysyivät poissa. Tällöin metadoni kykeni paljastamaan johtuiko heroiiniriippuvaisen "lomaannus" huumeesta vai muusta psykiatrisesta häiriöstä. Metadonin kolmas ominaisuus oli sen kyky toimia tällaisena diagnostisena testinä.

Gomartin (2002, 126) mukaan näitä eroja ei voi ymmärtää, jos kyseessä ajatellaan olevan saman metadonin. Kummankaan tutkimuksen tekijöille metadoni ominaisuuksineen ei ollut lähtökohta, vaan niissä tutkittiin ennen kaikkea metadonin vaikutuksia. Se mitä metadoni "on" oli tällöin vasta kahdessa eri metadoniohjelmassa käytettyjen eri toimenpiteiden muodostaman asetelman tulos. Korvaushoidon moniarvoisuus voidaan siten ymmärtää asetelman käsitteen valossa. Eri asetelmien puitteissa korvaushoito voi olla esimerkiksi huumeiden yhteiskunnallista säätelyä, huumeriippuvuuden hoitoa tai huumeriippuvuuden taustalla piilevien mielenterveyshäiriöiden diagnosoimista. Korvaus-

hoidoissa käytössä oleva nykyaikainen idea huumeena käytetyn opiaatin korvaamisesta toisella opiaatilla osana säädeltyä hoito-ohjelmaa kytkeytyy oleellisesti huumeriippuvuutta koskevaan tutkimustoimintaan Yhdysvalloissa 1920-luvulta aina 1970-luvulle. Tarkastelen seuraavassa sitä, kuinka korvaamisen ideaa hyödynnettiin tutkimuksissa, joiden tavoitteena oli löytää kipulääke, jolla ei olisi riippuvuutta aiheuttavia ominaisuuksia.

Amerikkalaisen metadonikorvaushoidon kehittäjästä Marie Nyswander tutustui korvauksen ideaan 1945 työskennellessään lyhyen ajan Fort Leavenworthin vankilassa, johon Lexingtonin narkomaanisairaalan ohella koottiin amerikkalaiset huumeriippuvaiset (Campbell 2007, 250). Nämä ”vankilasairaalat” ottivat vastuun huumeriippuvaisten hoidosta Yhdysvalloissa sen jälkeen kun ylläpitoklinikat suljettiin 1920-luvun kuluessa. Tähän liittyi myös huumeriippuvuuden biologisten teorioiden kumoaminen ja korvautuminen psykiatrisella näkemyksellä luonnehäiriöistä huumeriippuvuuden taustalla. (Musto 1999.) Sekä Fort Leavenworthissa että Lexingtonissa testattiin 1920- ja 1930-luvuilta alkaen huumeriippuvaisilla uusia opiaattiyhdisteitä, joiden kehittämisen tavoitteena oli luoda kipulääkkeitä joilla ei olisi riippuvuutta aiheuttavia ominaisuuksia. (Acker 2006; Campbell 2007.) Tässä kokeellisessa testaustoiminnassa oleellista oli korvaus tekniikkana. Korvaukselle perustuvaa kokeellista järjeilytapaa 1930-luvulla kehittäneet tutkijat perustivat uusien lääkeyhdisteiden testaamisen ristitoleranssin ajatukselle. He havaitsivat, että tietty riippuvuutta aiheuttava opiaatti kasvatti käytetyn aineen sietokykyä ja että tämä kehittynyt toleranssi päti myös toisille samankaltaisille yhdisteille. Tutkijat esittivät, että tämä menetelmä mahdollisti uuden lääkeaineen riippuvuuspotentiaalnin testaamisen. Ideana oli, että jos opiaatti, josta koehenkilö tai -eläin oli riippuvainen, korvattiin uudella yhdisteellä, niin vieroitusoireiden ilmaantuminen olisi selvä merkki siitä, että korvaava aine ei olisi riippuvuutta aiheuttava. Vieroitusoireiden poissaolo puolestaan osoittaisi uuden yhdisteen olevan riippuvuutta aiheuttava. Tätä tekniikka käytettiin ensivaiheessa eläinkokeissa, mutta ennen uuden yhdisteen käyttöönottoa sitä oli kokeiltava myös opiaattiriippuvaisilla ihmisillä. Fort Leavenworthin ja Lexingtonin laitokset olivat täynnä tähän mahdollisesti soveltuvia ja suostuvia ihmisiä. Toinen käytetty kokeellinen laborioriteknikka oli korvaustekniikka, jossa uutta lääkeainetta annettiin koehenkilöille niin kauan, että oli mahdollista havaita, oliko aine riippuvuutta aiheuttavaa vai ei. Korvaukseen perustuvat laborioriteknikat ja järjeilyn tavat eivät olleet vain kokeellisen tieteellisen tutkimuksen välineitä. Niiden arvo oli myös huumeiden yhteiskunnallisessa säätelyssä. Niitä pidettiin kansanterveydellisinä toimina joiden avulla väärinkäytölle alttiiden yhdisteiden määrää voitiin vähentää ja lainvalvonnan toimenpiteitä voitiin vähentää. (Campbell 2007, 30-40; 55-59, 76; Acker 2006, 84-88.) Riippuvuutta aiheuttavan opiaatin korvaaminen toisella opiaatilla ei ole ollut siten yksiselitteisesti hoidollinen toimenpide. Nyswanderin ja Dolen oivallus oli ottaa korvaus keskeiseksi osaksi omaa huumeriippuvuuden hoitomenetelmäänsä. Samalla korvaus tekniikkana liitettiin osaksi asetelmaa, joka oli hyvin erilainen kuin laboriorio-olosuhteet, joissa tutkijat olivat sitä aiemmin käyttäneet. Korvaus muuttui lääkeaineen

riippuvuutta aiheuttavien ominaisuuksien testaamisesta lääkinnälliseksi toimenpiteeksi. Korvaus melko yleisenä tekniikkana ja järkeilyn tapana on siis moniarvoinen: se voidaan siis ”kääntää” eri yhteyksistä ja asetelmista toiseen (käännöksen käsitteestä ks. Rose 1999; Kaisto 2010).

Kaiken kaikkiaan korvausta tekniikkana on käytetty hyvin eri tavoin eri maissa ja eri yhteyksissä. Suomessa korvaushoito otettiin käyttöön osana virallisen hoitojärjestelmän menetelmävalikoimaa vähitellen vuodesta 1997 alkaen. Vuonna 1997 Sosiaali- ja terveysministeriö antoi ensimmäiset korvaushoitoja koskevat määräyksensä (28/1997), joissa korvaushoitoon pääsyn kriteerit olivat tiukat. Samoin kriteerit koskien hoitomyyntyvyyttä olivat tiukat ja hoito voitiin keskeyttää, mikäli virtsakokeet osoittivat henkilön käyttäneen huumeaineita hoidon aikana. Alkuvaiheessa korvaushoidot toteutettiin erikoissairaanhoidon piirissä. Vuosien 2000, 2002 ja 2008 uusilla STM:n asetuksilla (607/2000, 289/2002, 33/2008) korvaushoidon kriteerejä lievennettiin ja mahdollisiksi tulivat myös ylläpitohoito eli jopa koko eliniän pituinen korvaushoito sekä korvaushoitolääkkeiden apteekkijakelu. Myös hoitopaikkojen kirjo laajeni ja korvaushoitoa voitiin antaa terveyskeskuksissa ja päihdehoidon eri yksiköissä. Vuoden 2008 asetuksessa (3§) korvaushoidon aloituskriteerinä on vain se että henkilö ”ei ole vieroittunut opioideista”. Vuoden 2000 asetuksen saman pykälän mukaan hoitoon voitiin ottaa vain henkilöitä, jotka ”eivät ole vieroittuneet opioideista yleisesti hyväksytyjä hoitokäytäntöjä ja menettelytapoja noudattamalla”. Merkittävä muutos oli myös lääketieteellinen Käypä hoito-suositus vuodelta 2006, jossa todettiin, ettei muiden huumeiden sekakäyttö korvaushoidon aikana ole peruste hoidon keskeyttämiselle (Huumeongelman...2006). Vuosien 2000 ja 2002 asetuksissa tehtiin myös ero korvaushoidon ja haittojen vähentämiseen tähtäävän ylläpitohoidon välillä. Ylläpitohoito oli hyväksyttävää ”vain sellaisille potilaille, joilla opioidien käytöstä johtuvien haittojen vähentäminen on erityisen tärkeää” (korostus JS). Nämä potilaat olivat sellaisia, joiden kohdalla ”ylläpitohoidon avulla voidaan todennäköisesti ehkäistä tartuntatautien leviämistä ja muita terveyshaittoja”. Vuoden 2008 asetuksessa (2§) ei enää tehdä eroa ylläpitohoidon ja korvaushoidon välillä, vaan puhutaan vain korvaushoidosta jolla on kuntouttava tai haittojen vähentämiseen tähtäävä tavoite. Haittojen vähentäminen on tavoitteena (3§) ”erityisesti henkilöillä, joita ei todennäköisesti saada lopettamaan kokonaan huumeiden käyttöä, mutta joiden kohdalla voidaan todennäköisesti ehkäistä tartuntatautien leviämistä ja muita terveyshaittoja” (korostus JS). Ylläpitoluontoinen korvaushoito ei siten enää ole hyväksyttävää *vain* tietyille erityisryhmälle, vaan se on mahdollista myös muille. Vuoden 2008 asetus lievensi niin ikään hoidon aloittamisen kynnyksiä. Asetuksessa ei enää edellytetty hoidon aloittamista laitosjaksolla keskussairaalassa tai Järvenpään sosiaalisairaalassa, vaan se tuli aloittaa avohoitona (4§). Noin kymmenessä vuodessa korvaushoito on muuttunut siten tiukasti kontrolloidusta ja päihdeettömyyteen tähtäävästä hoidosta yhä enemmän haittojen vähentämiseen suuntautuneeksi sekä sallivammaksi suhteessa päihteiden käyttöön hoidon aikana. Näin ollen myös Suomessa korvausta tekniikkana on käytetty hoidossa hyvin erilaisilla tavoilla. Samanaikaisesti yleisin korvaushoitolääke buprenor-

fiini on vakiinnuttanut paikkansa huumeiden käyttäjien parissa kaikkein käyte-
tyimpänä opiaattina (Hakkarainen & Metso 2007). Buprenorfiinin huumausai-
nekäyttöä korvaushoitolääkityksen rinnalla ei myöskään voida todentaa virtsa-
testein. Näin raja buprenorfiinin itselääkityksellisen/laittoman ja lääkinnälli-
sen/laillisen käytön välillä on hämärtynyt hoidon kontekstissa.

4.2 Psykiatrian muodonmuutos ja huumeriippuvuus

Korvaushoitojen käyttöönottoa Suomessa viime vuosituhaten vaihteessa pe-
rusteltiin erityisesti eräiden lääkärien taholta sillä, että opiaattiriippuvuus oli
aivotutkimuksen tulosten valossa aivojen välittäjäainetoiminnan häiriö (Karvo-
nen 2000; Salaspuro 2003).⁸ Aivojen biologiseen mekanismiin vaikuttaminen oli
siten näiden tutkimusten kannalta perusteltua ja se avasi uusia hoidollisia
mahdollisuuksia. Korvaushoitojen käyttöönottoa perusteltiin lääketieteellisesti
myös satunnaistetuilla kliinisillä hoitotutkimuksilla (randomized clinical trials),
jotka osoittivat niiden olevan tehokas keino hoitaa opiaattiriippuvuutta. Näiden
tutkimusten toteuttamisen eräs edellytys oli se, että kaikki tutkittavaa hoitoa
saavat saivat täsmälleen samanlaista eli standardisoitua hoitoa (Salaspuro 1999).
Lääketieteen kannalta korvaushoitojen perustelussa oli siten kolme lähtökohtaa:
1) opiaattiriippuvuus voidaan *rajata täsmällisesti* tiettyyn osaan aivojen välittäjä-
ainetoimintaa, 2) korvaushoito on *tehokas* hoitokeino ja 3) hoidon voidaan sanoa
perustellusti olevan tehokasta silloin kuin se toteutetaan *standardoidulla* tavalla.
Lääketieteen kehityksen kannalta hoidon kohteen täsmällistä rajaamista, teho-
kasta hoitoa ja hoitomenetelmien standardisointia voidaan pitää eräinä tavoitel-
tavina ideaaleina, joihin nykylääketiede pyrkii.

Psykiatrian piirissä pyrkiminen näihin ideaaleihin on voimistunut viime
vuosikymmenten aikana. Psykiatria on aiemmin eronnut muista lääketieteen
osa-alueista siinä, että psyykkisille sairauksille on ollut vaikea löytää biologisia
syytä tai niiden tarkastelua biologisina kysymyksinä on ollut vaikea perustella.
Useimmat psykiatriset sairaudet ovatkin olleet niin sanottuja funktionaalisia
sairauksia eli sairauksia, joille ei ole selitystä. (Shorter 2005; Grob 1998; Rosen-
berg 2006.) Viime vuosikymmeninä tapahtunut kehitys aivotutkimuksen ja
psykofarmakologian alalla on lisännyt uskoa siitä, että myös psyykkisten saira-
uksien mekanismit voidaan selvittää ja niihin on mahdollista kehittää täsmä-
lääkkeitä, jolloin psyykkisten sairauksien hoidossa voitaisiin päästä lähemmäs
muuta lääketiedettä (Lakoff 2005). Tämänkaltaisia näkemyksiä voi luonnehtia
edistysuskoisiksi. Niissä lääketieteen kehitys nähdään yksinkertaistaen järkipe-
räistymisenä, jolloin huomiotta jäävät monet siihen liittyvät yhteiskunnalliset
ulottuvuudet. Tarkastelen seuraavassa psykiatrian muutosta viime vuosikym-
meninä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen näkökulmasta painottaen yllä mai-

⁸ Tästä neurotieteellisestä näkemyksestä on tullut vallitseva riippuvuuksia koskevan
tiedon lähtökohta (esim. Keane 1999).

nittuja kolmea korvaushoitoihin liittyvä lääketieteellisen käytännön ja tutkimuksen lähtökohtaa.

Sairaudet spesifeinä entiteetteinä. Lääketieteessä on viimeisten kahden vuosisadan ajan ollut vahva pyrkimys käsittää sairaudet erityisiksi sairausentiteeteiksi. Näin ajateltuna sairauden ajatellaan olevan jollain tavalla erillinen kohde suhteessa sairautta ilmentäviin oireisiin. (Rosenberg 2002.) Myös riippuvuus käsitetään usein tällaiseksi kohteeksi (Keane 1999; Room 2006). Osin lääketieteellisen teknologian uusien innovaatioiden myötä tämä käsitys on voimistunut, sillä ne ovat mahdollistaneet sairauksien mittaamisen tietyissä yksiköissä (lämpötila, pulssi, verenpaine), graafisen ja tilastollisen esittämisen ja nykyisin yhä useammin myös visualisoinnin eri kuvantamismenetelmin (Rosenberg 2002; Rose 2007). Huumeriippuvuuden kohdalla aivokuvantamismenetelmien avulla huumeisiin kohdistuva halu on paikannettu tiettyihin aivojen osiin (Campbell 2007, 200-221; Keane 1999, 65-68). Myös psyykkisten sairauksien häiriöluokitusten lähtökohtana on ajatus selvärajaisista sairausentiteeteistä, jotka voidaan luokitella oireiden perusteella (Helen 2007). WHO:n julkaisemassa tautiluokituksessa (ICD-10) psyykinen häiriö viittaa joko tunnistettavien oireiden joukon olemassaoloon tai käyttäytymiseen johon liittyy koettua hätää ja joka rajoittaa yksilön toimintakykyä (The ICD-10...). Tiettyjen oireiden kliininen todentaminen osoittaa tietyn häiriön olemassaolon. Amerikkalaisessa DSM-IV luokituksessa annetaan seitsemän eri oiretta riippuvuudelle, joista *minkä tahansa* kolmen toteaminen riittää riippuvuuden diagnosointiin. Niinpä on mahdollista muodostaa eri kombinaatioiden pohjalta jopa 99 erilaista riippuvuuden alatyyppejä. (Room 1998, 313.) Hyvin moninainen joukko käyttäytymismuotoja voidaan siten yhdistää yhden sairausluokituksen alle (ks. Sulkunen 2004). Vastakkain asettuvat ongelmallisesti sairauden abstrakti ykseys sekä koettujen ja havaittujen oireiden moneus.

Hoidon tehokkuus ja toimivuus. Lääketieteen käytännön ja tutkimuksen uudistajat ovat 1950-luvulta alkaen korostaneet tutkimusmetodologian tärkeyttä hoitomenetelmien järkipäätämisenä. Tämän viime vuosikymmeninä voimistuneen näkemyksen edustajat pyrkivät karttamaan kaikkia hoitomenetelmiä, joiden tehoa ei ole todistettu satunnaistetuilla kliinisillä hoitotutkimuksilla. (Marks 2000, 230.) Satunnaistetuista hoitotutkimuksista tuli tärkein menetelmä lääkkeiden tehokkuuden ja turvallisuuden tutkimuksessa 1960-luvun alussa. Amerikkalaiset lääkeviranomaiset alkoivat vaatia uusilta lääkkeiltä todistettua terapeutista tehokkuutta. Tärkeä lähtölaulus uusille säädöksille oli raskaana olevien naisten aamupahoinvointiin määrätyn thalidomidin aiheuttamien sikiövaurioiden nostama kohu. (Timmermans & Berg 2003, 166-171.) Lääkkeiltä alettiin vaatia näin vaikutuksia tiettyyn spesifiin sairauteen. Jotta satunnaistettuja hoitotutkimuksia varten voitiin koota homogeenisiä potilaspopulaatioita, jotka sairastivat samaa sairautta, oli myös diagnostisten luokitusten kyettävä rajaamaan tarkasti tietty standardoitu sairaus. (Lakoff 2005, 10-11.) Näin satunnaistettujen kliinisten hoitotutkimusten ja sairauksien käsittäminen spesifeinä entiteetteinä kytkettyivät toisiinsa. Eräs satunnaistettujen hoitotutkimusten kiistanalaisimmista kysymyksistä koskee hoidon tehokkuutta. Myös Suomessa

korvaushoitoihin liittyvässä keskustelussa tämä asia on nostettu esiin (Knuuttilla ym. 2003; Matela ym. 2003). Keskeinen ongelma koskee eroa tehokkuuden (efficacy) ja toimivuuden (effectiveness) välillä. Satunnaistetut hoitotutkimukset osoittavat tietyn hoitomenetelmän tehokkuuden tutkimuksessa populaatiossa, mutta tämä ei välttämättä todista sitä, että hoito olisi kliinisesti toimivaa. Satunnaistettuja hoitotutkimuksia käytetään kuitenkin todisteena myös hoidon toimivuudesta. (Healy 2001; Cartwright 2009.) Toimivuuden kannalta monet kontekstuaaliset seikat (esimerkiksi potilaan muut sairaudet ja sosiaalinen tilanne), joita satunnaistetuissa tutkimuksissa ei voida mitata, saattavat olla merkityksellisiä. Dehuen (2002, 86) mukaan satunnaistetut kliiniset tutkimukset muiden tutkimusmenetelmien tavoin aktiivisesti muovaavat kohdettaan: se millaiseksi kohde rajautuu riippuu esimerkiksi siitä, millä kriteerein henkilöitä tutkimukseen otetaan (ks. Lakoff 2005, 173-174). Näin ollen se opiaattiriippuvuus, jota satunnaistetuissa korvaushoitotutkimuksissa mitataan ja rajataan, on kohteena erilainen kuin se riippuvuus jonka lääkäri tai terapeutti kohtaa työssään.

Standardointi lääketieteessä. Satunnaistettuihin kliinisiin tutkimuksiin liittyy läheisesti myös ajatus näyttöön perustuvasta lääketieteestä (evidence-based medicine). Viimeisten kahden vuosikymmenen aikana sosiaalisesti liikkeeksi luonnehdittu näyttöön perustuva lääketiede on voimistunut. Sen keskeisinä pontimina ovat olleet lupaukset laadukkaammasta ja kustannustehokkaammasta terveydenhuollosta. Satunnaistettujen hoitotutkimusten tarjoamat todisteet hoitojen tehokkuudesta välittyvät kliinisten hoitosuositusten muodossa ohjaamaan lääkäreiden käytännön työtä. (Timmermans & Berg 2003, 3; Timmermans & Kolker 2004, 177.) Näyttöön perustuva lääketiede on kohdannut lääkäreiden taholta myös paljon vastustusta, sillä sen on nähty rajoittavan lääkäreiden ammatillista autonomiaa (De Vries & Lemmens 2006).

Myös Suomessa huumeriippuvuuden hoidon osalta on annettu eri aineisiin kohdistuvaa riippuvuutta koskevia näyttöön perustuvia hoitosuosituksia, niin sanottuja Käypä hoito -suosituksia. Nämä hoitosuositukset ilmentävät muutosta lääketieteellisessä tiedonmuodostuksessa. Hoidolliset toimenpiteet eivät enää ensisijassa perustu potilaan tutkimukseen ja siitä tehtyihin päätelmiin, vaan niitä on tarkasteltava epidemiologisesti osoitetun tehokkuuden näkökulmasta (Timmermans & Kolker 2004). Potilaan elämänhistorian ja esitietojen merkityksen väheneminen saattaa vähentää niin potilaan kuin lääkärin kokemuksen merkitystä (Helén 2007, 209). Opiaattiriippuvuuden korvaushoidoissa tästä on Suomessa olemassa merkkejä. Päihdeasiamies Marjo Tervo epäili *Helsingin Sanomissa* 23.2.2011 korvaushoitojen yhteydessä tarjottavan kokonaisvaltaisen psykososiaalisen tuen koskevan jatkossa vain osaa Helsingin huumeasiakkaista, loppujen saadessa vain ”haittoja vähentävää korvaushoitoa” (Repo 2011).

Korvaushoitojen käyttöönoton eräänä pontimina Suomessa olivat nämä kehityssuunnat (mielenterveyden häiriöt spesifeinä entiteetteinä, hoidon tehokkuuden ja toimivuuden vaade, standardisointi) lääketieteessä ja psykiatriassa. Eräs näitä prosesseja yhdistävä seikka on standardointi tai normalisointi. Sairauksien luokittelu rajaa standardoituja sairauksia luoden yhteisen kielen jolla

puhua niistä (ks. Helén 2010), satunnaistetut kliiniset tutkimukset normittavat lääketieteellisen tiedon muodostuksen perustaa ja Käypä hoito-suositukset asettavat standardeja hoitokäytännöille. Ennen korvaushoitoja huumeriippuvuuden hoidossa yksilötapauksesta ja yksilön pahoinvoinnista lähtevä terapeutinen työskentely oli monin tavoin määräävämmässä asemassa kuin edellä mainitut standardit. Eräs ongelma saattaa olla, että pyrkimys helpottaa huumeriippuvuudesta kärsivän tilannetta entistä paremmin keinoin, johtaa paradoksaalisesti tehokkaan hoidon nimissä vain aivojen toimintahäiriön hoitamiseen ja siten asiakkaan yksilöllisen tilanteen unohtumiseen.

5 AINEISTO

Tutkimukseni kahdessa puhtaasti empiirisessä artikkelissa (Selin 2010a; Selin 2011b) ja sen yhdessä teoreettisemmassa artikkelissa (Selin 2011a) käyttämäni aineisto koostuu pääasiassa vuosina 1965–2005 Suomen lääkäri-lehdessä, lääkäri-lehti Duodecimissa ja A-klinikkasäätiön julkaisemassa Tiimi-lehdessä ilmestyneistä huumeaiheisista kirjoituksista. Valitsin kyseiset lehdet, koska kyseiset lääkäri-lehdet ovat keskeisimmät lääketieteen julkaisut Suomessa. Tiimi-lehti on puolestaan tärkein päihdeasioihin keskittynyt julkaisu. Lisäksi olen käyttänyt useissa eri julkaisuissa ilmestyneitä huumeita käsitteleviä kirjoituksia ja hallinnollisia dokumentteja (Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksia, työryhmäraportteja, komiteamietintöjä). Tämä täydentävä aineisto auttoi primääriaineiston edustavuuden arviointia. Valitut lääkäri-lehdet ja niissä julkaistut kirjoitukset edustavat hyvin lääketieteessä tarkasteluaikana valinnoita käsityksiä riippuvuudesta ja sen hoidosta. Yhteisöllisiä huumehoitoja käsittelevässä artikkelissa (Selin 2010b) käytin lisäksi aineistona oman pro gradu-tutkielmani ja Hännikäinen-Uutelan (2004) kuvauksia hoitomenetelmistä sekä toisen terapeuttisen yhteisön hoitomanuaaleja.

Hyödynsin aineiston keruussa Suomen lääkäri-lehden ja Duodecimin sähköisiä tietokantoja. Suomen lääkäri-lehden tietokanta kattoi vuodet 1992–2005. Duodecimin tietokanta kattoi koko tarkastelujakson. Näistä tietokannoista tein hakuja seuraavilla hakusanoilla: huumehoito, päihdehoito, päihdehuolto, huumeriippuvuus, riippuvuus, addiktio, korvaushoito, ylläpitohoito, buprenorfiini, narkomania, heroïini ja huumeet. Tuloksista aineistoon otettiin ne tekstit, jotka käsittelevät huumehoitoja, huumeriippuvuutta ja huumeiden käyttöä. Suomen lääkäri-lehden vuosikerroista 1965–1991 etsin huumeaiheisia kirjoituksia hyödyntäen joko vuosikertakohtaisia indeksejä tai käymällä manuaalisesti läpi vuosikerrat, joista indeksejä ei ollut. Tiimi-lehden vuosikerrat kävin läpi manuaalisesti etsien huumeriippuvuuden hoitoon ja huumeriippuvuuteen liittyviä tekstejä. Huumeiden käytön yleisyyteen liittyviä tekstejä en sisällyttänyt aineistooni. Kerätessäni tätä primääriaineistoa täydentävää aineistoa kävin läpi Alkoholipolitiikka/Yhteiskuntapolitiikka-lehden vuosikerrat 1965–2005. Lisäksi etsin yksittäisiä tekstejä hyödyntäen teosta *Huumebibliografia* (Stenius 1990), se-

kä kokosin aihepiirin kannalta relevantteja komiteamietintöjä ja muita hallinnollisia dokumentteja. Tämän täydentävän aineiston kautta pyrin saamaan mahdollisimman kattavan kuvan huumeriippuvuuden hoidosta Suomessa vuosina 1965–2005. Pyrin näin parantamaan aineistosta tehtävien päätelmien luotettavuutta. Kaiken kaikkiaan tekstejä oli noin 500. Julkaistut tekstit olivat päihdehuollon asiantuntijoiden kommenttipuheenvuoroja, haastatteluja ja mielipiteitä lainsäädäntöön ja päihdehuollon ajankohtaisiin ongelmiin sekä kehittämistarpeisiin. Teksteissä esiteltiin myös eri terapiamuotoja, hoitopaikkojen toimintaa, riippuvuutta koskevia teorioita ja tutkimustuloksia. Joukossa oli myös pääkirjoituksia, uutisia ja kirja-arvioita. Teksteissä käsitellyt asiat mahdollistivat huumeriippuvuutta koskevien tietomuotojen ja hoidossa käytettyjen menetelmien muutosten jäsentämisen.

6 ALKUPERÄISET ARTIKKELIT

Tutkimuksen tuloksia on raportoitu neljässä artikkelissa, jotka kaikki käsittelevät huumeriippuvuuden hoitoa. Artikkelit I, *Kansalaisuuden tuottaminen yhteisöllisissä huumehoitoissa*, käsittelee huumeriippuvuuden hoitoa terapeuttisissa huumehoitoyhteisöissä. Tässä artikkelissa tarkastelen tapaa, jolla kurinpidolliset vallan harjoittamisen tekniikat ja yksilön omaa vastuuta ja aktiivisuutta korostavat vallan harjoittamisen tekniikat yhdistyvät toisiinsa terapeuttisten yhteisöjen käytännöissä. Hallinnan tekniikoita tarkastellaan artikkelissa subjektiviteettia muovaavina menetelminä, joiden pohjalta yhteisöjen asukkaat pyritään integroimaan takaisin yhteiskuntaan. Yhteiskuntaan integroitumisen todetaan edellyttävän aktiivisuutta ja kykyä tehdä vastuullisia valintoja. Tarkastelluissa terapeuttisissa yhteisöissä korostetaan aktiivisuuden lisäksi huumeriippuvuuden kroonista luonnetta. Riippuvuuden nähdään olevan pysyvä osa yksilön olemusta ja uskosta omaan kykyyn hallita riippuvuutta on luovuttava. Entiset huumeiden käyttäjät muodostavat tältä kannalta yhteisön, jota yhdistää yhteinen sairaus ja kyvyttömyys itsehallintaan. Toisaalta hoidon tavoitteena on aktiivinen itseään hallitseva kansalainen. Toisaalta huumeriippuvuus nähdään olemukselliseksi osaksi omaa subjektiviteettia ja näin itsehallinta on aina potentiaalisesti itsepetosta.

Tutkimuksen kokonaisuuden kannalta Artikkelit I esittelee tutkimuksessa käytettävää hallinnan käsitteistöä ja sen avaamaa näkökulmaa huumeriippuvuuden hoitoon. Se tarjoaa myös esimerkkejä hoitomenetelmistä, joita huumeriippuvuuden psykososiaalisissa hoitoissa käytettiin ennen korvaushoitoja. Kuten myös useimmissa muissa hoitopaikoissa, yhteisöhoitoissa yhdistellään kunkin hoitopaikan omista lähtökohdista laajaa kokoelmaa erilaisia terapeuttisia tekniikoita. Terapeuttisiin yhteisöihin on näin ”kerrostunut” hyvin moninaisia hoitomenetelmiä, joita huumeriippuvuuden psykososiaalisissa hoitoissa on käytetty 1960-luvulta alkaen. Terapeuttisten yhteisöjen tarkastelu toimii näin eräänlaisena pysäytyskuvana siitä, minkälaista huumeriippuvuuden lääkkeitön hoito Suomessa oli ennen korvaushoitoja. Terapeuttisia yhteisöjä on kuitenkin edelleen Suomessa ja muualla maailmalla paljon toiminnassa. Terapeuttisten yhteisöjen juuret ovat modernin psykiatrian synnyssä 1700- ja 1800-lukujen

taitteessa. Toisen maailmansodan jälkeen yhteisöllisestä psykiatriasta tuli eräs osa mielisairaanhoidon muutosta. Tähän muutokseen liittyy myös terapeuttisten yhteisöjen laaja käyttöönotto huumeongelmaisten hoidossa 1960-luvulta alkaen. Niihin on siten ”kerrostunut” myös paljon psykiatrian historian eri elementtejä.

Artikkeli II, *Implementation of substitution treatment in Finland: Beyond rationalisation and Medicalisation*, käsittelee kahta tapaa, jolla korvaushoitosten juurtuminen Suomeen on ymmärretty. Nämä tavat ovat medikalisaatio ja rationalisaatio. Medikalisaatiolla tarkoitetaan näkemystä, jonka mukaan korvaushoidot merkitsivät huumehoitojen lääketieteellistymistä ja huumeriippuvuuden uudelleen määrittelyä lääketieteellisenä kysymyksenä, mitä se ei aiemmin Suomessa ollut. Rationalisaatiolla tarkoitetaan erityisesti lääketieteen uudistajien piirissä yleistä uskoa lääketieteen järkiperäiseen kehitykseen. Monet korvaushoitosten äänekkäimmät puolustajat tulkitsivat korvaushoitosten tarpeellisuutta juuri tästä näkökulmasta. Pyrin artikkelissa osoittamaan huumeriippuvuuden historiaa koskevien tarkastelujen, eräiden tieteenfilosofisten näkökantojen, hallinnan analytiikan näkökulman ja suomalaisen lääketieteellisen huumeriippuvuuden hoidon historian pohjalta, etteivät medikalisaatio ja rationalisaatio tyydyttävästi auta ymmärtämään korvaushoitosten käyttöönottoa Suomessa. Tämä siksi, että molempiin näkökulmiin liittyy taipumus yksilöteistä moninaiset yhteiskunnalliset ja lääketiedettä luonnehtivat kehityskulut ja tapahtumat lineaarisiksi prosesseiksi. Esitän artikkelissa lisäksi, että historiallinen näkökulma, joka on riittävän sensitiivinen huumeriippuvuuden hoidon eri tasoilla tapahtuneille muutoksille, soveltuu paremmin Suomen tapauksen tarkasteluun.

Artikkeli III, *Läketiede, huumeriippuvuus ja huumeriippuvuuden hoito Suomessa 1965–2005*, käsittelee huumeriippuvuuden lääketieteellisiä hoitoja ja huumeriippuvuutta koskevia lääketieteellisiä näkemyksiä Suomessa vuosina 1965–2005. Artikkelissa analysoidaan pääasiassa Suomen lääkärilehden ja *Duodecim*in tekstejä. Analyysi perustuu Foucault’n tiedon arkeologiseen metodologiaan. 1960- ja 1970-luvuilla huumeriippuvuutta ja huumeiden käyttöä tarkasteltiin psykiatrian näkökulmasta kahdella tavalla. Yhtäältä huumeriippuvuus nähtiin erityisesti nuorten parissa leviävänä epidemiana, ”sosiaalisesti tarttuvana tautina”. Huumeiden käytön lisääntyminen 1960-luvun lopulla liitettiin myös yhteiskunnallisiin muutoksiin ja nuorison reagointiin niihin. Toisaalta riippuvuutta tarkasteltiin myös yksilön persoonallisuuteen liittyvänä häiriönä. Tältä kannalta varhaislapsuuden traumaattisten kokemusten merkitystä riippuvuuden taustatekijän korostettiin. Huumeriippuvuus nähtiin oireena persoonallisuuden häiriöstä. 1990- ja 2000-luvuille tultaessa mennessä huumeriippuvuutta ei enää tarkasteltu epidemiana. Epideeminen näkökulma muuttui huumeiden käytön kautta leviäviä tartuntatauteja koskevaksi. Persoonallisuuden häiriön sijasta huumeriippuvuus rajautui 1990- ja 2000-luvuilla aivojen välittäjäaineiden toimintahäiriöksi. Psykoterapioiden kohdalla kognitiivis-behavioraaliset terapiat korvasivat psykoanalyttisia lähestymistapoja. Näissä terapioiden yksilön oma vastuu ja aktiivisuus korostuvat. Nämä muutokset huumeriippuvuutta koskevassa lääketieteellisessä tietämyksessä ja hoitomen-

telmissä kytkeytyvät lääketieteen ja psykiatrian muutokseen viime vuosikymmeninä. Psykiatria on biologisoitunut ja sen kohteet käsitetään täsmällisesti rajatuiksi neurokemiallisiksi ilmiöiksi. Psykiatria on niin ikään muuttunut mielisairauksien hoidosta laaja-alaiseksi koko väestöä koskettavaksi mielenterveys-työksi. Lisäksi hoitomenetelmien todistetusta tehokkuudesta on tullut yhä tärkeämpi asia. Huumeriippuvuuden kohdalla tämä kehitys on merkinnyt sitä, että väestön tasolla itse riippuvuuden aiheuttaman uhan sijasta, korostuvat huumeiden käytön yksilökohtaiset ja väestölliset riskit. Näistä riskeistä tartuntataudit, kuten hepatiitin eri muodot ja HIV ovat keskeisiä. Korvaushoidot ovat eräs väline näiden riskien hallinnassa. Yksilötasolla korvaushoidot mahdollistavat lääkkeen annostelun kautta yksilön käytöksen ja ruumiin toimintojen normalisoinnin. Annostelu on niin ikään riippuvuuden vaikeusasteen arvioinnin väline. Yksilötasolla riskien hallinnasta on tullut myös omaan elämänhallintaan kytkeytyvä projekti. Tämä ilmenee psykoterapioissa, joissa eri itsehallinnan tekniikat ovat korostuneet.

Artikkeli IV, *Huumeriippuvuuden hoito ja lääketieteen haaste: Psykososiaalisten huumehoitojen historiaa Suomessa 1965-2005*, käsittelee huumeriippuvuuden psykososiaalisia hoitoja Suomessa vuosina 1965-2005. Analysoitu aineisto koostuu pääosin Tiimi-lehdessä julkaistuista huumeriippuvuutta ja sen hoitoa käsittelevistä teksteistä. Aineistoa analysoidaan Foucault'n tiedon arkeologian pohjalta. Artikkelissa osoitetaan, ettei lääkkeellisten korvaushoitojen käyttöönotto viime vuosituhannen vaihteessa merkinnyt yksiselitteistä katkosta suhteessa aiempaan tapaan hoitaa huumeriippuvuutta joka perustui pääasiassa psykososiaaliin menetelmiin. Artikkelissa tarkastellaan hallinnan näkökulmasta huumehoidoissa käytettyjen psykososiaalisten hoitomenetelmien ja huumeriippuvuutta koskevan tietämyksen suhdetta. Tätä suhdetta jäsennetään terapeuttisen järjestyksen käsitteellä. Keskeinen väite artikkelissa on, että terapeuttisen järjestyksen suunta, johon psykososiaaliset huumehoitot muuttuivat 1970-luvulta alkaen, on hyvin samanlainen kuin korvaushoitojen terapeuttisen järjestyksen tapa. Niinpä psykososiaaliset huumehoitot ja korvaushoidot ovat terapeuttisen järjestyksen kannalta lähellä toisiaan, eivätkä korvaushoidot tältä kannalta edustaneet katkosta suhteessa psykososiaaliin huumehoitoihin. Psykososiaalisissa huumehoidoissa huumeriippuvuus nähtiin vielä 1970-luvulla ennen kaikkea oireena taustalla vaikuttavista moninaisista psyykkisistä ja sosiaalisista syistä. 1990-luvulle tultaessa oireet nousivat terapian tärkeimmäksi kohteeksi itse syiden jäädessä taustalle. Näin on tapahtunut myös psykiatriassa, jossa myös keskitytään syiden sijasta ennen kaikkea oireisiin. Hieman kärjistäen korvaushoidoissa huumeaineena käytetty opiaatti korvataan lääkkeellä ja psykoterapioissa huumeiden käyttöä ylläpitävät toiminnan tavat ja uskomukset korvataan raittisuutta ylläpitävillä. Myös huumeriippuvuuden psykososiaalisissa hoidoissa käytetyt menetelmät olivat ennen korvaushoitoja hyvin samankaltaisia kuin psykiatriassa hoidossa käytetyt psykoterapian muodot. Näiden syiden vuoksi psykososiaalisen ja lääketieteellisen pitäminen toisistaan hyvin erillisinä saarekkeina on ongelmallista. Näin ollen on vaikea ajatella korvaushoitojenkaan merkin-

neen katkosta, jossa lääketiede olisi ottanut haltuunsa huumeriippuvuuden hoidon.

7 TULOKSET

Tutkimuksessa olen tarkastellut huumeriippuvuuden hoitomenetelmiä ja huumeriippuvuutta koskevaa tietämystä vuosina 1965–2005 eri asetelmissa. Tarkastelujani on ohjannut tiedon ja vallan välisen suhteen erittely. Olen toisin sanoen tarkastellut huumeriippuvuuteen ja huumeriippuvaisiin kohdistetun yhteiskunnallisen kontrollin ja huumeriippuvuutta koskevan asiantuntijatiedon yhteyksiä. Olen näin tutkinut sitä minkälaisesta muutoksesta korvaushoitojen käyttöönotossa Suomessa oli kyse, kun huumeriippuvuutta tarkastellaan hoidettavana ongelmana. Korvaushoitojen käyttöönoton laajempaan kontekstina olivat joukko psykiatrian globaaleja muutoksia. Muutosten myötä psykoanalyttinen psykiatria on muuttunut psykiatriaksi, jossa mielenterveyden häiriöt paikannetaan aivoihin. Mielenterveyden häiriön rajaaminen perustuu diagnostisiin käsi-kirjoihin, joissa luetellaan kunkin häiriön tunnistamiseen tarvittavat oireet. Psykiatriasta on tältä kannalta tullut oireisiin ja oireiluun keskittyvää. Oireisiin ja oireiluun keskittyvän psykiatrian edistymistä on tukenut hoitomenetelmiltä, erityisesti lääkehoidoilta, vaadittava vaikuttavuus tiettyyn täsmällisesti rajattuun mielenterveyden häiriöön (ks. Strand 2011). Näiden muutosten mukaisia toiminta- ja ajattelutapoja on omaksuttu suomalaisen päihdehoitoon. Hallinnan näkökulmasta näihin muutoksiin liittyvät korvaushoidot eivät ole merkinneet yksioikoisesti huumeriippuvaisten muuttumista sosiaalisen kontrollin kohteista entistä enemmän aktiivisiksi asiakkaiksi, kuten usein päihdepalveluista puhuttaessa todetaan (ks. Perälä 2007, 267). Korvaushoidot eivät myöskään näyttäyty tieteiden edistymisen tuottamana järkipäätymisenä. Suomessa tapahtuneen korvaushoitojen käyttöönoton käsittäminen medikalisaation ilmentymäksi ei liioin sovi yhteen tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Huumeriippuvuuden hoidon historiaan 1960-luvulta 2000-luvulle on liittynyt jatkuvuuksia ja katkoksia, joita järkipäätymisen tai medikalisaation kaltaiset yleistyksen eivät kykene tavoittamaan. Tutkimukseni keskeiset tulokset koskien korvaushoitojen edustamaa muutosta ja tapaa jolla tämä muutos on ymmärrettävissä ovat:

1. Vallan harjoittamisen ja tiedon väliset suhteet ovat olleet tarkastelujaksona erilaisia eri yhteyksissä. Vallan ja tiedon suhde on siten ollut monitahoinen.

Samoja valtatieteologioita on hyödynnetty hyvin erilaisten huumeriippuvuutta koskevien tietomuotojen yhteydessä. Suomalaiseen päihdehuollon perinteeseen oleellisesti kuulunut sosiaalisen kontrollin ulottuvuus on koko tarkastelujakson ollut läsnä huumehoidoissa. 1960-luvun alkoholihuoltoloissa ja psykiatrisissa sairaaloissa kurivalta oli osa päihdeongelmaisten käyttäytymisen ohjaamista. Tämän jälkeen päihdehoidot muuttuivat terapeuttisimmiksi, mutta sosiaalisen kontrollin ulottuvuus säilyi. Tämä tulee hyvin ilmi terapeuttisten yhteisöjen kohdalla, vaikka niiden synnyn taustalla on nähty pyrkimys terapeuttisempaan huumehoitoon. Terapeuttisissa yhteisöissä huumeriippuvuutta koskeva tietämys ja hoidossa olevien käyttäytymistä ohjaavat säännöt ja menetelmät ovat yhdessä muodostaneet kehikon jonka puitteissa huumeriippuvuutta on kyetty yksilökohtaisesti arvioimaan ja hallitsemaan. Korvaushoitojen kohdalla on niin ikään käytetty monia kurivallan menetelmiä (esim. Koivisto 2007). Korvaushoitoissa pyritään löytämään sellainen lääkeannos, jonka myötä riippuvuuden oireet pysyvät poissa ja korvaushoitolääke ei tuota päihteen kaltaista nautintoa. Lääkkeen annostelun oikean tason löytäminen toimii myös indikaattorina riippuvuuden vakavuudesta. Korvaushoitoa voidaan pitää myös hallinnan teknologiana, jossa ruumiin toimintojen ja yksilön käytöksen normalisointi liittyvät kysymykseen huumeriippuvuuden tietämisestä tai diagnosoinnista. Huumeiden käyttöön liittyvien terveystarpeiden rajoittaminen ja tietäminen ovat korostuneet kahden viime vuosikymmenen aikana. Tämän kansanterveydellisen painotuksen taustalla on ollut huoli huumeiden käytön välityksellä leviävien tartuntatautiin, kuten HIV, uhka. Huumeriippuvaisille on tällä hetkellä tarjolla terveysneuvontapisteitä, neulojenvaihtomahdollisuuksia ja hoitoon liittyvää oman terveyden ja päihteettömyyden ylläpitoon tähtäävää toimintaa. Yksilötasolla korostuvat näin kansanterveydellisten toimien vastinparina erilaiset itsehallinnan tekniikat, joiden tarkoitus on ehkäistä huumeiden käytön uusiutumista korvaamalla haitalliset toiminnan tavat raittiutta ylläpitävillä tai huumeista aiheuttavia terveyshaittoja vähentävillä tavoilla.

2. Korvaushoitojen käyttöönottoa Suomessa ei voida pitää lääketieteen edistymisen tai huumehoitojen järkipäätymisen ilmentymänä, koska korvaushuumeriippuvuuden todentamisen ja hoidon tekniikkana on hyvin vanha. Sen virallinen käyttöönotto Suomessa olisi ollut periaatteessa mahdollista jo ennen 1990-lukua, jolloin sitä perusteltiin aivotutkimuksen tuloksilla. Lääketieteen edistyminen ei siis selitä korvaushoitojen käyttöönottoa. Korvaushoitojen käyttöönoton käsittäminen medikalisaatioksi, eli huumeriippuvuuden ja sen hoidon lääketieteelliseksi haltuunotoksi, ei myöskään tarjoa uskottavaa selitystä. Huumehoitoissa käytettyjen menetelmien tasolla psykososiaaliset ja lääketieteelliset hoidot olivat hyvin samankaltaisia 1960-luvulta aina 1990-luvulle. 1960- ja 1970-luvuilla oli myös jo hyvin jäsentynyt huumeriippuvuutta koskeva lääketieteellinen tietomuoto. Yksilötasolla huumeriippuvuuden nähtiin olevan oire, jonka taustalla oli persoonallisuuden häiriintynyt kehitys. Psykososiaalisissa hoitoissa huumeriippuvuus nähtiin samalla tavoin oireena. Psykososiaalinen ja lääketieteellinen tietomuoto ovat olleet hyvin samankaltaisia. Sikäli kuin voidaan puhua huumehoitojen medikalisaatiosta, niin tämä on tapahtunut jo paljon en-

nen korvaushoitoja. Medikalisaatio ei siis voi selittää korvaushoitojen käyttöönottoa Suomessa.

3. Korvaushoitojen käyttöönottoa Suomessa ei voida nähdä yksioikoisena katkoksenä. Sekä lääketieteen, erityisesti psykiatrian, että psykososiaalisten hoitomuotojen ja huumeriippuvuutta koskevan tietämyksen kannalta muutokset 1960-luvulta 2000-luvulle olivat samansuuntaisia. Psykiatrinen ja psykososiaalinen terapeutinen järkeily on suuntautunut entistä voimallisemmin oireiden syiden selvittelystä toimivien hoidollisten ratkaisujen etsimiseen. Muutos 1960- ja 1970-lukujen psykodynaamisesta huumeriippuvuuden käsitystavasta ja psykoterapeuttisesta hoidosta käsitykseen huumeriippuvuudesta aivosairautena, korvaushoitoihin, sekä ratkaisukeskeisiin psykoterapioihin, on sisältänyt sekä jatkuvuuksia että katkoksia. Jatkuvuus ilmenee selkeimmin terapeutin järkeilyn tasolla. Sekä psykososiaaliset hoidot että korvaushoidot toteuttavat samankaltaista järkeilyn tapaa. Terapeutin järkeilyn kannalta korvaushoidot eivät edusta katkosta, vaan jatkumoa. Katkosta puolestaan edustaa käsitys huumeriippuvuudesta kroonisena aivosairautena. Tämä käsitys eroaa selvästi psykososiaalisissa hoidoissa painotetusta käsityksestä, jonka mukaan huumeriippuvuudessa on kyse laaja-alaisesta, sosiaalisiin ja psyykkisiin tekijöihin liittyvästä ilmiöstä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessani sovellettu foucault'lainen teoreettinen näkökulma on mahdollistanut huumeriippuvuuden hoidon ja huumeriippuvuutta koskevan asiantuntijatiedon muutosten ja jatkuvuuksien paikantamisen. Havaituista muutoksista ja jatkuvuuksista tehtyjen tulkintojen ja päätelmien kohdalla olen pyrkinyt välttämään liiallisten yleistysten tekemisen. Kuten edellä totesin, hallinnan analytiikan parissa käydyissä itsekriittisissä keskusteluissa empiiristen havaintojen tulkinta edistyneen liberalismiin kaltaisen yleisen hallinnan rationaalisuuden ilmentymänä on ollut omiaan altistamaan sen tulkinnoille, jossa se aineellistetaan pysyväksi yhteiskunnallisen todellisuuden selityspäätöksiksi. Olen omassa tutkimuksessani pyrkinyt välttämään tätä, jottei herkkyykseni empirialle ja historian moniaineisuusudelle unohtuisi. Olen pyrkinyt hyödyntämään foucault'laista käsitteistöä ennen kaikkea lähtökohtana tai näkökulmana aineiston luentaan ja tulkintaan. Tämä on luonnollisesti vaikuttanut siihen, mihin asioihin olen huomioni kiinnittänyt, mitä olen pitänyt merkittävänä ja aineistosta tekemiini tulkintoihin. Olen pyrkinyt hyödyntämään tätä käsitteistöä soveltaen ja sovittaen sen aineiston ja tutkimusongelmani kannalta relevantilla tavalla.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut huumeriippuvuuden hoidon historian kautta osallistua nykyhetken yhteiskunnalliseen keskusteluun huumeriippuvuuden hoidosta Suomessa. Näyttöön perustuvien hoitomenetelmien, kuten korvaushoidon, käyttöönotto ei ole vain tietoon perustuva tekninen ratkaisu, jonka vastustaminen olisi vain taantumuksellista tai tiedon puutteesta johtuvaa muutosvastarintaa. Korvaushoitojen perustelussa käytetyt eettiset potilaiden oikeuksiin ja ihmisoikeuksiin vetoavat argumentit ovat eittämättä puolustettavissa. Korvaushoitojen tarjoama mahdollisuus vähentää huumeisiin kytkeytävää rikollisuutta ja tartuntatauteja on niin ikään ollut vahva argumentti niiden puolesta. Kuitenkin hoitoihin liittyy myös ongelmia ja vaaroja, joita tässä tutkimuksessakin on sivuttu. Tällaisia ovat muun muassa potilaan huumeiden käyttöön liittyvien moninaisten elämänongelmien ja kokemuksen sivuuttaminen hoidon muuttuessa standardoiduiksi. Näistä ja muista huumeriippuvuuden hoitoon liittyvistä ongelmista on tärkeää keskustella, koska farmakologinen ja neurotieteellinen tutkimus ovat keskittyneet kehittämään uusia lääkkeitä

huumeriippuvuuteen. Esimerkkejä näistä ovat suomalaisvalmiste nalmefeeni ja amfetamiiniriippuvuuteen kehitteillä olevat korvaushoitolääkkeet ja rokotteet (Tiihonen 2004; Anon. 2007). Tutkimukseni tarjoaa näkökulmia ja käsitteistöä keskustella niihin mahdollisesti liittyvistä ongelmista. Tutkimukseni tarjoaa lääkkeeksi uusiin ja muodikkaisiin hoitoihin varauksellisen epäilyn. Huumehoitojen historiaa tarkastellessa löytyy monia esimerkkejä uusista ja mullistavista ”ihmelääkkeistä”, kuten naltreksoni vain vuosikymmen sitten (ks. Keane 1999, 71-72). Omaa ihmelääkettä huumeriippuvuuden hoidon ongelmiin ja sen tulevaisuuden kiistoihin tämä tutkimus ei pyri tarjoamaan.

Keskittyessäni vallan harjoittamisen tarkasteluun tutkimuksessani olen määrätietoisesti välttänyt ottamasta kantaa siihen, mitä hyvää ja arvokasta tarkastelemini huumehoitoihin liittyy. Tällöin saattaa välittyä kuva, että huumehoidot olisivat mielestäni vain vallan harjoittamista. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. On totta, että tutkimuskohteeni valintaan vaikutti yhtäältä se, että huumeriippuvuuden hoitoon kytkeytyy kiinteästi kysymys sosiaalisesta kontrollista, sekä toisaalta se, että korvaushoidot lääketieteellisenä teknologiana tarjosivat mahdollisuuden pohtia hallinnan tavoissa tapahtuneita muutoksia eri aikoina. Tämä ei tarkoita että, huumehoidot olisivat vain vallan harjoittamista tai että korvaushoidot olisivat jokin salajuoni huumeriippuvaisten hallitsemiseksi. Lähestymistapani ei merkitse, ettei korvaushoidoilla ja muilla huumehoidoilla olisi hoidossa olevien elämän laatua parantavia vaikutuksia. Näin varmasti on. Kiintoisaa olisi tutkia hoidon vaikuttavuutta hoitosuosituksen toimeenpanon näkökulmasta esimerkiksi eri korvaushoitopaikoissa. Aiemman tutkimuksen valossa on ainakin oletettavaa, että hoitosuosituksen soveltaminen täsmällisesti hoidon käytännössä ei ole mitenkään itsestään selvää (Timmermans & Berg 2003). Myöskään korvaushoitoasetus ei täsmällisesti normita hoidon toimeenpanoa. Kun huomioon otetaan edellä esitetty näkemys korvaushoidon moniarvoisuudesta tekniikkana, niin olisi mahdollista tutkia sitä mitä ”korvaushoito” on eri hoidollisissa konteksteissa. Tällaisen tutkimuksen puitteissa olisi mahdollista myös tarkastella hoidon erilaisia vaikutuksia hoidettavien elämään.

SUMMARY

This study examines the history of drug addiction treatment in Finland between 1965 and 2005 with a view towards Michel Foucault's ideas on governmentality. Finnish treatment of drug abuse over the last two decades has shifted from a predominantly psychosocial approach to a more medical one. This is especially evident in the rapid implementation of substitution treatments. This change has been interpreted as an indication of a break from the past. Examples of these kinds of interpretations are medicalisation and rationalisation, which are disputed in the study. The aim of the study is to offer an alternative understanding of the nature of this change. This is achieved through an empirically and theoretically informed analysis of the changing medical and psychosocial treatment practices and conceptions of addiction. The implementation of substitution treatments is shown to be part of a history in which both interruptions and continuities can be discerned. In order to offer a wider context to this history, several links to more general changes in medicine are highlighted.

The data analysed in the study consist of approximately 500 texts - with psychosocial, social policy and medical perspectives - published in several periodicals between 1965 and 2005. These periodicals were Suomen Lääkärilehti (The Finnish Journal of Medicine), Duodecim (published by the Finnish Medical Society Duodecim), and Tiimi (published by the A-Clinic Foundation). The data were supplemented with administrative documents and texts from other medical and social policy journals. All of the selected texts discuss drug addiction, treatments of drug addiction, theories of addiction, and problems and debates related to the treatment of drug addiction.

The methodological and theoretical approaches used in the analysis are based on Michel Foucault's ideas on governmentality. Central to this approach is the analysis of the relationship between power and knowledge. These relations are analyzed as being historically and locally specific. In the analysis of the data, applicable parts of Foucault's version of discourse analysis are employed. The focus is on the formation of drug addiction as an object of knowledge in different settings (e.g. addiction as an epidemic phenomenon in social psychiatry or addiction as a symptom of personal pathology in psychodynamic psychiatry). The analysis of the knowledge of addiction is related to the technologies of government that are used in different treatment settings. In this way, the function of knowledge and power in different apparatuses of addiction is made intelligible.

The main findings of the study are as follows. First, with a view towards knowledge and the technologies of government, the social control aspects in drug addiction treatments do not disappear with the implementation of substitution treatments and new psychosocial treatments. Instead, new technologies of government were introduced and new kinds of relations between knowledge and the technologies of government were established. Second, the implementation of substitution treatments cannot be understood either as a rationalisation or medicalisation of drug addiction treatment. It cannot be understood as a

medicalisation because well-structured medical conceptions of addiction already existed in the 1960s and 1970s. It cannot be understood as rationalisation or progress of medicine either, because there were no new scientific breakthroughs that would have made the implementation of substitution treatments more scientifically justified or rational than before. Third, the psychosocial and pharmacological treatments of drug addiction share a similar style of therapeutic reasoning. In this sense, psychosocial and medical treatments have much in common.

It is concluded that since the Foucauldian approach is nominalistic, its application should be sensitive to the empirical data used in order to avoid general or ill-founded interpretations. This approach can further our understanding of the different societal relations and functions related to the treatment of drug addiction. The results also offer ways to analyse and discuss some of the possible problems and threats related to the treatment of drug addiction in Finland. If the invention and implementation of new pharmaceutical solutions for drug addiction are not simply discussed, for example, in general terms of progress or medicalisation, one can be more attentive to and wary of the different effects they might have in different treatment settings.

LAIT JA ASETUKSET

- Sosiaali- ja terveysministeriön määräys opioidiriippuvaisten potilaiden vieroitushoidosta ja korvaushoidosta buprenorfiinia, metadonia ja levasetyyli-metadolia sisältävillä lääkkeillä 1997. 28/1.9.1997.
- Asetus opioidiriippuvaisten henkilöiden vieroitus-, korvaus- ja ylläpito-hoidosta eräillä lääkkeillä 2000. 607/ 21.6.2000.
- Asetus opioidiriippuvaisten vieroitus-, korvaus- ja ylläpito-hoidosta eräillä lääkkeillä 2002. 289/ 15.4.2002.
- Asetus opioidiriippuvaisten vieroitus-, korvaus- ja ylläpito-hoidosta eräillä lääkkeillä 2008. 33/17.1.2008.

LÄHTEET

- Acker, C. J. 2006. Creating the American junkie. Addiction research in the classic era of narcotic control. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Agar, M. 2001. Buprenorphine: 'Field Trials' of a New Drug. *Qualitative Health Research* 11 (1), 69-84.
- Ahonen, J. 2005. Päihdehuoltoa rakentamassa. A-klinikkasäätiö 1955-2005. Jyväskylä: Gummerus.
- Alexander, B. K. 2001. The roots of addiction in free market society. Vancouver: Canadian Centre for Policy Alternatives.
- Alexander, B. K. 2004. A historical analysis of addiction. Teoksessa P. Rosenqvist, J. Blomqvist, A. Koski-Jännes & L. Öjesjö (toim.) *Addiction and life course*. NAD Publication No. 50. Helsinki: Nordic Centre for Alcohol and Drug Research, 11-28.
- Alhanen, K. 2007. Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Anon. 2007. Nalmefeeni hillitsee juomishaluja. *Duodecim* 123 (15), 1811.
- Baas, A. & Seppänen-Leiman, T. 2002. Kadulta korvaushoitoon. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 38. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- Barad, K. 2007. Meeting the universe halfway. Quantum physics and the entanglement of matter and meaning. Durham: Duke University Press.
- Bateson, G. 1973. Steps to an ecology of mind. London: Paladin.
- Becker, G. S. & Murphy, K. M. 1988. A theory of rational addiction. *The Journal of Political Economy* 96 (4), 675-700.
- Becker, H. 1967. History, culture and subjective experience. An exploration of the social bases of drug-induced experiences. *Journal of Health and Social Behavior* 8 (3), 163-176.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bjerg, O. 2008. Drug addiction and capitalism. Too close to the body. *Body & Society* 14 (2), 1-22.

- Campbell, N. D. 2007. *Discovering addiction*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Canguilhem, G. 1998. *The normal and the pathological*. First paperback edition. New York: Zone Books.
- Cartwright, N. 2009. What is this thing called "efficacy"? Teoksessa C. Mantzavinos (toim.) *Philosophy of the social sciences*. Cambridge: Cambridge University Press, 185-206.
- Christie, N. & Bruun, K. 1986. *Hyvä vihollinen*. Espoo: Weilin + Göös.
- Collier, S. J. 2009. Topologies of power. Foucault's analysis of political government beyond 'governmentality'. *Theory, Culture & Society* 26 (6), 78-108.
- Conrad, P. 1992. Medicalization and social control. *Annual Review of Sociology* 18, 209-232.
- Conrad, P. 2005. The shifting engines of medicalization. *Journal of Health and Social Behavior* 46 (March), 3-14.
- Conrad, P. & Schneider, J. W. 1992. *Deviance and medicalization. From badness to sickness. With a new afterword by the authors*. Philadelphia: Temple University Press.
- Courtwright, D. 1982. *Dark paradise. A history of opiate addiction in America*. London: Harvard University Press.
- Courtwright, D. T. 1997. The prepared mind. Marie Nyswander, methadone maintenance, and the metabolic theory of addiction. *Addiction* 92 (3), 257-265.
- De Vries, R. & Lemmens, T. 2006. The social and cultural shaping of medical evidence. Case studies from pharmaceutical research and obstetric science. *Social Science & Medicine* 62, 2694-2706.
- Dean, M. 1994. *Critical and effective histories*. London: Routledge.
- Dean, M. 1997. Köyhyiden hallinnonin genealogia. Teoksessa S. Hänninen & J. Karjalainen (toim.) *Biovallan kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 64-110.
- Dean, M. 1998. Questions of method. Teoksessa I. Velody & R. Williams (toim.) *The politics of constructionism*. London: Sage, 182-199.
- Dean, M. 1999. *Governmentality*. London: Sage.
- Dehue, T. 2002. A Dutch treat. Randomized controlled experimentation and the case of heroin-maintenance in the Netherlands. *History of the Human Sciences* 15 (2), 75-98.
- Deleuze, G. 1992. What is a dispositif? Teoksessa T. J. Armstrong (toim.) *Michel Foucault. Philosopher*. London: Harvester Wheatsheaf, 159-166.
- Derks, J. T. M., Hoekstra, M. J. & Kaplan, C. D. 1998. Integrating care, cure, and control. The drug treatment system in the Netherlands. Teoksessa H. Klingemann & G. Hunt (toim.) *Drug treatment systems in an international perspective. Drugs, demons, and delinquents*. London: Sage, 81-93.
- Dole, V. & Nyswander, M. 1965. A medical treatment for diacetylmorphine (heroin) addiction. *Journal of the American Medical Association* 193 (8), 646-650.
- Dreyfus, H. L. & Rabinow, P. 1983. *Michel Foucault. Beyond structuralism and hermeneutics*. Second edition. Chicago: The University of Chicago Press.

- Elster, J. & Skog, O. 1999. *Getting hooked*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ferentzy, P. 2001. From sin to disease. Differences and similarities between past and current conceptions of chronic drunkenness. *Contemporary Drug Problems* 28 (3), 363.
- Forssén, T. 2005. *Huumehoidon asiantuntijuuden rakentuminen päivakeskussa. Raportteja 2005:1*. Helsinki: Stakes.
- Foucault, M. 1983. The subject and power. Teoksessa H. L. Dreyfus & P. Rabinow Michel Foucault. *Beyond structuralism and hermeneutics*. Second edition. Chicago: The University of Chicago Press, 208-226.
- Foucault, M. 1984. The ethic of care for the self as a practice of freedom. *Philosophy and Social Criticism* 12 (2-3), 112-131.
- Foucault, M. 1997a. Polemics, politics, and problematizations. Teoksessa P. Rabinow (toim.) Michel Foucault. *Ethics. Essential works of Foucault 1954-1984*. New York: The New Press, 111-119.
- Foucault, M. 1997b. What is enlightenment? Teoksessa P. Rabinow (toim.) Michel Foucault. *Ethics, subjectivity and truth. Essential works of Foucault 1954-1984*. New York: The New Press, 303-319.
- Foucault, M. 1998a. *Foucault/Nietzsche*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Foucault, M. 1998b. *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Foucault, M. 2000. Questions of method. Teoksessa J. D. Faubion (toim.) Michel Foucault. *Power. Essential works of Foucault 1954-1984*. New York: The New Press, 223-238.
- Foucault, M. 2003a. Society must be defended. *Lectures at the Collège de France 1975-1976*. New York: Picador.
- Foucault, M. (pseudonyymi M. Florence) 2003b. Foucault. *Tiede & edistys* 28 (4), 275-278.
- Foucault, M. 2005. *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino.
- Foucault, M. 2007. Security, territory, population. *Lectures at the Collège de France 1977-1978*. New York: Palgrave MacMillan.
- Foucault, M. 2010. *Sanat ja asiat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Fraser, N. 1989. *Unruly practices*. Cambridge: Polity.
- Giddens, A. 1995. Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino, 83-152.
- Gomart, E. 2002. Methadone. Six effects in search of a substance. *Social Studies of Science* 32 (1), 93-135.
- Gordon, C. 1980. Afterword. Teoksessa M. Foucault *Power/Knowledge. Selected interviews and other writings 1972-1977*. New York: Pantheon Books, 229-259.
- Gray, M. T. 2007. Freedom and resistance. The phenomenal will in addiction. *Nursing Philosophy* 8 (1), 3-15.
- Grob, G. N. 1998. Psychiatry's holy grail. The search for the mechanisms of mental diseases. *Bulletin of the History of Medicine* 72 (2), 189-219.
- Habermas, J. 1987. *The philosophical discourse of modernity*. Cambridge: Polity.

- Hacking, I. 1985. Styles of scientific reasoning. Teoksessa J. Rajchman & C. West (toim.) *Post-analytic philosophy* New York: Columbia University Press, 145-165.
- Hakkarainen, P. 1992. Suomalainen huumeekysymys. *Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja* 42. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö.
- Hakkarainen, P. & Kuussaari, K. 1996. Erikoistunut huumehoito. Ongelman määrittely ja erilaiset hoitovaihtoehdot. *Alkoholipolitiikka* 61 (2), 139-150.
- Hakkarainen, P. & Metso, L. 2007. Huumeekysymyksen muuttunut ongelmakuva. Vuoden 2006 huumeekyselyn tulokset. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (5), 541-552.
- Hakkarainen, P. & Tigerstedt, C. 2005. Korvaushoidon läpimurto Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2), 143-154.
- Hakkarainen, P. & Törrönen, J. 2002. Huumeet ja hyvinvointivaltiollisen kehkeyksen muutos lehtien pääkirjoituksissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (6), 539-551.
- Healy, D. 2001. The dilemmas posed by new and fashionable treatments. *Advances in Psychiatric Treatment* 7 (5), 322-327.
- Helén, I. 1997. Äidin elämän politiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Helén, I. 2004. Unohdetun politiikka. Ian Hacking ja intiimit totuudet. *Tiede & Edistys* 29 (2), 89-109.
- Helén, I. 2005. Genealogia kritiikkinä. *Sociologia* 42 (2), 93-109.
- Helén, I. 2007. Masennuksen tarinat. *Psykologia* 42 (3), 196-210.
- Helén, I. 2010. Psykiatrian muodonmuutos ja depression nousu kansantaudiksi. Historiallis-sosiologinen interventio. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 47 (1), 45-58.
- Hellman, M. 2009. Designation practices and perceptions of addiction. A diachronic analysis of Finnish press material from 1968-2006. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 26 (4), 355-372.
- Hermanson, T. 2001. Mitä mahdollisuuksia opioidiriippuvaisten hoidossa? *Suomen Lääkärilehti* 56 (46), 4763-4766.
- Hunt, G. & Sun, A. 1998. The drug treatment system in United States. A panacea for the drug war? Teoksessa H. Klingemann & G. Hunt (toim.) *Drug treatment systems in an international perspective. Drugs, demons, and delinquents.* London: Sage, 3-19.
- Hurme, T. 2002. Harmin paikka? Haittojen vähentämisen käsitteellinen ongelmallisuus huumeepolitiikassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (2), 415-422.
- Huumeongelmaisen hoito. Käypä hoito -suositus 23.1.2006. [Viitattu 30.5.2011]. Saatavana: [URL:http://www.kaypahoito.fi](http://www.kaypahoito.fi).
- Hännikäinen-Uutela, A-L. 2004. Uudelleen juurtuneet. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 252. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jaatinen, J. & Uusitalo, H. 1998. Huumeet ja koulu yhteisö. Konstruktionistinen tapaustutkimus. Tutkimuksia 91. Helsinki: Stakes.
- Jauho, M. 2007. *Kansanterveysongelman synty.* Helsinki: Tutkijaliitto.

- Kaisto, J. 2010. Kääntämisen sosiologia hallinnan analytiikan työkaluna. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Helsinki: Gaudeamus, 49-70.
- Kaisto, J., Pyykkönen, M. & Selin, J. 2009. Järjestys ja metodi. Työttömien pakko-
töiden historia Suomessa foucaultlaisten tutkimusmenetelmien näkökul-
masta. *Sosiologia* 46 (1), 20-34.
- Karvonen, P. 2000. Ministeriön asetus ja opioidiriippuvaisten korvaushoito. *Yhteiskuntapolitiikka* 65 (5), 450-456.
- Kaukonen, O. 2000. Päihdepalvelut jakautuneessa hyvinvointivaltiossa. *Tutkimuksia* 107. Helsinki: Stakes.
- Kaukonen, O. 2002 Päihdepalvelupolitiikka ja hyvinvointivaltion muutos. Teoksessa P. Hakkarainen & O. Kaukonen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 137-166.
- Keane, H. 1999. Adventures of the addicted brain. *Australian Feminist Studies* 14, 63-76.
- Kinnunen, A. & Lehto, J. 1998. Finland: drug treatment at the margins. Teoksessa H. Klingemann & G. Hunt (toim.) Drug treatment systems in an international perspective. *Drugs, demons, and delinquents*. London: Sage, 48-60.
- Knuuttila, V., Saarnio, P. & Siekkinen, K. 2003. Satunnaistettu hoitotutkimusko totuuden tae? *Tiimi* 5/2003, 24-25.
- Koivisto, M-V. 2007. Mihin opiaattiriippuvaisten korvaushoidoilla pyritään? Järvenpään sosiaalisairaalan julkaisuja nro 38. Järvenpää: Järvenpään sosiaalisairaala.
- Kuussaari, K. 2006. Näkemysten kirjo, sirpaloitunut tieto. *Tutkimuksia* 155. Helsinki:Stakes.
- Laitila-Ukkola, M. 2005. Päihdehuollon näköinen sosiaalityö? Suomalaisen päihdehuollon sosiaalityötarinoita. *Lapin yliopisto. Sosiaalityön lisensiaattityö*.
- Lakoff, A. 2005. *Pharmaceutical reason*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Laursen, L. & Jepsen, J. 2002. Danish drug policy. An ambivalent balance between repression and welfare. *The Annals of the American Academy of political and Social Science* 582 (1), 20-36.
- Levine, H. G. 1978. The discovery of addiction. Changing conceptions of habitual drunkenness in America. *Journal of Studies on Alcohol* 39 (1), 143-174.
- Lindesmith, A. R. 1938. A sociological theory of drug addiction. *The American Journal of Sociology* 43 (4), 593-613.
- Lovell, A. M. 2007. Addiction markets. The case of high-dose buprenorphine in France. Teoksessa A. Petryna, A. Lakoff & A. Kleinman (toim.) *Global pharmaceuticals*. London: Duke University Press, 136-170.
- Marks, H. M. 2000. *The progress of experiment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matela, K., Hursti, T. & Väyrynen, S. 2003. Kritiikki ulotettava meta-analyysiinkin. *Tiimi* 5/2003, 25-27.

- Merton, R. K. 1938. Social structure and anomie. *American Sociological Review* 3 (5), 672-682.
- Meskus, M. 2009. *Elämän tiede*. Tampere: Vastapaino.
- Mol, A. 2002. *The body multiple*. Durham: Duke University Press.
- Mold, A. 2008. *Heroin. The treatment of addiction in twentieth-century Britain*. Dekalb: Northern Illinois University Press.
- Murto, L. 2003. Päihdehuollon suomalainen malli kansainvälistyvässä ympäristössä. Teoksessa O. Kaukonen & P. Hakkarainen (toim.) *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Gaudeamus, 167-192.
- Musto, D. 1999. *American disease. Origins of narcotic control*. Third edition. New York: Oxford University Press.
- Partanen, J. & Metso, L. 1999. Suomen toinen huumeaalto. *Yhteiskuntapolitiikka* 64 (2), 143-149.
- Perälä, R. 2007. Huumeidenkäyttäjien tulkintoja ongelmistaan ja niihin kohdistuvista sosiaali- ja terveystoimen palveluista. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (3), 256-271.
- Piispa, M. 2001. Sanomalehtien tarjoamat huumeviestit. *Yhteiskuntapolitiikka* 66 (5), 463-470.
- Reith, G. 2004. Consumption and its discontents: addiction, identity and the problems of freedom. *British Journal of Sociology* 55 (2), 283-300.
- Repo, P. 23.2.2011. Kahden kerroksen narkomaaneja. *Helsingin Sanomat*.
- Room, R. 1998. Alcohol and drug disorders in the International Classification of diseases. A shifting kaleidoscope. *Drug and Alcohol review* 17, 305-317.
- Room, R. 2006. Taking account of cultural and societal influences on substance use diagnoses and criteria. *Addiction* 101, 31-39.
- Rose, N. 1996. Governing "advanced" liberal democracies. Teoksessa A. Barry, T. Osborne & N. Rose (toim.) *Foucault and political reason*. Chicago: The University of Chicago Press, 37-64.
- Rose, N. 1999. *Powers of freedom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rose, N. 2007. *The politics of life itself*. Princeton: Princeton University Press.
- Rosenberg, C. E. 2002. The tyranny of diagnosis. Specific entities and individual experience. *Milbank Quarterly* 80 (2), 237-260.
- Rosenberg, C. E. 2006. Contested boundaries. *Psychiatry, disease, and diagnosis. Perspectives in Biology and Medicine* 49 (3), 407-424.
- Salaspuro, M. 1999. Mitä on näyttöön perustuva hoito? Teoksessa *Huumeriippuvuuden hoito Suomessa*. Konsensuskokous 1.-3.11.1999. Vammala: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim ja Suomen Akatemia.
- Salaspuro, M. 2002. Pentti Karvosen opiaattiriippuvuuden hoitomalli tieteellisen näytön valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (5).
- Salaspuro, M. 2003. Tieteen objektiivisuus ja kriittisyys sekä opiaattiriippuvuuden hoito. *Tiimi* 6/2003, 15-18.
- Salasuo, M. 2004. *Huumeet ajankuvana. Tutkimuksia* 149. Helsinki: Stakes.
- Sedgwick, E. K. 2006. *Tendencies*. Durham: Duke University Press.
- Selin, J. 2010a. Lääketiede, huumeriippuvuus ja huumeriippuvuuden hoito Suomessa 1965-2005. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 47 (4), 250-265.

- Selin, J. 2010b. Kansalaisuuden tuottaminen yhteisöllisissä huumehoitoissa. Teoksessa J. Kaisto & M. Pyykkönen (toim.) Hallintavalta. Helsinki: Gaudemus, 213-229.
- Selin, J. 2011a. Implementation of substitution treatment in Finland. Beyond rationalisation and medicalisation. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 28 (1), 29-42.
- Selin, J. 2011b. Huumeriippuvuuden hoito ja lääketieteen haaste. Terapeuttinen järjestyminen ja hallinta psykososiaalisissa huumehoitoissa 1965-2005. *Sociologia* 48 (2), 117-133.
- Shorter, E. 2005. *Psykiatrian historia*. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto, Psykiatrian yhteistyö.
- Siltanen, A. 1990. Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan. Valtion huoltoloitten ja koulukotien kehityslinjoja. Sosiaalihuollon julkaisuja 21. Helsinki: Sosiaalihuolto.
- Stenius, K. 1994. Markkinaperspektiivi Suomen ja Ruotsin päihdehuoltoon. *Alkoholipolitiikka* 59 (1), 22-32.
- Stenius, M. 1990. Huumebibliografia 1850-1989. Uudenmaan mielisairaanhuoltopiiriin julkaisu 3. Kellokoski: Kellokosken sairaala.
- Strand, M. 2011. Where do classifications come from? The DSM-III, the transformation of American psychiatry, and the problem of origins in the sociology of knowledge. *Theory and Society* 40 (3), 273-313.
- Sulkunen, P. 2002. Between culture and nature. Intoxication in cultural studies of alcohol and drug use. *Contemporary Drug Problems* 29 (Summer), 253-276.
- Sulkunen, P. 2004. "Voimme olla addiktoituneita mihin tahansa..." Onko addiktio vain käsite vai todellinen asia? Teoksessa P. Jokivuori & P. Ruuskanen (toim.) *Arjen talous*. Jyväskylä: SoPhi, 139-156.
- Tammi, T. 2003. Huumeekuri vai haittamalti? Haittojen vähentämisen käsite ja huumeepolitiikan vastakkainasettelut vuoden 1997 huumeainepoliittisessa toimikunnassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 68 (5), 465-477.
- Tammi, T. 2007. Medicalising prohibition. *Tutkimuksia* 161. Helsinki: Stakes.
- The ICD-10 Classification of mental and behavioural disorders. [online.] [viitattu 20.10.2011]. Saatavana [www-muodossa: http://www.who.int/classifications/icd/en/bluebook.pdf](http://www.who.int/classifications/icd/en/bluebook.pdf).
- Tiihonen, J. 2004. Stimulanttiriippuvuuden hoidot. *Duodecim* 120 (10), 1191-1192.
- Timmermans, S. & Berg, M. 2003. *The gold standard*. Philadelphia: Temple University Press.
- Timmermans, S. & Kolker, E. S. 2004. Evidence-based medicine and the reconfiguration of medical knowledge. *Journal of Health and Social Behavior* 45 (Extra issue), 177-193.
- Törmä, S., Huotari, K., Kinnunen, R. & Nieminen, J. 2002. "Mäkin oon ihminen!" Erityispalvelut hiv-positiivisille huumeiden käyttäjille. Hämeenlinna: Sosiaalikehitys Oy.

- Törrönen, J. 2002. Lehdistön huumepoliittinen asemoituminen vuosina 1993-2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 67 (6), 523-538.
- Valverde, M. 1998. *Diseases of the will*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Veyne, P. 2010. *Foucault*. Cambridge: Polity.
- Virokannas, E. 2004. Normaalin rajan molemmilla puolilla. *Tutkimuksia* 144. Helsinki: Stakes.
- Weckroth, A. 2006. Valta ja merkitysten tuottaminen korvaushoidossa. *Alkoholitutkimussäätiön julkaisuja* 47. Helsinki: Alkoholitutkimussäätiö.
- Weinberg, D. 1997. Lindesmith on addiction. A critical history of a classic theory. *Sociological Theory* 15 (2), 150-161.
- Weinberg, D. 2002. On the embodiment of addiction. *Body & Society* 8 (4), 1-19.
- Yesilova, K. 2009. *Ydinperheen politiikka*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Ylikangas, M. 2009. *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800-1950*. Jyväskylä: Atena.

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

- 1 KYÖSTIÖ, O. K., Oppilaiden terveydentilan riippuvuus koulutyypistä. - Health status of pupils according to type of school. 78 p. Summary 6 p. 1962.
- 2 HEINONEN, VEIKKO, Differentiation of primary mental abilities. 136 p. 1963.
- 3 ELONEN, ANNA S., TAKALA, MARTTI & RUOPPILA ISTO, A study of intellectual functions in children by means of the KTK performance scales. 181 p. 1963.
- 4 JUURMAA, JYRKI, On the ability structure of the deaf. 114 p. 1963.
- 5 HEINONEN, VEIKKO, Lyhennetty faktori-analyysi. - A short method for factor analysis. 76 p. Summary 5 p. 1963.
- 6 PITKÄNEN, PENTTI, Fyysisen kunnon rakenne ja kehittyminen. - The structure and development of physical fitness. 163 p. Summary 10 p. 1964.
- 7 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla I. - Die Entehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert I. 270 p. Zusammenfassung 15 p. 1964.
- 8 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla II. - Die Entstehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert II. 123 p. Zusammenfassung 10 p. 1964.
- 9 NUMMENMAA, TAPIO, The language of the face. 66 p. 1964.
- 10 ISOSAARI, JUSSI, Bruno Boxström ja Sortavalan seminaarin kasvatusaineiden opetus 1882-1917. - Bruno Boxström und der Unterricht in den pädagogischen Fächern am Seminar von Sortavala 1882-1917. 167 p. Zusammenfassung II p. 1964.
- 11 NUMMENMAA, TAPIO & TAKALA, MARTTI, Parental behavior and sources of information in different social groups. 53 p. 1965.
- 12 WECKROTH, JOHAN, Studies in brain pathology and human performance I. - On the relationship between severity of brain injury and the level and structure of intellectual performance. 105 p. 1965.
- 13 PITKÄNEN, PENTTI, Ärsyke- ja reaktioanalyttisten faktorointitulosten vastaavuudesta. - On the congruence and coincidence between stimulus analytical and response analytical factor results. 223 p. Summary 14 p. 1967.
- 14 TENKKU, JUSSI, Are single moral rules absolute in Kant's ethics? 31 p. 1967.
- 15 RUOPPILA, ISTO, Nuorten ja varttuneiden opiskelijoiden väliset asenne-erot eräissä ylioppilaspohjaisissa oppilaitoksissa. - Attitude differences between young and advanced university and college students. 182 p. Summary 14 p. 1967.
- 16 KARVONEN, JUHANI, The structure, arousal and change of the attitudes of teacher education students. 118 p. 1967.
- 17 ELONEN, ANNA S., Performance scale patterns in various diagnostic groups. 53 p. 1968.
- 18 TUOMOLA, UUNO, Kansakouluntarkastajaan kohdistuvista rooli-odotuksista. - On role-expectations applied to school inspectors. 173 p. Summary 8 p. 1968.
- 19 PITKÄNEN, LEA, A descriptive model of aggression and nonaggression with applications to childrens behaviour. 208 p. 1969.
- 20 KOSKIAHO, BRIITTA, Level of living and industrialisation. 102 p. 1970.
- 21 KUUSINEN, JORMA, The meaning of another person's personality. 28 p. 1970.
- 22 VILJANEN, ERKKI, Pohjakoulutustaso ja kansakoulunopettajan kehitysympäristöjen muodostuminen. - The level of basic education in relation to the formation of the development milieus of primary school teachers. 280 s. Summary 13 p. 1970.
- 23 HAGFORS, CARL, The galvanic skin response and its application to the group registration of psychophysiological processes. 128 p. 1970.
- 24 KARVONEN, JUHANI, The enrichment of vocabulary and the basic skills of verbal communication. 47 p. 1971.
- 25 SEPPÖ, SIMO, Abiturienttien asenteet uskonnon-opetukseen. - The attitudes of students toward religious education in secondary school. 137 p. Summary 5 p. 1971.
- 26 RENKO MANU, Opettajan tehokkuus oppilaiden koulusaavutusten ja persoonallisuuden kehittämisessä. - Teacher's effectiveness in improving pupils' school achievements and developing their personality. 144 p. Summary 4 p. 1971.
- 27 VAHERVA, TAPIO, Koulutustulokset peruskoulun ala-asteella yhteisömuuttajien selittäminä. - Educational outcomes at the lower level of the comprehensive school in the light of ecological variables. 158 p. Summary 3 p. 1974.
- 28 OLKINUORA, ERKKI, Norm socialization. The formation of personal norms. 186 p. Tiivistelmä 4 p. 1974.
- 29 LIIKANEN, PIIRKKO, Increasing creativity through art education among pre-school children. 44 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 30 ELONEN, ANNA S., & GUYER, MELVIN, Comparison of qualitative characteristics of human figure drawings of Finnish children in various diagnostic categories. 46 p. Tiivistelmä 3 p. 1975.
- 31 KÄÄRIÄINEN, RISTO, Physical, intellectual, and personal characteristics of Down's syndrome. 114 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 32 MÄÄTTÄ, PAULA, Images of a young drug user. 112 p. Tiivistelmä 11 p. 1976.
- 33 ALANEN, PENTTI, Tieto ja demokratia. - Epistemology and democracy. 140 p. Summary 4 p. 1976.
- 34 NUPPONEN, RIITTA, Vahvistajaroolit aikuisten ja lapsen vuorovaikutuksessa. - The experimental roles of reinforcing agent in adult-child interaction. 209 p. Summary 11 p. 1977.

- 35 TEIKARI, VEIKKO, Vigilanssi-ilmiön mittaamisesta ja selitysmahdollisuuksista. – On measuring and explanation of vigilance. 163 p. Summary 2 p. 1977.
- 36 VOLANEN, RISTO, On conditions of decision making. A study of the conceptual foundations of administration. – Päätöksenteon edellytyksistä. Tutkimus hallinnon käsitteellisistä perusteista. 171 p. Tiivistelmä 7 p. 1977.
- 37 LYYTINEN, PAULA, The acquisition of Finnish morphology in early childhood. – Suomen kielen morfologian säännönmukaisuuksien omaksuminen varhaislapsuudessa. 143 p. Tiivistelmä 6 p. 1978.
- 38 HAKAMÄKI, SIMO, Maaseudulle muutto muutto liikkeen osana. – Migration on rural areas as one element of migration as a whole. 175 p. Summary 5 p. 1978.
- 39 MOBERG, SAKARI, Leimautuminen erityispedagogiikassa. Nimikkeisiin apukoululainen ja tarkkailuluokkainen liittyvät käsitykset ja niiden vaikutus hypoteettista oppilasta koskeviin havaintoihin. – Labelling in special education. 177 p. Summary 10 p. 1979.
- 40 AHVENAINEN, OSSI, Lukemis- ja kirjoittamishäiriöinen erityisopetuksessa. – The child with reading and writing disabilities in special education. 246 p. Summary 14 p. 1980.
- 41 HURME, HELENA, Life changes during childhood. – Lasten elämänmuutokset. 229 p. Tiivistelmä 3 p. 1981.
- 42 TUTKIMUS YHTEISKUNTAPOLITIIKAN VIITOITAJANA. Professori Leo Paukkuselle omistettu juhla kirja. 175 p. 1981.
- 43 HIRSIJÄRVI, SIRKKA, Aspects of consciousness in child rearing. – Tietoisuuden ongelma kotikasvatuksessa. 259 p. 1981.
- 44 LASONEN, KARI, Siirtolaisoppilas Ruotsin kouluyhteisössä. Sosiometrinen tutkimus. – A socio-metric study of immigrant pupils in the Swedish comprehensive school. 269 p. Summary 7 p. 1981.
- 45 AJATUKSEN JA TOIMINNAN TIET. Matti Juntusen muistokirja. 274 p. 1982.
- 46 MÄKINEN, RAIMO, Teachers' work, wellbeing, and health. – Opettajan työ, hyvinvointi ja terveys. 232 p. Tiivistelmä 2 p. 1982.
- 47 KANKAINEN, MIKKO, Suomalaisen peruskoulun eriyttämisratkaisun yhteiskunnallisen taustan ja siirtymävaiheen toteutuksen arviointi. 257 p. Summary 11 p. 1982.
- 48 WALLS, GEORG, Health care and social welfare in, cooperation. 99 p. Tiivistelmä 9 p. 1982.
- 49 KOIVUKARI, MIRJAMI, Rote learning comprehension and participation by the learners in Zairian classrooms. – Mekaaninen oppiminen, ymmärtäminen ja oppilaiden osallistumisen opetuksen zairelaisissa koululuokissa. 286 p. Tiivistelmä 11 p. 1982.
- 50 KOPONEN, RITVA, An item analysis of tests in mathematics applying logistic test models. – Matematiikan kokeiden osioanalyysi logistisia testimalleja käyttäen. 187 p. Tiivistelmä 2 p. 1983.
- 51 PEKONEN, KYÖSTI, Byrokrania politiikan näkökulmasta. Poliitiikan ja byrokratian keskinäinen yhteys valtio- ja yhteiskuntaprosessin kehityksen valossa. – Bureaucracy from the viewpoint of politics. 253 p. 1983.
- 52 LYYTINEN, HEIKKI, Psychophysiology of anticipation and arousal. – Antisipaation ja viriämisen psykofysiologia. 190 p. Tiivistelmä 4 p. 1984.
- 53 KORAKIANGAS, MIKKO, Lastenneuvolan terveydenhoitajan arvioinnit viisivuotiaiden lasten psyykkisestä kehityksestä. – The psychological assessment of five-year-old children by public health centres. 227 p. Summary 14 p. 1984.
- 54 HUMAN ACTION AND PERSONALITY. Essays in honour of Martti Takala. 272 p. 1984.
- 55 MATILAINEN, JOUKO, Maanpuolustus ja eduskunta. Eduskuntaryhmien kannanotot ja koheesio maanpuolustuskysymyksissä Paasikiven-Kekkonen kaudella 1945-1978. – Defence and Parliament. 264 p. Summary 7 p. 1984.
- 56 PUOLUE, VALTIO JA EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA. Pekka Nyholmille omistettu juhla kirja. – Party, state and representational democracy. 145 p. Summary 2 p. 1986.
- 57 SIISIÄINEN, MARTTI, Intressit, yhdistyslaitos ja poliittisen järjestelmän vakaisuus. – Interests, voluntary associations and the stability of the political system. 367 p. Summary 6 p. 1986.
- 58 MATTLAR, CARL-ERIK, Finnish Rorschach responses in cross-cultural context: A normative study. 166 p. Tiivistelmä 2 p. 1986.
- 59 ÄYSTÖ, SEIJA, Neuropsychological aspects of simultaneous and successive cognitive processes. – Rinnakkaisen ja peräkkäisen informaation prosessoinnin neuropsykologiasta. 205 p. Tiivistelmä 10 p. 1987.
- 60 LINDH, RAIMO, Suggestiiviset mielikuvamallit käyttäytymisen muokkaajina tarkkailuluokkalaisilla. – Suggestive covert modeling as a method with disturbed pupils. 194 p. Summary 8 p. 1987.
- 61 KORHONEN, TAPANI, Behavioral and neural short-latency and long-latency conditioned responses in the cat. – Välittömät ja viivästetyt hermostolliset ja käyttäytymisvasteet klassisen ehdollistamisen aikana kissalla. 198 p. Tiivistelmä 4 p. 1987.
- 62 PAHKINEN, TUULA, Psykoterapian vaikutus minäkäsitykseen. Psykoterapian käynnistämisen muutosprosessin vaikutus korkeakouluopiskelijoiden minäkäsitykseen. – Change in self-concept as a result of psychotherapy. 172 p. Summary 6 p. 1987.
- 63 KANGAS, ANITA, Keski-Suomen kulttuuri-toimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana. – The action research on cultural-activities in the Province of Central Finland. 301 p. Summary 8 p. 1988.
- 64 HURME, HELENA, Child, mother and grandmother. Intergenerational interaction in

- Finnish families. 187 p. 1988.
- 65 RASKU-PUTTONEN, HELENA, Communication between parents and children in experimental situations. - Vanhempien ja lasten kommunikointi strukturoiduissa tilanteissa. 71 p. Tiivistelmä 5 p. 1988.
- 66 TOSKALA, ANTERO, Kahvikuppineurootikkojen ja paniikkiagorafobikkojen minäkuvat minäsystemin rakenteina ja kognitiivisen oppimis-terapian perustana. - The self-images of coffee cup neurotics and panic agoraphobics as structures of a selfsystem and a basis for learning therapy. 261 p. Summary 6 p. 1988.
- 67 HAKKARAINEN, LIISA, Kuurojen yläasteen oppilaiden kirjoitetun kielen hallinta. - Mastery of written language by deaf pupils at the upper level of Comprehensive school. 281 p. Summary 11 p. 1988.
- 68 NÄTTI, JOUKO, Työmarkkinoiden lohkoutuminen. Segmentaatioteoriat, Suomen työmarkkinat ja yritysten työvoimastrategiat. - Segmentation theories, Finnish labour markets and the use of labour in retail trade. 189 p. Summary 10 p. 1989.
- 69 AALTOLA, JUHANI, Merkitys opettamisen ja oppimisen näkökulmasta Wittgensteinin myöhäisfilo-sofian ja pragmatismen valossa. - Meaning from the point of view of teaching and learning in the light of Wittgenstein's later philosophy and pragmatism. 249 p. Summary 6 p. 1989.
- 70 KINNUNEN, ÜLLA, Teacher stress over a school year. - Opettajan työstressi lukuvuoden aikana. 61 p. Tiivistelmä 3 p. 1989.
- 71 BREUER, HELMUT & RUOHO, KARI (Hrsg.), Pädagogisch-psychologische Prophylaxe bei 4-8-jährigen Kindern. - Pedagogis-psykologinen ennaltaehkäisy neljästä kahdeksaan vuoden iässä. 185 S. Tiivistelmä 1 S. 1989.
- 72 LUMMELAHTI, LEENA, Kuusivuotiaiden sopeutuminen päiväkotiin. Yksilöllistetty mallioppimis-ohjelma päiväkotiin heikosti sopeutuvien kuusivuotiaiden ohjauksessa sekä vanhempien kasvatuskäytännön yhteydet lapsen sopeutumiseen ja minäkäsitykseen. - The adjustment of six-year-old children to day-care-centres. 224 p. Summary 9 p. 1990.
- 73 SALOVIITA, TIMO, Adaptive behaviour of institutionalized mentally retarded persons. - Laitoksessa asuvien kehitysvammaisten adaptiivinen käyttäytyminen. 167 p. Tiivistelmä 4 p. 1990.
- 74 PALONEN, KARI et SUBRA, LEENA (Eds.), Jean-Paul Sartre - un philosophe du politique. - Jean-Paul Sartre - poliittisuuden filosofi. 107 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 75 SINIVUO, JUHANI, Kuormitus ja voimavarat upseerin uralla. - Work load and resources in the career of officers. 373 p. Summary 4 p. 1990.
- 76 PÖLKKI, PRJJO, Self-concept and social skills of school beginners. Summary and discussion. - Koulutulokkaiden minäkäsitys ja sosiaaliset taidot. 100 p. Tiivistelmä 6 p. 1990.
- 77 HUTTUNEN, JOUKO, Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. - Father's impact on son's gender role identity. 246 p. Summary 9 p. 1990.
- 78 AHONEN, TIMO, Lasten motoriset koordinaatiohäiriöt. Kehitysneuropsykologinen seuranta-tutkimus. - Developmental coordination disorders in children. A developmental neuropsychological follow-up study. 188 p. Summary 9 p. 1990.
- 79 MURTO, KARI, Towards the well functioning community. The development of Anton Makarenko and Maxwell Jones' communities. - Kohti toimivaa yhteisöä. Anton Makarenkon ja Maxwell Jonesin yhteisöjen kehitys. 270 p. Tiivistelmä 5 p. Cp2`<, 5 c. 1991.
- 80 SEIKKULA, JAAKKO, Perheen ja sairaalan rajasynteesi potilaan sosiaalisessa verkostossa. - The family-hospital boundary system in the social network. 285 p. Summary 6 p. 1991.
- 81 ALANEN, ILKKA, Miten teoretisoida maa-talouden pientuotantoa. - On the conceptualization of petty production in agriculture. 360 p. Summary 9 p. 1991.
- 82 NIEMELÄ, EINO, Harjaantumisoppilas peruskoulun liikuntakasvatuksessa. - The trainable mentally retarded pupil in comprehensive school physical education. 210 p. Summary 7 p. 1991.
- 83 KARILA, IRMA, Lapsivuodeajan psyykkisten vaikeuksien ennakointi. Kognitiivinen malli. - Prediction of mental distress during puerperium. A cognitive model. 248 p. Summary 8 p. 1991.
- 84 HAAPASALO, JAANA, Psychopathy as a descriptive construct of personality among offenders. - Psykopatia rikoksentekijöiden persoonallisuutta kuvaavana konstruktiona. 73 p. Tiivistelmä 3 p. 1992.
- 85 ARNKIL, ERIK, Sosiaalityön rajasynteemit ja kehitysvyöhyke. - The systems of boundary and the developmental zone of social work. 65 p. Summary 4 p. 1992.
- 86 NIKKI, MAIJA-LIISA, Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi. Osa II. - Foreign language education in the Finnish educational system and its relevance. Part 2. 204 p. Summary 5 p. 1992.
- 87 NIKKI, MAIJA-LIISA, The implementation of the Finnish national plan for foreign language teaching. - Valtakunnallisen kielenopetuksen yleissuunnitelman toimeenpano. 52 p. Yhteenveto 2 p. 1992.
- 88 VASKILAMPI, TUULA, Vaihtoehtoinen terveydenhuolto hyvinvointivaltion terveysturva-alueilla. - Alternative medicine on the health market of welfare state. 120 p. Summary 8 p. 1992.
- 89 LAAKSO, KIRSTI, Kouluvaikeuksien ennustaminen. Käyttäytymishäiriöt ja kielelliset vaikeudet peruskoulun alku- ja päättövaiheissa. -

- Prediction of difficulties in school. 145 p. Summary 4 p. 1992.
- 90 SUUTARINEN, SAKARI, Herbartilainen pedagoginen uudistus Suomen kansakoulussa vuosisadan alussa (1900-1935). - Die Herbart'sche pädagogische Reform in den finnischen Volksschulen zu Beginn dieses Jahrhunderts (1900-1935). 273 p. Zusammenfassung 5 S. 1992.
- 91 AITTOLA, TAPIO, Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. - Origins of the new student type. 162 p. Summary 4 p. 1992
- 92 KORHONEN, PEKKA, The origin of the idea of the Pacific free trade area. - Tyynenmeren vapaa-kauppa-alueen idean muotoutuminen. - Taiheiyo jiyuu boeeki chi-iki koosoo no seisei. 220 p. Yhteenveto 3 p. Yooyaku 2 p. 1992.
- 93 KERÄNEN, JYRKI, Avohoitoon ja sairaalahoitoon valikoituminen perhekeskeisessä psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. - The choice between outpatient and inpatient treatment in a family centred psychiatric treatment system. 194 p. Summary 6 p. 1992.
- 94 WAHLSTRÖM, JARL, Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus. - Semantic change in family therapy. 195 p. Summary 5 p. 1992.
- 95 RAHEEM, KOLAWOLE, Problems of social security and development in a developing country. A study of the indigenous systems and the colonial influence on the conventional schemes in Nigeria. - Sosiaaliturvan ja kehityksen ongelmia kehitysmaassa. 272 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 96 LAINE, TIMO, Aistisuus, kehollisuus ja dialogisuus. Ludwig Feuerbachin filosofian lähtökohtia ja niiden kehitysnäkymiä 1900-luvun antropologisesti suuntautuneessa fenomenologiassa. - Sensuousness, bodilyness and dialogue. Basic principles in Ludwig Feuerbach's philosophy and their development in the anthropologically oriented phenomenology of the 1900's. 151 p. Zusammenfassung 5 S. 1993.
- 97 PENTTONEN, MARKKU, Classically conditioned lateralized head movements and bilaterally recorded cingulate cortex responses in cats. - Klassisesti ehdollistetut sivuttaiset päänliikkeet ja molemminpuoliset aivojen pihtipoimun vasteet kissalla. 74 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 98 KORO, JUKKA, Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Itseohjautuvuus, sen kehittyminen ja yhteys opetustuloksiin kasvatustieteen avoimen korkeakouluopetuksen monimuotokokeilussa. - Adults as managers of their own learning. Self-directiveness, its development and connection with the cognitive learning results of an experiment on distance education for the teaching of educational science. 238 p. Summary 7 p. 1993.
- 99 LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA, Formaalin ja funktionaalinen traditio kielenopetuksessa. Kielenopetuksen oppihistoriallinen tausta antiikista valistukseen. - Formal and functional traditions in language teaching. The theory -historical background of language teaching from the classical period to the age of reason. 288 p. Summary 6 p. 1993.
- 100 MÄKINEN, TERTTU, Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. - Early development as a foundation for school achievement. 273 p. Summary 16 p. 1993.
- 101 KOTKAVIRTA, JUSSI, Practical philosophy and modernity. A study on the formation of Hegel's thought. - Käytännöllinen filosofia ja modernisuus. Tutkielma Hegelin ajattelun muotoutumisesta. 238 p. Zusammenfassung 3 S. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 102 EISENHARDT, PETER L., PALONEN, KARI, SUBRA, LEENA, ZIMMERMANN RAINER E. (Eds.), Modern concepts of existentialism. Essays on Sartrean problems in philosophy, political theory and aesthetics. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 1993.
- 103 KERÄNEN, MARJA, Modern political science and gender. A debate between the deaf and the mute. - Moderni valtio-oppi ja nainen. Mykkien ja kuuroiden välinen keskustelu. 252 p. Tiivistelmä 4 p. 1993.
- 104 MATIKAINEN, TUULA, Työtaitojen kehittyminen erityisammattikouluvaiheen aikana. - Development of working skills in special vocational school. 205 p. Summary 4 p. 1994.
- 105 PIHLAJARINNE, MARJA-LEENA, Nuoren sairastuminen skitsofreeniseen häiriöön. Perheterapeuttinen tarkastelutapa. - The onset of schizophrenic disorder at young age. Family therapeutic study. 174 p. Summary 5 p. 1994.
- 106 KUUSINEN, KIRSTI-LIISA, Psykkinen itsesäätely itsehoidon perustana. Itsehoito I-tyypin diabetesta sairastavilla aikuisilla. - Self-care based on self-regulation. Self-care in adult type I diabetics. 260 p. Summary 17 p. 1994.
- 107 MENGISTU, LEGESSE GEBRESELLASSIE, Psychological classification of students with and without handicaps. A tests of Holland's theory in Ethiopia. 209 p. 1994.
- 108 LESKINEN, MARKKU (ED.), Family in focus. New perspectives on early childhood special education. 158 p. 1994.
- 109 LESKINEN, MARKKU, Parents' causal attributions and adjustment to their child's disability. - Vanhempien syytulkinnat ja sopeutuminen lapsensa vammaisuuteen. 104 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 110 MATTHIES, AILA-LEENA, Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden modernisoituminen. - The informal sector and the welfare state. Contemporary relationships. 63 p. Summary 12 p. 1994.
- 111 AITTOLA, HELENA, Tutkimustyön ohjaus ja ohjaussuhteet tieteellisessä jatkokoulutuksessa. - Mentoring in postgraduate education. 285 p. Summary 5 p. 1995.
- 112 LINDÉN, MIRJA, Muuttuva syövän kuva ja kokeminen. Potilaiden ja ammattilaisten tulkintoja. - The changing image and experience

- of cancer. Accounts given by patients and professionals. 234 p. Summary 5 p. 1995.
- 113 VÄLIMAA, JUSSI, Higher education cultural approach. - Korkeakoulututkimuksen kulttuurinäkökulma. 94 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 114 KAIPIO, KALEVI, Yhteisöllisyys kasvatuksessa. yhteisökasvatuksen teoreettinen analyysi ja käytäntöön soveltaminen. - The community as an educator. Theoretical analysis and practice of community education. 250 p. Summary 3 p. 1995.
- 115 HÄNNIKÄINEN, MARITTA, Nukesta vauvaksi ja lapsesta lääkäriksi. Roolileikkiin siirtymisen tarkastelua piagetilaisesta ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian näkökulmasta. 73 p. Summary 6 p. 1995.
- 116 IKONEN, OIVA. Adaptiivinen opetus. Oppimistutkimus harjaantumiskoulun opetussuunnitelma- ja seurantajärjestelmän kehittämisen tukena. - The adaptive teaching. 90 p. Summary 5 p. 1995.
- 117 SUUTAMA, TIMO. Coping with life events in old age. - Elämän muutos- ja ongelmatilanteiden käsittely iäkkäillä ihmisillä. 110 p. Yhteenveto 3 p. 1995.
- 118 DERSEH, TIBEBU BOGALE, Meanings Attached to Disability, Attitudes towards Disabled People, and Attitudes towards Integration. 150 p. 1995.
- 119 SAHLBERG, PASI, Kuka auttaisi opettajaa. Post-moderni näkökulma opetuksen muu-tokseen yhden kehittämisprojektin valossa. - Who would help a teacher. A post-modern perspective on change in teaching in light of a school improvement project. 255 p. Summary 4 p. 1996.
- 120 UHINKI, AILO, Distress of unemployed job-seekers described by the Zulliger Test using the Comprehensive System. - Työttömien työntekijöiden ahdinko kuvattuna Comprehensive Systemin mukaisesti käytetyillä Zulligerin testillä. 61 p. Yhteenveto 3p. 1996.
- 121 ANTIKAINEN, RISTO, Clinical course, outcome and follow-up of inpatients with borderline level disorders. - Rajatilapotilaiden osastohoidon tuloksellisuus kolmen vuoden seurantatutkimuksessa Kys:n psykiatrian klinikassa. 102 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 122 RUUSUVIRTA, TIMO, Brain responses to pitch changes in an acoustic environment in cats and rabbits. - Aivovasteet kuuloärsykemuutoksiin kissoilla ja kaneilla. 45 p. Yhteenveto 2 p. 1996.
- 123 VISTI, ANNALISA, Työyhteisön ja työn tuottavuuden kehitys organisaation transformaatiossa. - Development of the work community and changes in the productivity of work during an organizational transformation process. 201 p. Summary 12 p. 1996.
- 124 SALLINEN, MIKAEL, Event-related brain potentials to changes in the acoustic environment during sleep and wakefulness. - Aivojen heränevasteet muutoksiin kuuloärsykesar-
- jassa unen ja uneliaisuuden aikana. 104 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 125 LAMMINMÄKI, TUUJA, Efficacy of a multi-faceted treatment for children with learning difficulties. - Oppimisvaikeuksien neurokognitiivisen ryhmäkuntoutuksen tuloksellisuus ja siihen vaikuttavia tekijöitä. 56 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 126 LUTINEN, JAANA, Fragmentoituva kulttuuripolitiikka. Paikallisen kulttuuripolitiikan tulkintakehykset Ylä-Savossa. - Fragmenting-cultural policy. The interpretative frames of local cultural politics in Ylä-Savo. 178 p. Summary 9 p. 1997.
- 127 MARTTUNEN, MIIKA, Studying argumentation in higher education by electronic mail. - Argumentointia yliopisto-opinnoissa sähköpostilla. 60 p. (164 p.) Yhteenveto 3 p. 1997.
- 128 JAAKKOLA, HANNA, Kielitieto kielitaitoon pyrittäessä. Vieraiden kielten opettajien käsityksiä kieliopin oppimisesta ja opettamisesta. - Language knowledge and language ability. Teachers' conceptions of the role of grammar in foreign language learning and teaching. 227 p. Summary 7 p. 1997.
- 129 SUBRA, LEENA, A portrait of the political agent in Jean-Paul Sartre. Views on playing, acting, temporality and subjectivity. - Poliittisen toimijan muotokuva Jean-Paul Sartrella. Näkymiä pelaamiseen, toimintaan, ajallisuuteen ja subjektiivisuuteen. 248 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 130 HAARAKANGAS, KAUKO, Hoitokokouksen äänet. Dialoginen analyysi perhekeskeisen psykiatrisen hoitoprosessin hoitokokous-keskusteluita työryhmän toiminnan näkökulmasta. - The voices in treatment meeting. A dialogical analysis of the treatment meeting conversations in family-centred psychiatric treatment process in regard to the team activity. 136 p. Summary 8 p. 1997.
- 131 MATINHEIKKI-KOKKO, KAIJA, Challenges of working in a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. - Kulttuurienvälisen työn haasteet. Periaatteet ja käytäntö maahanmuuttajien hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomessa. 130 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 132 KIVINIEMI, KARI, Opettajuuden oppimisesta harjoittelun harhautuksiin. Aikuisopiskelijoiden kokemuksia opetusharjoittelusta ja sen ohjauksesta luokanopettajakoulutuksessa. - From the learning of teacherhood to the fabrications of practice. Adult students' experiences of teaching practice and its supervision in class teacher education. 267 p. Summary 8 p. 1997.
- 133 KANTOLA, JOUKO, Cygnaeuksen jäljillä käsityönopetuksesta teknologiseen kasvatukseen. - In the footsteps of Cygnaeus. From handicraft teaching to technological education. 211 p. Summary 7 p. 1997.
- 134 KAARTINEN, JUKKA, Nocturnal body movements

- and sleep quality. - Yölliset kehon liikkeet ja unen laatu. 85 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 135 MUSTONEN, ANU, Media violence and its audience. - Mediaväkivalta ja sen yleisö. 44 p. (131 p.). Yhteenveto 2 p. 1997.
- 136 PERTTULA, JUHA, The experienced life-fabrics of young men. - Nuorten miesten koettu elämänkudelman. 218 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 137 TIKKANEN, TARJA, Learning and education of older workers. Lifelong learning at the margin. - Ikääntyvän työväestön oppiminen ja koulutus. Elinikäisen oppimisen marginaalissa. 83 p. (154 p.). Yhteenveto 6 p. 1998.
- 138 LEINONEN, MARKKU, Johannes Gezelius vanhempi luonnonmukaisen pedagogiikan soveltajana. Comeniuslainen tulkinta. - Johannes Gezelius the elder as implementer of natural pedagogy. A Comenian interpretation. 237 p. Summary 7 p. 1998.
- 139 KALLIO, EEVA, Training of students' scientific reasoning skills. - Korkeakouluopiskelijoiden tieteellisen ajattelun kehittäminen. 90 p. Yhteenveto 1 p. 1998.
- 140 NIEMI-VÄKEVÄINEN, LEENA, Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Koulutautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. - Sequences of vocational education as life politics. Perspectives of individualization and communality. 210 p. Summary 6 p. 1998.
- 141 PARIKKA, MATTI, Teknologiaкомпетенssi. Teknologiakasvatuksen uudistamishaasteita peruskoulussa ja lukiossa. - Technological competence. Challenges of reforming technology education in the Finnish comprehensive and upper secondary school. 207 p. Summary 13 p. 1998.
- 142 TA OPETTAJAN APUNA - EDUCATIONAL TA FOR TEACHER. Professori Pirkko Liikaselle omistettu juhla-kirja. 207 p. Tiivistelmä - Abstract 14 p. 1998.
- 143 YLÖNEN, HILKKA, Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. - The world of the colden cap and silver shoes. How kinder garden children listen to, view, and experience fairy tales. 189 p. Summary 8 p. 1998.
- 144 MOILANEN, PENTTI, Opettajan toiminnan perusteiden tulkinta ja tulkinnan totuudellisuuden arviointi. - Interpreting reasons for teachers' action and the verifying the interpretations. 226 p. Summary 3p. 1998.
- 145 VAURIO, LEENA, Lexical inferencing in reading in english on the secondary level. - Sanapäätely englanninkielistä tekstiä luettaessa lukioasteella. 147 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 146 ETELÄPELTO, ANNELI, The development of expertise in information systems design. - Asiantuntijuuden kehittyminen tietojärjestelmien suunnittelussa. 132 p. (221p.). Yhteenveto 12 p. 1998.
- 147 PIIRHONEN, ANTTI, Redundancy as a criterion for multimodal user-interfaces. - Käsitteistö luo näkökulman käyttöliittymäanalyyysiin. 141 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 148 RÖNKÄ, ANNA, The accumulation of problems of social functioning: outer, inner, and behavioral strands. - Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen: ongelmien kasautumisen kolme väylää. 44 p. (129 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 149 NAUKKARINEN, AIMO, Tasapainoilua kurinalaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä. Oppilaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen liittyvän ongelmanratkaisun kehittäminen yhden peruskoulun yläasteen tarkastelun pohjalta. - Balancing rigor and relevance. Developing problem-solving associated with students' challenging behavior in the light of a study of an upper comprehensive school. 296 p. Summary 5 p. 1999.
- 150 HOLMA, JUHA, The search for a narrative. Investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint. - Narratiivinen lähestymistapa akuuttiin psykoosiin ja tarpeenmukaisen hoidon malliin. 52 p. (105 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 151 LEPPÄNEN, PAAVO H.T., Brain responses to changes in tone and speech stimuli in infants with and without a risk for familial dyslexia. - Aivovasteet ääni- ja puheärsykkeiden muutoksiin vauvoilla, joilla on riski suvussa esiintyvään dysleksiaan ja vauvoilla ilman tätä riskiä. 100 p. (197 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 152 SUOMALA, JYRKI, Students' problem solving in the LEGO/Logo learning environment. - Oppilaiden ongelmanratkaisu LEGO/Logo oppimisympäristössä. 146 p. Yhteenveto 3 p. 1999.
- 153 HUTTUNEN, RAUNO, Opettämisen filosofia ja kritiikki. - Philosophy, teaching, and critique. Towards a critical theory of the philosophy of education. 201 p. Summary 3p. 1999.
- 154 KAREKIVI, LEENA, Ehkä en kokeilisikaan, jos Tutkimus ylivieskalaisten nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja niihin liittyvästä terveyskasvatuksesta vuosina 1989-1998. - Maybe I wouldn't even experiment if A study on youth smoking and use of intoxicants in Ylivieska and related health education in 1989-1998. 256 p. Summary 4 p. 1999.
- 155 LAAKSO, MARJA-LEENA, Prelinguistic skills and early interactional context as predictors of children's language development. - Esi-kielellinen kommunikaatio ja sen vuorovaikutuksellinen konteksti lapsen kielen kehityksen ennustajana. 127 p. Yhteenveto 2 p. 1999.
- 156 MAUNO, SAIJA, Job insecurity as a psycho-social job stressor in the context of the work-family interface. - Työn epävarmuus työn psykososiaalisena stressitekijänä työn ja perheen vuorovaikutuksen kontekstissa. 59 p. (147 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 157 MÄENSIVU KIRSTI, Opettaja määrittelijänä, oppilas määriteltävänä. Sanallisen oppilaan arvioinnin sisällön analyysi. - The teacher as a determiner - the pupil to be determined -

- content analysis of the written school reports. 215 p. Summary 5 p. 1999.
- 158 FELDT, TARU, Sense of coherence. Structure, stability and health promoting role in working life. - Koherenssin rakenne, pysyvyys ja terveyttä edistävä merkitys työelämässä. 60 p. (150 p.) Yhteenveto 5 p. 2000.
- 159 MÄNTY, TARJA, Ammatillisista erityisoppilaitok-
sista elämään. - Life after vocational special
education. 235 p. Summary 3 p. 2000.
- 160 SARJA, ANNELI, Dialogioppiminen pienryhmäs-
sä. Opettajaksi opiskelevien harjoitteluprosesi
terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. -
Dialogic learning in a small group. The
process of student teachers' teaching practice
during health care education. 165 p. Summary
7 p. 2000.
- 161 JÄRVINEN, ANITTA, Taitajat iänikuiset. - Kotkan
ammattilukiosta valmiuksia elämään, työelä-
mään ja jatko-opintoihin. - Age-old
craftmasters -Kotka vocational senior
secondary school - giving skills for life, work
and further studies. 224 p. Summary 2 p. 2000.
- 162 KONTIO, MARJA-LIISA, Laitoksessa asuvan
kehitysvammaisen vanhuksen haastava
käyttäytyminen ja hoitajan käyttämiä vai-
kuskeinoja. - Challenging behaviour of
institutionalized mentally retarded elderly
people and measures taken by nurses to
control it. 175 p. Summary 3 p. 2000.
- 163 KILPELÄINEN, ARJA, Naiset paikkaansa etsimäs-
sä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä
rakentajana. - Adult education as determinant
of woman's life-course. 155 p. Summary 6 p.
2000.
- 164 RIITESUO, ANNIKKI, A preterm child grows.
Focus on speech and language during the
first two years. - Keskonen kasvaa: puheen
ja kielen kehitys kahtena ensimmäisenä elin-
vuotena. 119 p. Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 165 TAURIAINEN, LEENA, Kohti yhteistä laatua. -
Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu-
käsitykset päiväkodin integroidussa erityis-
ryhmässä. - Towards common quality: staff's,
parents' and children's conceptions of quality
in an integration group at a daycare center.
256 p. Summary 6 p. 2000.
- 166 RAUDASKOSKI, LEENA, Ammattikorkeakoulun
toimintaperustaa etsimässä. Toimilupahake-
musten sisällönanalyttinen tarkastelu. - In
search for the founding principles of the
Finnish polytechnic institutes. A content
analysis of the licence applications. 193 p.
Summary 4 p. 2000.
- 167 TAKKINEN, SANNA, Meaning in life and its
relation to functioning in old age. - Elämän
tarkoituksellisuus ja sen yhteydet toiminta-
kykyyn vanhuudessa. 51 p. (130 p.)
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 168 LAUNONEN, LEEVI, Eettinen kasvatusajattelu
suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä
1860-luvulta 1990-luvulle. - Ethical thinking
in Finnish school's pedagogical texts from the
1860s to the 1990s. 366 p. Summary 3 p. 2000.
- 169 KUORELAHTI, MATTI, Sopeutumattomien luokka-
muotoisen erityisopetuksen tuloksellisuus. -
The educational outcomes of special classes
for emotionally / behaviorally disordered
children and youth. 176 p. Summary 2p.
2000.
- 170 KURUNMÄKI, JUSSI, Representation, nation and
time. The political rhetoric of the 1866
parliamentary reform in Sweden. - Edustus,
kansakunta ja aika. Poliittinen retoriikka
Ruotsin vuoden 1866 valtiopäiväreformissa.
253 p. Tiivistelmä 4 p. 2000.
- 171 RASINEN, AKI, Developing technology
education. In search of curriculum elements
for Finnish general education schools. 158 p.
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 172 SUNDHOLM, LARS, Itseohjautuvuus organisaatio-
muutoksessa. - Self-determination in
organisational change. 180 p. Summary 15 p.
2000.
- 173 AHONNISKKA-ASSA, JAANA, Analyzing change in
repeated neuropsychological assessment. 68
p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 174 HOFFRÉN, JARI, Demokraattinen eetos - rajoista
mahdollisuuksiin. - The democratic ethos.
From limits to possibilities? 217 p. Summary
2 p. 2000.
- 175 HEIKKINEN, HANNU L. T., Toimintatutkimus,
tarinat ja opettajaksi tuleminen taito.
Narratiivisen identiteettityön kehittäminen
opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen
avulla. - Action research, narratives and the
art of becoming a teacher. Developing
narrative identity work in teacher education
through action research. 237 p. Summary 4 p.
2001.
- 176 VUORENMAA, MARITTA, Ikkunoita arvioin-
nin tuolle puolen. Uusia avauksia suoma-
laiseen koulutusta koskevaan evaluaatio-
keskusteluun. - Views across assessment:
New openings into the evaluation
discussion on Finnish education. 266 p.
Summary 4 p. 2001.
- 177 LITMANEN, TAPIO, The struggle over risk. The
spatial, temporal, and cultural dimensions of
protest against nuclear technology. - Kamp-
pailu riskistä. Ydinteknologian vastaisen
protestin tilalliset, ajalliset ja kulttuuriset
ulottuvuudet. 72 p. (153 p.) Yhteenveto 9 p.
2001.
- 178 AUNOLA, KAISA, Children's and adolescents'
achievement strategies, school adjustment,
and family environment. - Lasten ja nuorten
suoritusstrategiat koulu- ja perheympäristöis-
sä. 51 p. (153 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 179 OKSANEN, ELINA, Arvioinnin kehittäminen
erityisopetuksessa. Diagnosoinnista oppimi-
sen ohjaukseen laadullisena tapaustutkimuk-
sena. - Developing assessment practices in
special education. From a static approach to

- dynamic approach applying qualitative case. 182 p. Summary 5 p. 2001.
- 180 VIITTALA, KAISU, "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka". Sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. - "It's harder for that kind of child to get along". The life situation of the children exposed to alcohol in utero and taken care of by society, their risk and protective processes. 316 p. Summary 4 p. 2001.
- 181 HANSSON, LEENI, Networks matter. The role of informal social networks in the period of socioeconomic reforms of the 1990s in Estonia. - Verkostoilla on merkitystä: infor-maalisten sosiaalisten verkostojen asema Virossa 1990-luvun sosio-ekonomisten muutosten aikana. 194 p. Yhteenvedo 3 p. 2001.
- 182 BÖÖK, MARJA LEENA, Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. - Parenthood and parenting discourses in a situation of unemployment. 157 p. Summary 5 p. 2001.
- 183 KOKKO, KATJA, Antecedents and consequences of long-term unemployment. - Pitkäaikaistyöttömyyden ennakoijia ja seurauksia. 53 p. (115 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 184 KOKKONEN, MARJA, Emotion regulation and physical health in adulthood: A longitudinal, personality-oriented approach. - Aikuisiän tunteiden säätely ja fyysinen terveys: pitkittäistutkimuksellinen ja persoonallisuuskeskeinen lähestymistapa. 52 p. (137 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 185 MÄNNIKKÖ, KAISA, Adult attachment styles: A Person-oriented approach. - Aikuisten kiintymystyyli. 142 p. Yhteenvedo 5 p. 2001.
- 186 KATVALA, SATU, Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. - Where's mother? Mothers and maternal beliefs over generations. 126 p. Summary 3 p. 2001.
- 187 KIISKINEN, ANNA-LIISA, Ympäristöhallinto vastuullisen elämäntavan edistäjänä. - Environmental administration as promoter of responsible living. 229 p. Summary 8 p. 2001.
- 188 SIMOLA, AHTI, Työterveyshuolto-organisaation toiminta, sen henkilöstön henkinen hyvinvointi ja toiminnan tuloksellisuus. - Functioning of an occupational health service organization and its relationship to the mental well-being of its personnel, client satisfaction, and economic profitability. 192 p. Summary 12 p. 2001.
- 189 VESTERINEN, PIRKKO, Projektiopiskelu- ja oppiminen ammattikorkeakoulussa. - Project-based studying and learning in the polytechnic. 257 p. Summary 5 p. 2001.
- 190 KEMPPAINEN, JAANA, Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. - Childrearing in three generations. 183 p. Summary 3 p. 2001.
- 191 HÖHENTHAL-ANTIN LEONIE, Luvan ottaminen - lkäihmiset teatterin tekijöinä. - Taking permission- Elderly people as theatre makers. 183 p. Summary 5 p. 2001.
- 192 KAKKORI, LEENA, Heideggerin aukeama. Tutkimuksia totuudesta ja taiteesta Martin Heideggerin avaamassa horisontissa. - Heidegger's clearing. Studies on truth and art in the horizon opened by Martin Heidegger. 156 p. Summary 2 p. 2001.
- 193 NÄRHI, VESA, The use of clinical neuropsychological data in learning disability research. - Asiakastyön yhteydessä kerätyn neuropsykologisen aineiston käyttö oppimisvaikeustutkimuksessa. 103 p. Yhteenvedo 2 p. 2002.
- 194 SUOMI, ASTA, Ammattia etsimässä. Aikuisopiskelijat kertovat sosiaaliohjaajakoulutuksesta ja narratiivisen pätevyyden kehittymisestä. - Searching for professional identity. Adult students' narratives on the education of a social welfare supervisor and the development of narrative competence. 183 p. Summary 2 p. 2002.
- 195 PERKKILÄ, PÄIVI, Opettajien matematiikkauskomukset ja matematiikan oppikirjan merkitys alkuopetuksessa. 212 p. - Teacher's mathematics beliefs and meaning of mathematics textbooks in the first and the second grade in primary school. Summary 2 p. 2002.
- 196 VESTERINEN, MARJA-LIISA, Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa. - Promoting professional expertise by developing practical learning at the polytechnic. 261 p. Summary 5 p. 2002.
- 197 POHJANEN, JORMA, Mitä kello on? Kello modernissa yhteiskunnassa ja sen sosiologisessa teoriassa. - What's the time. Clock on modern society and in it's sociological theory. 226 p. Summary 3 p. 2002.
- 198 RANTALA, ANJA, Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. - Family-centeredness rhetoric or reality? Summary 3 p. 2002.
- 199 VALANNE, EIJA, "Meidän lapsi on arvokas" Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) kunnallisessa erityiskoulussa. - "Our child is precious" - The individual educational plan in the context of the special school. 219 p. Yhteenvedo 2 p. 2002.
- 200 HOLOPAINEN, LEENA, Development in reading and reading related skills; a follow-up study from pre-school to the fourth grade. 57 p. (138 p.) Yhteenvedo 3 p. 2002.
- 201 HEIKKINEN, HANNU, Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. - Drama worlds as learning areas - the serious playfulness or drama education. 164 p. Summary 5 p. 2002.
- 202 HYTÖNEN, TUJJA, Exploring the practice of human resource development as a field of professional expertise. - Henkilöstön

- kehittämistyön asiantuntijuuden rakentumisen. 137 p. (300 p.) Yhteenveto 10 p. 2002.
- 203 RIPATTI, MIKKO, Arvid Järnefeldt kasvatusajattelijana. 246 p. Summary 4 p. 2002.
- 204 VIRMASALO, ILKKA, Perhe, työttömyys ja lama. - Families, unemployment and the economic depression. 121 p. Summary 2 p. 2002.
- 205 WIKGREN, JAN, Diffuse and discrete associations in aversive classical conditioning. - Täsmälliset ja laaja-alaiset ehdollistumat klassisessa aversivisessä ehdollistumisessa. 40 p. (81 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 206 JOKIVUORI, PERTTI, Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön. - Kilpailevia vai täydentäviä? - Commitment to organisation and trade union. Competing or complementary? 132 p. Summary 8 p. 2002.
- 207 GONZÁLEZ VEGA, NARCISO, Factors affecting simulator-training effectiveness. 162 p. Yhteenveto 1 p. 2002.
- 208 SALO, KARI, Teacher Stress as a Longitudinal Process - Opettajien stressiprosessi. 67 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 209 VAUHKONEN, JOUNI, A rhetoric of reduction. Bertrand de Jouvenel's pure theory of politics as persuasion. 156 p. Tiivistelmä 2 p. 2002.
- 210 KONTONIEMI, MARITA, "Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni?" Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. - "When will you pull your socks up?" Teachers' experiences of underachievers. 218 p. Summary 3 p. 2003.
- 211 SAUKKONEN, SAKARI, Koulu ja yksilöllisyys; Jännitteitä, haasteita ja mahdollisuuksia. - School and individuality: Tensions, challenges and possibilities. 125 p. Summary 3 p. 2003.
- 212 VILJAMAA, MARJA-LEENA, Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. - Child and maternity welfare clinics today and tomorrow. Supporting parenthood, family-centered services and peer groups. 141 p. Summary 4 p. 2003.
- 213 REMES, LIISA, Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. - Three discourses in entrepreneurial learning. 204 p. Summary 2 p. 2003.
- 214 KARJALA, KALLE, Neulanreikästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa. - From pinhole to panorama - The culture of Sweden presented in some middle and comprehensive school textbooks printed between 1961 and 2002. 308 p. Summary 2 p. 2003.
- 215 LALLUKKA, KIRSI, Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6-12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta. - Childhood age and age in childhood. A study on the sociocultural knowledge of age. 234 p. Summary 2 p. 2003.
- 216 PUUKARI, SAULL, Video Programmes as Learning Tools. Teaching the Gas Laws and Behaviour of Gases in Finnish and Canadian Senior High Schools. 361 p. Yhteenveto 6 p. 2003.
- 217 LOISA, RAIJA-LEENA, The polysemous contemporary concept. The rhetoric of the cultural industry. - Monimerkityksinen nykykäsite. Kulttuuriteollisuuden retoriikka. 244 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 218 HOLOPAINEN, ESKO, Kuullun ja luetun tekstin ymmärtämisstrategiat ja -vaikeudet peruskoulun kolmannella ja yhdeksännellä luokalla. - Strategies for listening and reading comprehension and problematic listening and reading comprehension of the text during the third and ninth grades of primary school. 135 p. Summary 3 p. 2003.
- 219 PENTTINEN, SEPPÖ, Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvuympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. - Starting points for a primary school physical education teacher. The growth environment of adolescence and teacher education as developmental factors of teachership. 201 p. Summary 10 p. 2003.
- 220 IKÄHEIMO, HEIKKI, Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto: Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustus-suhteista. - Recognition, subjectivity and the human life form: studies on Hegel and interpersonal recognition. 191 p. Summary 3 p. 2003.
- 221 ASUNTA, TUULA, Knowledge of environmental issues. Where pupils acquire information and how it affects their attitudes, opinions, and laboratory behaviour - Ympäristöasioita koskeva tieto. Mistä oppilaat saavat informaatiota ja miten se vaikuttaa heidän asenteisiinsa, mielipiteisiinsä ja laboratoriokäyttäytymiseensä. 159 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 222 KUJALA, ERKKI, Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta - The sons of war. 229 p. Summary 2 p. 2003.
- 223 JUSSI KURUNMÄKI & KARI PALOINEN (Hg./eds.) Zeit, Geschichte und Politik. Time, history and politics. *Zum achtzigsten Geburtstag von Reinhart Koselleck*. 310 p. 2003.
- 224 LAITINEN, ARTO, Strong evaluation without sources. On Charles Taylor's philosophical anthropology and cultural moral realism. - Vahvoja arvostuksia ilman lähteitä. Charles Taylorin filosofisesta antropologiasta ja kulturalistisesta moraalirealismista. 358 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 225 GUTTORM, TOMI K. Newborn brain responses measuring feature and change detection and predicting later language development in children with and without familial risk for dyslexia. - Vastasyntyneiden aivovasteet puheäänteiden ja niiden muutosten havaitsemisessa sekä myöhemmän kielen kehityksen ennustamisessa dysleksia-riskilapsilla. 81 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.

- 226 NAKARI, MAIJA-LIISA, Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus - Work climate, employees' well-being and the possibility of change. 255 p. Summary 3 p. 2003.
- 227 METSÄPELTO, RIITTA-LEENA, Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework - Lastenkasvatus ja sen yhteys vanhemman persoonallisuuden piirteisiin. 53 p. (119 p.) Tiivistelmä 3 p. 2003.
- 228 PULKKINEN, OILI, The labyrinth of politics - A conceptual approach to the modes of the political in the scottish enlightenment. 144 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 229 JUUJARVI, PETRI, A three-level analysis of reactive aggression among children. - Lasten aggressiivisiin puolustusreaktioihin vaikuttavien tekijöiden kolmitasoinen analyysi. 39 p. (115 p.) Yhteenveto 2 p. 2003.
- 230 POIKONEN, PIIRJO-LIISA, "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-koulu yhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. - "The curriculum is part of our life". The day-care - primary school community as a curriculum developer. 154 p. Summary 3 p. 2003.
- 231 SOININEN, SUVI, From a 'Necessary Evil' to an art of contingency: Michael Oakeshott's conception of political activity in British postwar political thought. 174 p. Summary 2p. 2003.
- 232 ALARAUDANJOKI, ESA, Nepalese child labourers' life-contexts, cognitive skills and well-being. - Työssäkäyvien nepalilaislasten elämänkonteksti, kognitiiviset taidot ja hyvinvointi. 62 p. (131 p.) Yhteenveto 4 p. 2003.
- 233 LERKKANEN, MARJA-KRISTINA, Learning to read. Reciprocal processes and individual pathways. - Lukemaan oppiminen: vastavuoroiset prosessit ja yksilölliset oppimispolut. 70 p. (155 p.) Yhteenveto 5 p. 2003.
- 234 FRIMAN, MERVI, Ammatillisen asiantuntijan etiikka ammattikorkeakoulutuksessa. - The ethics of a professional expert in the context of polytechnics. 199 p. 2004.
- 235 MERONEN, AULI, Viittomakielen omaksumisen yksilölliset tekijät. - Individual differences in sign language abilities. 110 p. Summary 5 p. 2004.
- 236 TIILIKKALA, LIISA, Mestarista tuutoriksi. Suomalaisen ammatillisen opettajuuden muutos ja jatkuvuus. - From master to tutor. Change and continuity in Finnish vocational teacherhood. 281 p. Summary 3 p. 2004.
- 237 ARO, MIKKO, Learning to read: The effect of orthography. - Kirjoitusjärjestelmän vaikutus lukemaan oppimiseen. 44 p. (122 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 238 LAAKSO, ERKKI, Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa. - Encountering drama experiences. The learning potential of process drama in the light of student teachers' experiences. 230 p. Summary 7 p. 2004.
- 239 PERÄLÄ-LITTUNEN, SATU, Cultural images of a good mother and a good father in three generations. - Kulttuuriset mielikuvat hyvästä äidistä ja hyvästä isästä kolmessa sukupolvessa. 234 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 240 RINNE-KOISTINEN, EVA-MARITA, Perceptions of health: Water and sanitation problems in rural and urban communities in Nigeria. 129 p. (198 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 241 PALMROTH, AINO, Käännösten kautta kollektiiviin. Tuuliosuuskunnat toimijaverkkoina. - From translation to collective. Wind turbine cooperatives as actor networks. 177 p. Summary 7 p. 2004.
- 242 VIERIKKO, ELINA, Genetic and environmental effects on aggression. - Geneettiset ja ympäristötekijät aggressiivisuudessa. 46 p. (108 p.) Tiivistelmä 3 p. 2004.
- 243 NÄRHI, KATI, The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. - Ekososiaalinen viitekehys ja haasteet sosiaalityön asiantuntijuudelle. 106 p. (236 p.) Yhteenveto 7 p. 2004.
- 244 URSIN, JANI, Characteristics of Finnish medical and engineering research group work. - Tutkimusryhmätutkimuksen piirteet lääke- ja teknisissä tieteissä. 202 p. Yhteenveto 9 p. 2004.
- 245 TREUTHARDT, LEENA, Tulostehokkuuden yhteiskunnallisuus Jyväskylän yliopistossa. Tarkastelunäkökulmina muoti ja seurustelu. - The management by results a fashion and social interaction at the University of Jyväskylä. 228 p. Summary 3 p. 2004.
- 246 MATTHIES, JÜRGEN, Umweltpädagogik in der Postmoderne. Eine philosophische Studie über die Krise des Subjekts im umweltpädagogischen Diskurs. - Ympäristökasvatus postmodernissa. Filosofinen tutkimus subjektin kriisistä ympäristökasvatuksen diskurssissa. 400 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 247 LAITILA, AARNO, Dimensions of expertise in family therapeutic process. - Asiantuntijuuden ulottuvuuksia perheterapeuttisessa prosessissa. 54 p. (106 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 248 LAAMANEN (ASTIKAINEN), PIIA, Pre-attentive detection of changes in serially presented stimuli in rabbits and humans. - Muutoksen esitietoinen havaitseminen sarjallisesti esitetyissä ärsykkeissä kaneilla ja ihmisillä. 35 p. (54 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 249 JUUSENAHO, RIITTA, Peruskoulun rehtoreiden johtamisen eroja. Sukupuolinen näkökulma. - Differences in comprehensive school leadership and management. A gender-based approach. 176p. Summary 3 p. 2004.

- 250 VAARAKALLIO, TUULA, "Rotten to the Core". Variations of French nationalist anti-system rhetoric. – "Systeemi on mätä". Ranskalaisien nationalistien järjestelmän vastainen retoriikka. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2004.
- 251 KUUSINEN, PATRIK, Pitkäaikainen kipu ja depressio. Yhteyttä säätelevät tekijät. – Chronic pain and depression: psychosocial determinants regulating the relationship. 139 p. Summary 8 p. 2004.
- 252 HÄNNIKÄINEN-UUTELA, ANNA-LIISA, Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. – Rooted again. Community education in the rehabilitation of substance addicts. 286 p. Summary 3 p. 2004.
- 253 PALONIEMI, SUSANNA, Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. – Age, experience and competence in working life. Employees' conceptions of the the meaning and experience in professional competence and its development. 184 p. Summary 5 p. 2004.
- 254 RUIZ CEREZO, MONTSE, Anger and Optimal Performance in Karate. An Application of the IZOF Model. 55 p. (130 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 255 LADONLAHTI, TARJA, Haasteita palvelujärjestelmälle. Kehitysvammaiseksi luokiteltu henkilö psykiatrisessa sairaalassa. – Challenges for the human service system. Living in a psychiatric hospital under the label of mental retardation. 176 p. Summary 3 p. 2004.
- 256 KOVANEN PÄIVI, Oppiminen ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjauksessa. – Learning and expertise in early childhood education. A pilot work in using VARSU with children with special needs. 175 p. Summary 2 p. 2004.
- 257 VILMI, VEIKKO, Turvallinen koulu. Suomalaisien näkemyksiä koulutuspalvelujen kansallisesta ja kunnallisesta priorisoinnista. – Secure education. Finnish views on the national and municipal priorities of Finland's education services. 134 p. Summary 5 p. 2005.
- 258 ANTTILA, TIMO, Reduced working hours. Reshaping the duration, timing and tempo of work. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 2005.
- 259 UGASTE, AINO, The child's play world at home and the mother's role in the play. 207 p. Tiivistelmä 5 p. 2005.
- 260 KURRI, KATJA, The invisible moral order: Agency, accountability and responsibility in therapy talk. 38 p. (103 p.). Tiivistelmä 1 p. 2005.
- 261 COLLIN, KAIJA, Experience and shared practice – Design engineers' learning at work. – Suunnitteluinsinöörien työssä oppiminen – kokemuksellisuutta ja jaettuja käytäntöjä. 124 p. (211 p.). Yhteenveto 6 p. 2005.
- 262 KURKI, EIJA, Näkyvä ja näkymätön. Nainen Suomen helluntailiikkeen kentällä. – Visible and invisible. Women in the Finnish pentecostal movement. 180 p. Summary 2 p. 2005.
- 263 HEIMONEN, SIRKKALIISA, Työikäisenä Alzheimerin tautiin sairastuneiden ja heidän puolisoitensa kokemukset sairauden alkuvaiheessa. – Experiences of persons with early onset Alzheimer's disease and their spouses in the early stage of the disease. 138 p. Summary 3 p. 2005.
- 264 PIIRÖINEN, HANNU, Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. – Uncertainty, change and professional tensions. The Finnish social work in the 1990s in the light of social workers' representations. 207 p. Summary 2 p. 2005.
- 265 MÄKINEN, JARMO, Säätiö ja maakunta. Maakuntarahastojärjestelmän kentät ja verkostot. – Foundation and region: Fields and networks of the system of the regional funds. 235 p. Summary 3 p. 2005.
- 266 PETRELIUS, PÄIVI, Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. – Gender and subjectivity in social work – interpreting women workers' memories. 67 p. (175 p.) 2005.
- 267 HOKKANEN, TIINA, Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. – As a mother and a father after divorce. Joint custody parenthood as an everyday life experience. 201 p. Summary 8 p. 2005.
- 268 HANNU SIRKKILÄ, Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? – Breadwinner or eroticism. How Finnish men legitimize their partnerships with Thai women. 252 p. Summary 4 p. 2005.
- 269 PENTTINEN, LEENA, Gradupuhetta tutkielma-seminaarissa. – Thesis discourse in an undergraduate research seminar. 176 p. Summary 8 p. 2005.
- 270 KARVONEN, PIRKKO, Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa – Reading Games for Children in Daycare Centers. The Development of Reading Ability and Reading Awareness in an Intervention Study . 179 p. Summary 3 p. 2005.
- 271 KOSONEN, PEKKA A., Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehitysehdot ja opiskelijavalinta. – Conditions of expertise development in nursing and and social care, and criteria for student selection. 276 p. Summary 3 p. 2005.

- 272 NIIRANEN-LINKAMA, PÄIVI, Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuu- den diskurssissa. - Transformation of the social in the discourse of social work expertise. 200 p. Summary 3 p. 2005.
- 273 KALLA, OUTI, Characteristics, course and outcome in first-episode psychosis. A cross-cultural comparison of Finnish and Spanish patient groups. - Ensiker- talaisten psykoosipotilaiden psyykkis- sosiaaliset ominaisuudet, sairaudenkulku ja ennuste. Suomalaisten ja espanjalaisten potilasryhmien vertailu. 75 p. (147 p.) Tiivistelmä 4 p. 2005.
- 274 LEHTOMÄKI, ELINA, Pois oppimisyhteiskun- nan marginaalista? Koulutuksen merkitys vuosina 1960-1990 opiskelleiden lapsuu- desta kuurojen ja huonokuuloisten aikuisten elämänkulussa. - Out from the margins of the learning society? The meaning of education in the life course of adults who studied during the years 1960-1990 and were deaf or hard-of-hearing from childhood. 151 p. Summary 5 p. 2005.
- 275 KINNUNEN, MARJA-LIISA, Allostatic load in relation to psychosocial stressors and health. - Allostaattinen kuorma ja sen suhde psykososiaalisiin stressitekijöihin ja terveyteen. 59 p. (102 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 276 UOTINEN, VIRPI, I'm as old as I feel. Subjective age in Finnish adults. - Olen sen ikäinen kuin tunnen olevani. Suomalaisten aikuis- ten subjektiivinen ikä. 64 p. (124 p.) Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 277 SALOKOSKI, TARJA, Tietokonepelit ja niiden pelaaminen. - Electronic games: content and playing activity. 116 p. Summary 5 p. 2005.
- 278 HIIHNALA, KAUKO, Laskutehtävien suoritta- misesta käsitteiden ymmärtämiseen. Perus- koululaisen matemaattisen ajattelun kehittyminen aritmetiikasta algebraan siirryttäessä. - Transition from the performing of arithmetic tasks to the understanding of concepts. The development of pupils' mathematical thinking when shifting from arithmetic to algebra in comprehensive school. 169 p. Summary 3 p. 2005.
- 279 WALLIN, RISTO, Yhdistyneet kansakunnat organisaationa. Tutkimus käsitteellisestä muutoksesta maailmanjärjestön organi- soinnin periaatteissa - From the league to UN. The move to an organizational vocabulary of international relations. 172 p. Summary 2 p. 2005.
- 280 VALLEALA, ULLA MAIJA, Yhteinen ymmär- täminen koulutuksessa ja työssä. Kontekstin merkitys ymmärtämisessä opiskelijaryh- män ja työtiin keskusteluissa. - Shared understanding in education and work. Context of understanding in student group and work team discussions. 236 p. Summary 7 p. 2006.
- 281 RASINEN, TUIJA, Näkökulmia vieraskieliseen perusopetukseen. Koulun kehittämishank- keesta koulun toimintakulttuuriksi. - Perspectives on content and language integrated learning. The impact of a development project on a school's activities. 204 . Summary 6 p. 2006.
- 282 VIHOLAINEN, HELENA, Suvussa esiintyvän lukemsvaikeusriskin yhteys motoriseen ja kielelliseen kehitykseen. Tallaako lapsi kielensä päälle? - Early motor and language development in children at risk for familial dyslexia. 50 p. (94 p.) Summary 2 p. 2006.
- 283 KIILLI, JOHANNA, Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistu- misesta. - Resources for children's participation. 226 p. Summary 3 p. 2006.
- 284 LEPPÄMÄKI, LAURA, Tekijänoikeuden oikeut- taminen. - The justification of copyright. 125 p. Summary 2 p. 2006.
- 285 SANAKSENAHO, SANNA, Eriarvoisuus ja luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa. Bourdieulainen näkökulma. - Inequality and trust in Finland at the turn of the 21st century: Bourdieuan approach. 150 p. Summary 3 p. 2006.
- 286 VALKONEN, LEENA, Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. - What is a good father or good mother like? Fifth and sixth graders' conceptions of parenthood. 126 p. Summary 5 p. 2006.
- 287 MARTIKAINEN, LIISA, Suomalaisten nuorten aikuisten elämään tyytyväisyyden monet kasvot. - The many faces of life satisfaction among Finnish young adult's. 141 p. Summary 3 p. 2006.
- 288 HAMARUS, PÄIVI, Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. - School bullying as a phenomenon. Some experiences of Finnish lower secondary school pupils. 265 p. Summary 6 p. 2006.
- 289 LEPPÄNEN, ULLA, Development of literacy in kindergarten and primary school. Tiivistelmä 2 p. 49 p. (145 p.) 2006.
- 290 KORVELA, PAUL-ERIK, The Machiavellian reformation. An essay in political theory. 171 p. Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 291 METSOMÄKI, MARJO, "Suu on syömistä varten". Lasten ja aikuisten kohtaamisia ryhmäperhepäiväkodin ruokailutilanteissa. - Encounters between children and adults in group family day care dining situations. 251 p. Summary 3 p. 2006.
- 292 LATVALA, JUHA-MATTI, Digitaalisen kommuni- kaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja koulun vuorovaikutuksen edistämiseksi. - Development of a digital communication system to facilitate interaction between home and school. 158 p. Summary 7 p. 2006.

- 293 PITKÄNEN, TUULLI, Alcohol drinking behavior and its developmental antecedents. - Alkoholien juomiskäyttäytyminen ja sen ennustaminen. 103 p. (169 p.) Tiivistelmä 6 p. 2006.
- 294 LINNILÄ, MAIJA-LIISA, Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. - From school readiness to readiness of school - Exceptional school starting in the light of school attainment, official report and family experience. 321 p. Summary 3 p. 2006.
- 295 LEINONEN, ANU, Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä. Tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista. - Tracing functions of older people's councils. A study on older people's councils in rural municipalities. 245 p. Summary 3 p. 2006.
- 296 KAUPPINEN, MARKO, Canon vs. charisma. "Maoism" as an ideological construction. - Kaanon vs. karisma. "Maoismi" ideologisenä konstruktiona. 119 p. Yhteenveto 2 p. 2006.
- 297 VEHKAKOSKI, TANJA, Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmistien puheessa ja teksteissä. - Stigmatized childhood? Constructing disability in professional talk and texts. 83 p. (185 p.) Summary 4 p. 2006.
- 298 LEPPÄÄHO, HENRY, Matemaattisen ongelman ratkaisutaidon opettaminen peruskoulussa. Ongelmanratkaisukurssin kehittäminen ja arviointi. - Teaching mathematical problem solving skill in the Finnish comprehensive school. Designing and assessment of a problem solving course. 343 p. Summary 4 p. 2007.
- 299 KUVAJA, KRISTIINA, Living the Urban Challenge. Sustainable development and social sustainability in two southern megacities. 130 p. (241 p.) Yhteenveto 4 p. 2007.
- 300 POHJOLA, PASI, Technical artefacts. An ontological investigation of technology. 150 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 301 KAUUKUA, JARI, Avicenna on subjectivity. A philosophical study. 161 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 302 KUPILA, PÄIVI, "Minäkö asiantuntija?". Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. - "Me, an expert?" Constructing the meaning perspective and identity of an expert in the field of early childhood education. 190 p. Summary 4 p. 2007.
- 303 SILVENNOINEN, PIIA, Ikä, identiteetti ja ohjaava koulutus. Ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät oppimisyhteiskunnan haasteena. - Age, identity and career counselling. The ageing, long-term unemployed as a challenge to learning society. 229 p. Summary 4 p. 2007.
- 304 REINIKAINEN, MARJO-RIITTA, Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen. - Gendered and oppressive discourses of disability: Social-discursive perspective on disability. 81 p. (148 p.) Summary 4 p. 2007.
- 305 MÄÄTTÄ, JUKKA, Asepalvelus nuorten naisten ja miesten opinto- ja työuralla. - The impact of military service on the career and study paths of young women and men. 141 p. Summary 4 p. 2007.
- 306 PYYKKÖNEN, MIIKKA, Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. - Organizing diasporas. Ethnicity, citizenship, integration, and government in immigrant associations. 140 p. (279 p.) Summary 2 p. 2007.
- 307 RASKU, MINNA, On the border of east and west. Greek geopolitical narratives. - Idän ja lännen rajalla. Narratiiveja kreikkalaisesta geopolitiikasta. 169 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 308 LAPIOLAHTI, RAIMO, Koulutuksen arviointi kunnallisen koulutuksen järjestäjän tehtävänä. Paikallisen arvioinnin toteutumisedellytysten arviointia erään kuntaorganisaation näkökulmasta. - The evaluation of schooling as a task of the communal maintainer of schooling - what are the presuppositions of the execution of evaluation in one specific communal organization. 190 p. Summary 7 p. 2007.
- 309 NATALE, KATJA, Parents' Causal Attributions Concerning Their Children's Academic Achievement. - Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutit. 54 p. (154 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 310 VAHTERA, SIRPA, Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. - The well-being of optimistic, well-performing high school students from high school to university. 111 p. Summary 2 p. 2007.
- 311 KOIVISTO, PÄIVI, "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa". Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. - "Individual attention in everyday situations". Developing the operational culture of a day-care centre to strengthen children's self-esteem. 202 p. Summary 4 p. 2007.
- 312 LAHIKAINEN, JOHANNA, "You look delicious" - Food, eating, and hunger in Margaret Atwood's novels. 277 p. Yhteenveto 2 p. 2007.
- 313 LINNAVUORI, HANNARIKKA, Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. - Children's experiences of dual residence. 202 p. Summary 8 p. 2007.
- 314 PARVIAINEN, TIINA, Cortical correlates of language perception. Neuromagnetic studies in adults and children. - Kielen käsittely aivoissa. Neuromagneettisia tutkimuksia aikuisilla ja lapsilla. 128 p. (206 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.

- 315 KARA, HANNELE, Ermutige mich Deutsch zu sprechen. Portfolio als evaluationsform von mündlichen leistung. - "Rohkaise minua puhumaan saksaa" - kielisalkku suullisen kielitaidon arviointivälineenä. 108 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 316 MÄKELÄ, AARNE, Mitä rehtorit todella tekevät. Etnografinen tapaustutkimus johtamisesta ja rehtorin tehtävistä peruskoulussa. - What principals really do. An ethnographic case study on leadership and on principal's tasks in comprehensive school. 266 p. Summary 5 p. 2007.
- 317 PUOLAKANAHO, ANNE, Early prediction of reading - Phonological awareness and related language and cognitive skills in children with a familial risk for dyslexia. - Lukemistaitojen varhainen ennustaminen. Fonologinen tietoisuus, kielelliset ja kognitiiviset taidot lapsilla joiden suvussa esiintyy dysleksiaa. 61 p. (155 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 318 HOFFMAN, DAVID M., The career potential of migrant scholars in Finnish higher education. Emerging perspectives and dynamics. - Akateemisten siirtolaisten uramahdollisuudet suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä: dynamiikkaa ja uusia näkökulmia. 153 p. (282 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 319 FADJUKOFF, PÄIVI, Identity formation in adulthood. - Identiteetin muotoutuminen aikuisiässä. 71 p. (168 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.
- 320 MÄKIKANGAS, ANNE, Personality, well-being and job resources: From negative paradigm towards positive psychology. - Persoonallisuus, hyvinvointi ja työn voimavarat: Kohti positiivista psykologiaa. 66 p. (148 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 321 JOKISAARI, MARKKU, Attainment and reflection: The role of social capital and regrets in developmental regulation. - Sosiaalisen pääoman ja toteutumattomien tavoitteiden merkitys kehityksen säätelyssä. 61 p. (102 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 322 HÄMÄLÄINEN, JARMO, Processing of sound rise time in children and adults with and without reading problems. - Äänten nousuaikojen prosessointi lapsilla ja aikuisilla, joilla on dysleksia ja lapsilla ja aikuisilla, joilla ei ole dysleksiaa. 48 p. (95 p.) Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 323 KANERVIO, PEKKA, Crisis and renewal in one Finnish private school. - Kriisi ja uudistuminen yhdessä suomalaisessa yksityiskoulussa. 217 p. Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 324 MÄÄTTÄ, SAMI, Achievement strategies in adolescence and young adulthood. - Nuorten ajattelu- ja toimintastrategia. 45 p. (120 p.) Tiivistelmä 3 p. 2007.
- 325 TORPPA MINNA, Pathways to reading acquisition: Effects of early skills, learning environment and familial risk for dyslexia. - Yksilöllisiä kehityspolkuja kohti lukemisen taitoa: Varhaisten taitojen, oppimisympäristön ja sukuriskin vaikutukset. 53 p. (135 p.) 2007.
- 326 KANKAINEN, TOMI, Yhdistykset, instituutiot ja luottamus. - Voluntary associations, institutions and trust. 158 p. Summary 7 p. 2007.
- 327 PIRNES, ESA, Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. - Meaningful culture and cultural policy. A broad concept of culture as a basis for cultural policy. 294 p. Summary 2 p. 2008.
- 328 NIEMI, PETTERI, Mieli, maailma ja referenssi. John McDowellin mielenfilosofian ja semantiikan kriittinen tarkastelu ja ontologinen täydennys. - Mind, world and reference: A critical examination and ontological supplement of John McDowell's philosophy of mind and semantics. 283 p. Summary 4 p. 2008.
- 329 GRANBOM-HERRANEN, LIISA, Sananlaskut kasvatuspuheessa - perinnettä, kasvatusta, indoktrinaatiota? - Proverbs in pedagogical discourse - tradition, upbringing, indoctrination? 324 p. Summary 8 p. 2008.
- 330 KYKYRI, VIRPI-LIISA, Helping clients to help themselves. A discursive perspective to process consulting practices in multi-party settings. - Autetaan asiakasta auttamaan itse itseään. Diskursiivinen näkökulma prosessikonsultoinnin käytäntöihin ryhmätilanteissa. 75 p. (153 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 331 KIURU, NOONA, The role of adolescents' peergroups in the school context. - Nuortentoveriryhmien rooli kouluympäristössä. 77 p. (192 p.) Tiivistelmä 3 p. 2008.
- 332 PARTANEN, TERHI, Interaction and therapeutic interventions in treatment groups for intimately violent men. 46 p. (104 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 333 RAITTILA, RAIJA, Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen. - Making a visit. Encounters between children and an urban environment. 179 p. Summary 3 p. 2008.
- 334 SUME, HELENA, Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun. - Turbulent life of the family. Way to school of a child with cochlear implant. 208 p. Summary 6 p. 2008.
- 335 KOTIRANTA, TUUJA, Aktivoinnin paradoksit. - The paradoxes of activation. 217 p. Summary 3 p. 2008.
- 336 RUOPPILA, ISTO, HUUHTANEN, PEKKA, SEITSAMO, JORMA AND ILMARINEN, JUHANI, Age-related changes of the work ability construct and its relation to cognitive functioning in the older worker: A 16-year follow-up study. 97 p. 2008.
- 337 TIKKANEN, Pirjo, "Helpompaa ja hausempaa kuin luulin". Matematiikka suomalaisten ja unkarilaisten perusopetuksen neljäsluokkalaisten kokemana. - "Easier and more fun that

- I thought". Mathematics experienced by fourth-graders in Finnish and Hungarian comprehensive schools. 309 p. Summary 3 p. 2008.
- 338 KAUPPINEN, ILKKA, Tiedon omistaminen on valtaa – Globalisoituvan patenttijärjestelmän poliittinen moraalilaitos ja globaali kapitalismi. – *Owning* knowledge is power. Political moral economy of the globalizing patent system and global capitalism. 269 p. Summary 5 p. 2008.
- 339 KUJALA, MARIA, Muukalaisena omassa maassa. Miten kasvaa vuorovaikutuskonflikteissa? – A stranger in one's own land. How to grow in interaction conflicts? 174 p. Summary 7 p. 2008.
- 340 KOPONEN, TUIRE, Calculation and Language: Diagnostic and intervention studies. – Laskutaito ja kieli: Diagnostinen ja kuntoutustutkimus. 49 p. (120 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 341 HAUTALA, PÄIVI-MARIA, Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeutin toiminta kouluissa. – Permission to be seen. Art therapeutic activities in schools. 202 p. 2008.
- 342 SIPARI, SALLA, Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. – Habilitative everyday life to support the child. Construction of the collaboration of education and rehabilitation in experts discussions. 177 p. Summary 4 p. 2008.
- 343 LEHTONEN, PÄIVI HANNELE, Voimauttava video. Asiakslähtöisyyden, myönteisyyden ja videokuvan muodostama työorientaatio perhetyön menetelmänä. – Empowering video. A work orientation formed by client-focus, positivity and video image as a method for family work. 257 p. Summary 3 p. 2008.
- 344 RUOHOMÄKI, JYRKI, "Could Do Better". Academic Interventions in Northern Ireland Unionism. – "Could Do Better" Akateemiset interventiot Pohjois-Irlannin unionismiin. 238 p. Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 345 SALMI, PAULA, Nimeäminen ja lukemisvaikeus. Kehityksen ja kuntoutuksen näkökulma. – Naming and dyslexia: Developmental and training perspectives. 169 p. Summary 2 p. 2008.
- 346 RANTANEN, JOHANNA, Work-family interface and psychological well-being: A personality and longitudinal perspective. – Työn ja perheen vuorovaikutuksen yhteys psyykkiseen hyvinvointiin sekä persoonallisuuteen pitkittäistutkimuksen näkökulmasta 86 p. (146 p.) Yhteenveto 6 p. 2008.
- 347 PIIPPO, JUUKA, Trust, Autonomy and Safety at Integrated Network- and Family-oriented mode for co-operation. A Qualitative Study. 70 p. (100 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 348 HÄTINEN, MARJA, Treating job burnout in employee rehabilitation: Changes in symptoms, antecedents, and consequences. – Työuupumuksen hoito työikäisten kuntoutuksessa: muutokset työuupumuksen oireissa, ennakoijissa ja seurauksissa. 85 p. (152 p.) Tiivistelmä 4 p. 2008.
- 349 PRICE, GAVIN, Numerical magnitude representation in developmental dyscalculia: Behavioural and brain imaging studies. 139 p. 2008.
- 350 RAUTIAINEN, MATTI, Keiden koulu? Aineenopettajaksi opiskelevien käsityksiä koulu-kulttuuriin yhteisöllisyydestä. – Who does school belong to? Subject teacher students' conceptions of community in school culture. 180 p. Summary 4 p. 2008.
- 351 UOTINEN, SANNA, Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. – Into the agency of a parent and a child in conductive education. 192 p. Summary 3 p. 2008.
- 352 AHONEN, HELENA, Rehtoreiden kertoma johtajuus ja johtajaidentiteetti. – Leadership and leader identity as narrated by headmasters. 193 p. 2008.
- 353 MOISIO, OLLI-PEKKA, Essays on radical educational philosophy. 151 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 354 LINDQVIST, RAIIJA, Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. – Encountering partner violence with rural social work. 256 p. 2009.
- 355 TAMMELIN, MIA, Working time and family time. Experiences of the work and family interface among dual-earning couples in Finland. – Työaika ja perheen aika: kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta Suomessa. 159 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 356 RINNE, PÄIVI, Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. – On the way to the change. 221 p. Summary 2 p. 2009.
- 357 VALTONEN, RIITTA, Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. – Lene-assessment and early identification of developmental and learning problems. Co-occurrence and continuity of developmental problems from age 4 to age 6 and relation to school performance. 73 p. (107 p.) Summary 2 p. 2009.
- 358 SUHONEN, KATRI, Mitä hiljainen tieto on hengellisessä työssä? Kokemuksellinen näkökulma hiljaisen tiedon ilmenemiseen, siirrettävyyteen ja siirrettävyyden merkitykseen ikääntyneiden diakoniatyöntekijöiden ja pappien työssä. – What is tacit knowledge in spiritual work? An experiential approach to the manifestation, significance and distribution of tacit knowledge in the work of aged church deacons and ministers. 181 p. Summary 6 p. 2009.

- 359 JUMPPANEN, AAO, United with the United States - George Bush's foreign policy towards Europe 1989-1993. 177 p. Yhteenveto 3 p. 2009.
- 360 HUEMER, SINI, Training reading skills. Towards fluency. - Lukemistaitojen harjoittaminen. Tavoitteena sujuvuus. 85 p. (188 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 361 ESKELINEN, TEPPO, Putting global poverty in context. A philosophical essay on power, justice and economy. 221 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 362 TAIPALE, SAKARI, Transformative technologies, spatial changes: Essays on mobile phones and the internet. 97 p. (184 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 363 KORKALAINEN, PAULA, Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhais-erityiskasvatuksen toimintaympäristöissä. - From a feeling of insufficiency to a new sense of expertise. Developing professional knowledge and skills in the operational environments for special needs childhood education and care. 303 p. Summary 4 p. 2009.
- 364 SEPPÄLÄ-PÄNKÄLÄINEN, TARJA, Oppijoiden moninaisuuden kohtaaminen suomalaisessa lähikoulussa. Etnografia kouluyhteisön aikuisten yhdessä oppimisen haasteista ja mahdollisuuksista. - Confronting the Diversity of Learners in a Finnish Neighbourhood School. An Ethnographic Study of the Challenges and Opportunities of Adults Learning Together in a School community. 256 p. Summary 4 p. 2009.
- 365 SEVÓN, EIJA, Maternal Responsibility and Changing Relationality at the Beginning of Motherhood. - Äidin vastuu ja muuttuvat perhesuhteet äitiyden alussa. 117 p. (200 p.) Yhteenveto 5 p. 2009.
- 366 HUTTUNEN-SCOTT, TIINA, Auditory duration discrimination in children with reading disorder, attention deficit or both. - Kuulonvarainen keston erottelu lapsilla, joilla on lukemisvaikeus, tarkkaavaisuuden ongelma tai molemmat. 68 p. (112 p.) Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 367 NEUVONEN-RAUHALA, MARJA-LIISA, Työelämälähtöisyyden määrittäminen ja käyttäminen ammattikorkeakoulun jatkotutkintokokeilussa. - Defining and applying working-life orientation in the polytechnic postgraduate experiment. 163 p. Summary 7 p. 2009.
- 368 NYMAN, TARJA, Nuoren vieraan kielen opettajan pedagogisen ajattelun ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen. - The development of pedagogical thinking and professional expertise of newly qualified language teachers. 121 p. (201 p.) Summary 4 p. 2009.
- 369 PUUTIO, RISTO, Hidden agendas. Situational tasks, discursive strategies and institutional practices in process consultation. 83 p. (147 p.) Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 370 TOIVANEN, JUHANA, Animal consciousness. Peter Olivi on cognitive functions of the sensitive soul. 369 p. Yhteenveto 4 p. 2009.
- 371 NOKIA, MIRIAM, The role of the hippocampal theta activity in classical eyeblink conditioning in rabbits. - Hippokampuksen theta-aktiivisuuden rooli klassisessa silmäniskuehdollistamisessa kaneilla. 41 p. (80 p.) Yhteenveto 2 p. 2009.
- 372 LÄHTEENMÄKI, VILI, Essays on early modern conceptions of consciousness: Descartes, Cudworth, and Locke. 160 p. 2009.
- 373 BJÖRK, KAJ, What explains development. Development strategy for low human development index countries. 212 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 374 PUUPPONEN, ANTTI, Maaseutuyrittäjyys, verkostot ja paikallisuus. Tapaustutkimus pienimuotoisen elintarviketuotannon kestävyyydestä Keski-Suomessa. - Rural entrepreneurship, networks and locality. A case study of the sustainability of small-scale food production in Central Finland. 100 p. (191 p.) Summary 3 p. 2009.
- 375 HALTTUNEN, LEENA, Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. - Day care work and leadership in a distributed organization. 181 p. Summary 4 p. 2009.
- 376 KAIDESOJA, TUUKKA, Studies on ontological and methodological foundations of critical realism in the social sciences. 65 p. (187 p.) Yhteenveto 9 p. 2009.
- 377 SIPPOLA, MARKKU, A low road to investment and labour management? The labour process at Nordic subsidiaries in the Baltic States. 272 p. Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 378 SANTALA, OLLI-PEKKA, Expertise in using the Rorschach comprehensive system in personality assessment. 150 p. Tiivistelmä 1 p. 2009.
- 379 HARJUNEN, HANNELE, Women and fat: Approaches to the social study of fatness. - Naiset ja lihavuus: näkökulmia lihavuuden yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 87 p. (419 p.) Tiivistelmä 4 p. 2009.
- 380 KETTUNEN, LIISA, Kyllä vai ei. Peruskoulun sukupuolikasvatuksen oppimateriaalin kehittämistyö ja arviointi. - Yes or no? The development and evaluation of teaching material for sex education in the Finnish comprehensive school. 266 p. Summary 3 p. 2010.
- 381 FROM, KRISTINE, "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa". Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissä. - To be a child just as the others in the peer group. A substantive theory of activity-

- based participation of the child with special educational needs. 174 p. Summary 4 p. 2010.
- 382 MYKKÄNEN, JOHANNA, Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. - Becoming a father – types of narrative, emotions and agency. 166 p. Summary 5 p. 2010.
- 383 RAASUMAA, VESA, Perusopetuksen rehtori opettajien osaamisen johtajana. - Knowledge management functions of a principal in basic education. 349 p. Summary 5 p. 2010.
- 384 SIISIÄINEN, LAURI, Foucault's voices: Toward the political genealogy of the auditory-sonorous. - Foucault'n äänet. Kohti auditoris-sonoorista poliittista genealogiaa. 207 p. Tiivistelmä 2 p. 2010.
- 385 PULLI, TUULA, Totta ja unta. Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. - The Real and the Illusory. Drama as a means of community-based rehabilitation and experience for persons with severe learning and speech disabilities. 281 p. Summary 7 p. 2010.
- 386 SIISKONEN, TIINA, Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. - Specific language impairments and learning to read. 205 p. Summary 3 p. 2010.
- 387 LYYRA, PESSI, Higher-order theories of consciousness: An appraisal and application. - Korkeamman kertaluvun tietoisusteoriat: arvio ja käyttöehdotus. 163 p. Yhteenveto 5 p. 2010.
- 388 KARJALAINEN, MERJA, Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla. - Professionals' conceptions of mentoring at work. 175 p. Summary 7 p. 2010.
- 389 GEMECHU, DEREJE TEREFE, The implementation of a multilingual education policy in Ethiopia: The case of Afaan Oromoo in primary schools of Oromia Regional State. 266 p. 2010.
- 390 KOIVULA, MERJA, Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. - Children's sense of community and collaborative learning in a day care centre. 189 p. Summary 3 p. 2010.
- 391 NIEMI, MINNA, Moraalijärjestystä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. - Producing moral order. A Study on police work with children. 190 p. Summary 3 p. 2010.
- 392 ALEMAYEHU TEKLEMARIAM HAYE, Effects of intervention on psychosocial functioning of hearing and hard of hearing children in selected primary schools of Addis Ababa, Ethiopia. 195 p. Executive summary 4 p. 2010.
- 393 KASKIHARJU, EIJA, Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950 - 2005. - Homes and homelikeness. A study on places for ageing in parliamentary speeches from 1950 to 2005. 244 p. Summary 5 p. 2010.
- 394 MAHLAKAARTO, SALME, Subjektiksi työssä - Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. - Becoming a subject at work - Constructing identity within a program of empowerment. 95 p. (198 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 395 TAPIO, TARJA, "Meilä on kaikilla samanlaiset tarinat". Tarinankerrontatutkimus tornionlaaksolaisuudesta vanhimpien aapulaisten arjessa ja tulevaisuudessa. - "We all have the same stories". A storytelling case study of Torne Valley -ness in the everyday life and future of elderly Aapua residents. 261 p. Summary 6 p. 2010.
- 396 RAUTAINEN, EIJA-LIISA, Co-construction and collaboration in couple therapy for depression. - Yhteistoiminnallisuus masennuksen pariterapiassa. 56 p. (122 p.) Yhteenveto 3 p. 2010.
- 397 AALTONEN, TERHI, "Taiteilija ei vanhene". Haastattelututkimus kuvataiteilijoiden ikääntymiskokemuksista taidemaailmassa. - "An artist doesn't get old". An interview-based study of painters' experiences of ageing in the world. 216 p. Summary 5 p. 2010.
- 398 SAVOLAINEN, KAISA, Education as a means to world peace: The case of the 1974 UNESCO recommendation. - Kasvatus maailmanrauhan välineenä: Tapaustutkimus UNESCON 1974 hyväksymästä suosituksesta. 262 p. Yhteenveto 12 p. 2010.
- 399 HEMMINKI, ARJA, Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättämisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. - Narratives on divorce and ending of a relationship. 158 p. Summary 2 p. 2010.
- 400 SAINI, NINA, On the rocky road of reading: Effects of computer-assisted intervention for at-risk children. - Lukemaan oppimisen kivisellä tiellä - Verkkopohjaisen Ekapeli - ohjelman kuntouttavat vaikutukset riskilasten lukemaan oppimisessä. 95 p. (208 p.) Yhteenveto 5 p. 2010.
- 401 VILJARANTA, JAANA, The development and role of task motivation and task values during different phases of the school career. - Oppiainekohtaisen koulumotivaation kehitys ja rooli koulutaipaleen eri vaiheissa. 53 p. (115 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 402 OINAS, TOMI, Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. - Domestic division of labour in dual-earner households. 188 p. 2010.
- 403 MAMMON, REET, Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. - The integration process of three ethnic groups in Finland. 142 p. Summary 5 p. 2010.
- 404 KETONEN, RITVA, Dysleksiäriski oppimisen haasteena. Fonologisen tietoisuuden interventio ja lukemaan oppiminen. - Risk for dyslexia as a challenge of learning. Phonological intervention and learning to read. 139 p. Summary 3 p. 2010.

- 405 LAHTERO, TAPIO, Yhtenäiskoulun johtamiskulttuuri. Symbolis-tulkinnallinen näkökulma. - Leadership culture in unified comprehensive school, symbolic-interpretative approach. 238 p. Summary 2 p. 2011.
- 406 NÖTKÖ, MARIANNE, Väkiältä, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. - Violence, power using and being hurt in women's family relations. 254 p. Summary 5 p. 2011.
- 407 PULKKINEN, SEPPÖ, Valmentajataustan merkitys rehtorin työssä. - The significance of coaching background in principal's work. 211 p. Summary 7 p. 2011.
- 408 SÖDÖR, UUVÉ, Community resilience and wellbeing in northwest Russian forestry settlements. 195 p. Summary 2 p. 2011.
- 409 HYVÖNEN, KATRIINA, Personal work goals put into context: Associations with work environment and occupational well-being. - Henkilökohtaisten työtavoitteiden puitteet: yhteydet työoloihin ja työhyvinvointiin 82 p. (133 p.) Yhteenveto 3 p. 2011.
- 410 RUOHOTIE-LYHTY, MARIA, Opettajuuden alkutaival. Vastavalmistuneen vieraan kielen opettajan toimijuus ja ammatillinen kehittyminen. - First steps on the path of teacherhood. Newly qualified foreign language teachers' agency and professional development. 98 p. (190 p.) Summary 2 p. 2011.
- 411 HALONEN, KATRI, Kulttuurituottajat taiteen ja talouden risteyskohdassa. - Cultural intermediaries at the junction between art and business. 101 p. (175 p.) Summary 6 p. 2011.
- 412 MIKOLA, MARJATTA, Pedagogista rajankäyntiä koulussa. Inklusioreitit ja yhdessä oppimisen edellytykset. - Defining pedagogical boundaries at school - the routes to inclusion and conditions for collaborative learning. 304 p. Summary 8 p. 2011.
- 413 SOANJÄRVI, KATARINA, Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. - What is professional youth work? Taming of wild youth work sector. 152 p. Summary 3 p. 2011.
- 414 LEHTO-SALO, PIRKKO, Koulukotisijoitus - nuoren toinen mahdollisuus? Mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena. - The placement on a reform school - The second change for an adolescent? Psychiatric disorders, learning disabilities and problems in the family as a challenge of treatment. 74 p. (125 p.) 2011.
- 415 MÄGI, KATRIN, Achievement goals, achievement behaviours, and skill development in the school and home context: Their antecedents and correlates. 54 p. (134 p.) Yhteenveto 3 p. 2011.
- 416 HEINONEN, VEIKKO U.J., Suomalaisen turvallisuuspolitiikan tila. Suomalaisen 2000-luvun alun turvallisuuspoliittisen debatin käsiteanalyttinen tarkastelu. - The state of Finnish security policy. A conceptual analysis of the Finnish debate on security policy in the early 2000s. 266 p. Yhteenveto 1 p. 2011.
- 417 PURO, ERIKA, Peruskoulun erityisopetuksen laatu oppilaiden, huoltajien, koulunkäyntiavustajien, opettajien ja rehtorien arvioimana. - The quality of special education in Finnish comprehensive schools from the viewpoint of pupils, parents, educational assistants, teachers and principals. 165 p. Summary 2 p. 2011.
- 418 PIETIKÄINEN, MAIJA, Laulu ja amor mundi. Tutkimus laulusta eräänä maailmasta huolehtimisen perusaktiviteettina. - Singing and amor mundi. 193 p. Summary 2 p. 2011.
- 419 SALO, SIRPA, Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa. - Couples conflicts and children's mental wellbeing: two research approaches. 156 p. Summary 2 p. 2011.
- 420 HANNONEN, RIITTA, Verbal and academic skills in children with type 1 diabetes. - Tyypin 1 diabetesta sairastavien lasten kielelliset ja oppimiseen liittyvät perustaidot. 49 p. (79 p.) Yhteenveto 3 p. 2011.
- 421 SELIN, JANI, Hallinnan näkökulmia huumeriippuvuuden hoitoon Suomessa vuosina 1965-2005. - Governmental perspectives on the treatment of drug addiction in Finland between 1965 and 2005. 55 p. (118 p.) Summary 2 p. 2011.